

აქტუალური 1.2019

ISSN 2346-8416

აქცენტები

საერთაშორისო ჟურნალი

გამოდის წელიწადში ორჯერ

1

ივნისი

თბილისი

2019

„არმატანი – შორით მოსულისაგან მოღებული
მის თემის ძღვენი“ (საბა).

ჟურნალი დაარსებულია 2016 წელს

მაგალი თოღუას

მიერ

რედაქტორი

მზია ბურჯანაძე

სწავლული მდივანი

ნანა ჯანაშია

დამკაბადონებელი
ნანა ყანდაშვილი

მომკაზმველი
ირაკლი უშვერიძე

**„არმაღანის“ 2019 წლის პირველი ნომერი ალექსანდრე გვახარიას
ნათელ ხსოვნას ეძვნება**

რედაქციისგან

2019 წლის 30 ივლისს დაბადებიდან 90 წელი უსრულდება დიდ ქართველ მეცნიერს ალექსანდრე გვახარიას.

გარდა სამეცნიერო მოღვაწეობისა, ბატონი ალექსანდრე მთარგმნელობით საქმიანობასაც მისდევდა და მისი გემოვნებიანი და დახვეწილი პოეტური თუ პროზაული თარგმანები სპარსული ენიდან არაერთ კრებულში იბეჭდებოდა.

მისმა მოწაფეებმა გადავწყვიტეთ, თავი მოგვეყარა ამ დიდი პიროვნებისა და ყველასთვის უსაყვარლესი მასწავლებლის ცალკეულ გამოცემებში გაბნეული თარგმანებისთვის და ერთ ნიგნად შეგვეკრა. ასეთ ნიგნად, არცთუ შემთხვევით, აღმოსავლური ჟურნალი „არმაღანი“ იქცა: გასულ საუკუნეში მაგალი თოდუას თაოსნობით გამოსულ „არმაღანის“ კრებულებში, რომლებიც იმხანად ნიგნად გამოიცემოდა, ალ. გვახარიას არაერთი თარგმანი დაიბეჭდა.

კრებულში მასალა დაყოფილია ფოლკლორულ და ლიტერატურულ ნაწარმოებებად, რომლებიც, თავის მხრივ, პოეტურ და პროზაულ თარგმანებადაა დანაწილებული. თითოეული დანაყოფის შიგნით დაცულია, ასევე, ქრონოლოგიური პრინციპი.

ჟურნალში გაერთიანებულ თარგმანებს სქოლიოს სახით (ტაჯიკური ზღაპრების შემთხვევაში კი ციკლის ბოლოს საერთო განმარტებების ფორმით) ახლავს კომენტარები, რომლებიც თავად მთარგმნელს ეკუთვნის და რომლებიც უცვლელად გადმოვიტანეთ თხზულებების ტექსტებთან ერთად. ასევე, უცვლელად მოგვაქვს ინფორმაცია ავტორების შესახებ.

თავის მხრივ, რედაქცია ყოველი ტექსტის დასაწყისში სქოლიოს სახით განუმარტავს მკითხველს, რომელი გამოცემიდანაა აღებული ესა თუ ის თარგმანი.

ჟურნალის მე-6 გვერდზე მოტანილი ხელნაწერი სათაური აღებულია ალ. გვახარიას თარგმანის დედნიდან.

የ σ^2 ስኬት ለመገምገም
በጠቅላላ ስኬት ስራ ላይ
($\bar{X} - \bar{X}_i$)

ጠቅላላ ስኬት ስራ ላይ

መጠን ስራ ላይ

მხატვრული ლიტერატურა

ახალი სპარსული ანუ კლასიკური პოეზია

ირანული ნაციონალური ეპოსი¹

ფირდოუსი

(X-XI სს)

(როსთამის შვიდი თავგადასავალი)

ოდეს გავიდა ერთი კვირა, ირანელებმა
თავი ანებეს ხოცვა-ჟლეტას, მობეზრდათ ძარცვა.

მაზანდარანის მეფეთ-მეფეს ესმა ამბავი,
გული ეტკინა დარდისაგან, თავი ჩაჰკიდა.

დევთაგან ერთი ახლდა მეფეს, სახელად სანჯე,
სული და გული დაუტანჯეს მას ამ სიტყვებმა.
უბრძანა მეფემ: – „გაემურე თეთრი დევისკენ,
ვით ეშურება მზე ცარგვალზე დასავლეთისკენ.

შეატყობინე, მოვიდა-თქო მაზანდარანის
ასაოხრებლად ირანელთა მძიმე ლაშქარი.

მაზანდარანის ქალაქები სულ გადაბუგეს,
ძარცვით და გლეჯით გააჩაღეს მტრობის ხანძარი.

წინ მოუძღვება ქვეყნის მყრობი ქაიქავუსი,
დარაზმული ჰყავს მებრძოლები ახალთახალი.

თუ არ ისმინე ჩვენი თხოვნა, არ მოგვეშველე,
მაზანდარანში ვერ იხილავ ცოცხალს ვერავის!“

რა მოისმინა სანჯემ მეფის დანაბარები,
ცხენის ჭენებით დაემართა თეთრი დევისკენ.

¹ ალექსანდრე გვახარიას არქივში აღმოჩნდა ფირდოუსის „შაჰნამეს“ ფრაგმენტის პოეტური თარგმანის ნაბეჭდი ტექსტი, რომელსაც მთარგმნელი, როგორც ჩანს, გამოსაქვეყნებლად ამზადებდა. მიუხედავად იმისა, რომ თარგმანს აშკარად აკლია დასაწყისი და ბოლო გვერდები, საჭიროდ ჩავთვალეთ მკითხველისთვის მისი წარდგენა. იმედს ვიტოვებთ, რომ მეცნიერის არქივის დამუშავების პროცესში ნაკლები გვერდები აღმოჩნდება და თარგმანიც დასრულებულ სახეს შეიძენს. ფრაგმენტი (ბეითები 187-210) თარგმნილია „შაჰნამეს“ მითოლოგიური ნაწილის ერთ-ერთი ნაკვეთიდან – „ქეიქავუსის მეფობა და მაზანდარანში წასვლა“. პოემის ეს ნაწილი მნიშვნელოვანია იმიტაც, რომ „შაჰნამეს“ მთავარი გმირის – როსთამის მეშვიდე თავგადასავალს – თეთრ დევთან შერკინების ამბავს მოგვითხრობს (რედ. შენიშვნა).

რა მიეახლა დევს დიდებულს, ცამდე აზიდულს,
უამბო წვრილად, მეფისაგან რაც მოისმინა.

ასეთი იყო თეთრი დევის დინჯი პასუხი,
არ ეგებისო ამა სოფლად უიმედობა.

ახლავე დავძრავ მძიმე ლაშქარს დასახმარებლად,
მაზანდარანის მტრებს დავაფრთხოვ, ფეხს ამოვუკვეთ.

წარმოსთქვა ესე და მთასავით წამოიმართა,
თავით სწვდებოდა ჭეშმარიტად მბრუნავს ზეცის ჩარხს.

შავი ღრუბელი სპასა ზედა წამოიგრაგნა,
ზანგის პირივით დღე დაბნელდა, თითქოს შეღამდა.

კუპრის ზღვასავით გადაბნელდა მთელი ქვეყანა,
სინათლის ერთი წერტილიც კი აღარსად ჩანდა.

კვამლის კარავი დასცა თითქოს ლაშქარსა ზედა,
თვალთ დაუბნელდათ მოლაშქრეებს ზარდაცემულებს.

ზეციდან უხვად დაანვიმა ქვა და ლოდები,
ველად გაფანტა უგზო-უკვლოდ ირანელები

დიდმა ნაწილმა თავს უშველა, მიმართა ირანს,
გული მოუკლა მათ ქავუსის ნამოქმედარმა.

წყვდიადმა იკლო, მოახლოვდა ოდეს რიჟრაჟი,
მაგრამ შაჰინშაჰს მზერა დარჩა ბნელით მოცული.

ორ მესამედზე მეტ მოლაშქრეს მზე დაუბნელდა,
დანარჩენები მასზე იყვნენ განრისხებულნი.

განებნა განძი, სპა-ლაშქარი ტყვედ ჩაუცვივდა,
გაჭალარავდა შაჰინშაჰის ჭაბუკი ბედი.
ბოლომდე უნდა მოისმინო ამბავი ესე –
საკვირველება დაემატა საკვირველებას.

სპასპეტმა მეფემ სინანულით ასე წარმოსთქვა:
„ოქროს გერჩიოს ფხიზელი და ბრძენი მრჩეველი.

ვავლახ, ზაალის დარიგება არ შევისმინე,
ო, რა საზარელ ბოროტებას გადავეყარე!”

ტანჯვა-წამებით გაათრიეს ოდეს შვიდი დღე,
ირანელთაგან არვის შერჩა თვალის სინათლე.

მერვე დღეს თეთრმა დევმა ზარით დაიღრიალა:
„ჰე, ტირიფივით უნაყოფო ბედკრულო შაჰო!

შენ აღზევება მოინდომე ყველაზე მაღლა,
მაზანდარანის საძოვრებიც მოისურვილე,

მაშინ, როდესაც მთვარლი სპილო, უსაზარლესი,
ვერას დააკლებს ამ ქვეყანას და ვერ აიკლებს.

ქესაი¹
(X ს.)

ვარდი განძია, სამოთხიდან მოვლინებული,
სიკეთეს ჰმატებს ადამაიანს სურნელი სული,
ვარდს ვერცხლზე რომ ცვლი, გამყიდველო, ერთი მითხარი,
ვარდზე უკეთესს რას შეიძენ ვარდების ფულით.

აბუ ალი იბნ-სინა (ავიცენა)²
(XI ს.)

ვირებში თუ ხარ, შენაც უნდა ტლინკები ჰყარო,
ვირებს ჰგონიათ, ჩვენიაო მთელი სამყარო!
ვირებში თუმცა მუდამ ვირად მომქონდა თავი,
მანც გამიგეს, არაბული ტაიჭი ხარო!

¹ კრებულიდან „ირანული პოეზია“, შეადგინა ვ. კოტეტიშვილმა, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1977 (რედ. შენიშვნა).

² იქვე (რედ. შენიშვნა).

ნიზამი
(1141-1203)**ყაზალი**

ხარაბათისკენ გავწიე წუხელ, გზა ავი იყო,
მოვთქვამდი ზარით და გამგონი არავინ იყო.
ღვინოგადაკრულ მასპინძლებს თუ ეძინათ მშვიდად,
ანდა მე ვიყავ გაღეშილი და შეეშინდათ.
უხმოდ ჩამოწვა შუალამე, ირგვლივ ბნელოდა,
გადმოიხედა ერთმა რინდმა, არ მომელოდა.
ვთხოვე: – გამიღე! მიპასუხა: – იყავი გარეთ!
შუალამისას როდის იყო, აღებდნენ კარებს?!
აქ მეჩეთი ხომ არ გგონია, დღედაღამ ღია?
წინ რომ დადგები, თუნდ მოხვიდე ყველაზე გვიან...
ეს არის მთვრალთა ხარაბადი, არ ვუშვებთ არცერთს.
მხოლოდ ღვინოა, სილამაზე და კვნესა თარზე.
თუ გსურს, რომ მათთან მიაღწიო სასურველ ტრფობას,
ფეხთა მტვრად უნდა ექცე ყველას, ინამო გმობა.
ყოველი მხრიდან მოდიან აქ ღამის მთევველნი –
მაჰმადიანნი, ქრისტიანნი, იუდეველნი...
მითხარ, ნიზამი, რას აწყდები დღედაღამ კარებს,
შენ კოცონისგან მხოლოდ კვამლი გერგება მწარე.

აფხალ ედ-დინ ხაყანი¹

(1120-1199)

აფხალ ედ-დინ ხაყანი შარვანშაჰთა სამეფო კარის პოეტი იყო. ცნობილია ტექნიკურად ურთულესი ყასიდებით. მას ეკუთვნის პოემა „ორი ერაყის საჩუქარი“. წერდა რობაიებსაც. მე-12 საუკუნის საქართველოსთან შარვანის გეოგრაფიული და პოლიტიკური სიახლოვით აიხსნება ხაყანის კარგი ნაცნობობა ჩვენს ქვეყანასთან: ფიქრობენ, რომ ის ფლობდა ქართულ ენას. მის ყასიდებში უხვად გვაქვს ქრისტიანული ყოფის ამსახველი რეალიები. ხშირად იხსენიება აბხაზეთი (რაც იმ ხანებში მთელ საქართველოს ნიშნავდა), ვხვდებით ქართულ სიტყვებსა თუ სახელებს (ბაგრატიონი, ნაჯარმაგი-ნაჭარმაგევი, მუხრანი, მოლოზონი და სხვ.).

რობანიები

*

დარდი ვიტვირთე მძიმე ლოდად – მდინარესავით,
მხოლოდ ეკალი მიმყვებოდა – მდინარესავით,
ვერ შემოვიქეც ჩემს მხარეში, ვერ გავიხარე,
გადავიკარგე სამშობლოდან – მდინარესავით.

*

შაჰმა ბრძანა სვიანმა და ხელგაშლილმა ცამდის:
– მე ხაყანის გულის ნების შესრულება ძალმიძს!
– ჰე, მეუფევე, რა წადილის ასრულებას ბრძანებ?
მოდი, ყრმობა დამიბრუნე თუნდაც ერთი წამით!

*

თმადანული სატრფოს ეშხით ვდნები.
წავალ, აბხაზეთში დავსახლდები.
ტკბილქართულით ვუხმობ: – მოი, მოი!²
იმდენგ ზის, რომ ენად მექცეს თმები.³

¹ „არმაღანი, აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები, შეადგინა მ. თოდუამ, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1965 (რედაქციის შენიშვნა).

² „მოი“ სპარსულად ნიშნავს თმას. ზმია ორიგინალში, დაფუძნებული ქართული მოის (მოდი) და სპარსული მნიშვნელობის ბგერით დამთხვევაზე.

³ კრებულში „სპარსული ლირიკა“ (შემდგ. ნ. ბართაია, თბილისი, „არტანუჯი“, 2005) შეტანილია ამავე რობაის თარგმანის სხვა ვერსია:

*ქრისტიანი ქალის ეშხით ვდნები,
წავალ, აფხაზეთში დავსახლდები.
მას ქართულად ვუხმობ: მოი, მოი!
იმდენჯერ, რომ ენად მექცეს თმები*
(რედ. შენიშვნა).

*

სად არის შხამი, მეგობრობა ჩვენი ვუნოდო,¹
 სად არის ხმალი, უკვდავება ჩვენი ვუნოდო,
 სად არის დარტყმა, ცის წყალობა უნდა ვუნოდო,
 სად არს სიკვდილი, საიქიოს ძღვენი ვუნოდო.

*

ძონძებში დავალთ, ფარჩა ველარ შეგვიკერია,
 ნარ-ეკალსა ვჭამთ, სუფრაზედაც ვერ გვიმღერია.
 სადღაა სატრფოს ლალის ბაგე, ყანდივით ტკბილი,
 ღანვები ღვინის ფერით ველარ შეგვიფერია.

*

დღეს რომ სევდისგან იდაგება – ჩემი გულია,
 ვშიშობ, ხვალამდე ვერ დადგება – ჩემი გულია,
 ერთი ბენვიც კი არ აშორებს ჩემს გულს და სიკვდილს,
 ჩემთა ხელთაგან იკარგება – ჩემი გულია.

ჯულალ ედ-დინ რუმი (XIII ს.)²

შენ, ჩემო ღმერთო, ქვეყნად ვერვინ შეგედარება,
 ასე გულგრილად რად შეჰყურებ ჩემს მწუხარებას?!

შენთა ხელთაა ჩემი გული, კალმად ქცეული,
 შენ განმინესე ტკივილები და ნეტარება.

რასაც მომივლენ, ოდენ იმას უნდა ვუმზირო,
 და რაიც შენ გსურს, ჩემს სულს მხოლოდ ის ენატრება.

ზოგჯერ ვკრეფ ეკალს, ზოგჯერ მათრობს ვარდის სურნელი,
 ვარდი იყავი, ახლა ვიქეც ეკალ-ბარდებად.

უძირო ქვევრში ფერს რომ უცვლი გულებს, უფალო,
 ეს ჩემი გულიც, როგორც შენ გსურს, შეფერადდება.

¹ აღნიშნული და მომდევნო ორი რობაის თარგმანი მოგვაქვს კრებულიდან „სპარსული ლირიკა“, 2005 (რედ. შენიშვნა).

² კრებულიდან „ირანული პოეზია“ (რედ. შენიშვნა).

დასაბამს უდებ ყოველივეს და აღასრულებ,
შენ შემენიე, აღსასრულის დღე რომ დადგება.

თუ მიმეფარვი, უსჯულო ვარ და გიაური,
ოდეს გიხილავ, გული რწმენით გამინათდება.

რაც შენ მიბოძე, იმის გარდა რა მახადია,
სხვას ან რას ვპოვებ, ანდა რაღა დამეკარგება?!

საადი ¹

(XIII ს.)

ღირიკა

შენ ასეთი ტურფა და საროსავით მავალი,
რად ხარ ასე გულქვა და ასე ამპარტავანი?!

მირჩენიხარ ქვეყანას, მთელი გულით მოგენდე,
შენ კი როგორ მიმტყუნე, ამირიე გზა-კვალი.

განშორების წყვდიადი მაშინ გაიფანტება,
როცა ბნელს განანათებს ეგ სახე – ჩირალდანი!

მოვიკვეთე თავი და ხელის გულზე დავიდე,
ფეხქვეშ რომ გაგიშალო, ფიანდაზი მზად არი.

შენ ასეთი კეკლუცი, ნაზი და გულწარმტაცი,
სიყვარულში ყოფილხარ უგულო და მზაკვარი.

გულო, თუ მიჯნური ხარ, ესეც უნდა უწყოდე,
რომ ამ გზაზე მოგელის ჭირ-ვარამი მრავალი.

და თუ არ შეგიძლია მიჯნურის სამსახური,
ჰე, საადი, რა არი შენი გულის წამალი?!

¹ კრებულიდან „ირანული პოეზია“ (რედ. შენიშვნა).

სადრიდინ აინი¹

(1878-1956)

*

ამ შენობისთვის მე ვიხმარე ძველი აგური
ლხინი მოვუნყვე გარდაცვლილებს მამაპაპური,
მინდა, რომ ჩვენი დროის ხალხსაც გავუზიარო,
როგორ ვიდოდა ეს ცხოვრება ყმანვილკაცური.

¹ სადრიდინ აინი, ბუხარა (მოგონებანი), თბილისი, 1956, თარგმნა (რუსულიდან) ქეთევან ნადირაძემ.
ალ. გვახარიას (ტაჯიკურიდან) უთარგმნია ცალკეული ფრაგმენტები ცნობილი ირანელი და ტაჯიკი ავ-
ტორების ლექსებიდან, რომლებიც სადრიდინ აინის აქვს ჩართული მოგონებების წიგნში. ჩვენ მათ
მკითხველს არ ვთავაზობთ, რადგან ლექსების ფრაგმენტები კონტექსტის გარეშე, შესაძლოა, ძნელი
აღსაქმელი იყოს. გამონაკლისის სახით წარმოვადგენთ ერთ ნიმუშს, რომელიც ეპიგრაფად უძღვის ამ
წიგნს (რედ. შენიშვნა).

ლიტერატურული პროზა

მანი (217-244)

მანი – მანიქეური რელიგიური მოძღვრების მამამთავარი. დაიბადა დაახლოებით 217 წელს სამხრეთ ბაბილონში, ინდოეთში დააარსა პირველი მანიქეური თემი, შემდეგ კი მოღვაწეობდა ირანში. მისი მოძღვრება დუალისტურია და სამყაროს მიიჩნევს ორი, კეთილი და ბოროტი, სანყისის ბრძოლის ასპარეზად. სიკვდილით დასაჯეს 244 წელს. შემორჩენილია ფრაგმენტები მანიქეველთა გალობების ციკლიდან, რომლის ავტორი თვით მანი იყო. წინამდებარე თარგმანი ერთ-ერთი მათგანია.

ხვასთუჰვანიჰთი¹ (გალობანი სინანულისანი“)

გალობა მეექვსე:

უფალო ჩვენო, რა ცოდვილნი ვართ ზრახვით, სიტყვით და საქმით! ათგზის შევცოდეთ, ოდეს ღალატთანად მოვიქეცით, ყალბად დავიფიცეთ, სიცრუეს ვემონმეთ. ასეა ეს! რამდენ უცოდველს ვდევნიდით, მართალს ცილს ვწამებდით, ჭორს ვავრცელებდით... ხიბლით და თილისმით წარვიწყმიდეთ გრძნობა და გონება! მსაჯულო ჩვენო, შეისმინე ვედრება ჩვენი, შეინყალებ ცოდვანი ჩვენნი!

გალობა მეთხუთმეტე:

ო, რაოდენი ბოროტი ზრახვა გვიტრიალებს გულში ყოველდღე, რაოდენი უხამსი სიტყვა წამოგვცდება, რაოდენ უღირს საქმეს ჩავდივართ... უფალო ჩვენო, უძლები და უსირცხვილო შურის ეშმისა გამო რა ბოროტნი ვართ, რა აუგიანნი, რა ცოდვილნი ზრახვით, სიტყვით და საქმით! ასეა ეს! თვალნი, რომელნი ხედვენ, ყურნი, რომელნი შეისმენენ, ხელნი, რომელნი ელაციცებინ, ფერხნი, რომელნი ვლენან... მარადის, უსასრულოდ ვიტანჯო უნდა, ასეა! რა აუგიანნი ვართ, რა ცოდვილნი! მსაჯულო ჩვენო, შეისმინე ვედრება ჩვენი, შეინყალებ ცოდვანი ჩვენნი!

¹ არმალანი, აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები, შეადგინა მ. თოდუამ, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1977 (რედ. შენიშვნა).

მარზბან-ნამე¹

კარი მეოთხე არაკი ხოსროვისა და ბოზორჯმეჰრისა

ვეზირმა ბრძანა: გამიგონია, ბოზორჯმეჰრი დილაუთენია გაეშურებოდა ხოლმე სასახლეში და ხოსროვ მეფეს ამ სიტყვებით აფხიზლებდა: უთენია უნდა ადგე, თუ გსურს, სანადელს ენო!

ნადიმებთან ღამენათევი და მუტრიბებთან ნამთვრალევი ხოსროვი მზის ამოსვლამდე პირმთვარეთა გვერდით განცხრომის ბალიშებზე განისვენებდა. ბოზორჯმეჰრის შეძახილი საყვედურივით ჩაესმოდა და გული რისხვით ევსებოდა. ერთ დღეს ხოსროვმა მსახურთ უბრძანა: განთიადისას, ბინდბუნდისა და რიჟრაჟის გასაყარზე, ოდეს ბოზორჯმეჰრი სამსახურად სასახლეში გამოემართება, იდუმალ თავს დაესხით და ისე, არაფერი რომ არ ეტკინოს, ტანისამოსი ნაჰგვარეთ!

მონებმა ნაბრძანები ყურად იღეს, სიბნელის ფარდა იფარეს და ყოველივე აღასრულეს. გაძარცული ბოზორჯმეჰრი შინ მიბრუნდა, სამოსი გამოიცვალა და სასახლეში რომ გამოცხადდა, ჩვეულებრივზე გვიანი იყო. ხოსროვმა ნიშნი მოუგო: შენ არ იყავი, ყოველდღე რომ მარიგებდი, უთენია უნდა ადგე, თუ გსურს, სანადელს ენო. ახლა ხომ ხედავ, უთენია ადგომამ რა უბედურებას გადაგყარაო! ბოზორჯმეჰრმა უმალ უპასუხა: ჩემზე ადრე, უთენია, ქურდები ამდგარან და თავის სანადელსაც მიაღწიესო!

მოულოდნელმა და სამართლიანმა პასუხმა ხოსროვი დაარცხვინა და დიდ გასაჭირში ჩააგდო.

¹ X საუკუნის დასასრულს ტაბარისტანულ ენაზე დაინერა დიდაქტიკური ჟანრის თხზულება, რომელიც მიენერებოდა მაზანდარანელ უფლისწულს მარზბან ბენ-როსტომს. ძეგლს ჩვენამდე არ მოუღწევია. XIII ს-ის დასაწყისში ახალ სპარსულ ენაზე შემუშავდა „მარზბან-ნამეს“ ვერსია, რომლის ავტორია საადედ-დინ ალ-ვარავინი. „მარზბან-ნამეს“ აღნიშნული თარგმანი შესულია კრებულში „არმაღანი“, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1977 (რედ. შენიშვნა).

სადეყ ჰედაიათი

(1903-1951)

სადეყ ჰედაიათი, უდიდესი ირანელი მეცნიერი და მწერალი, დაიბადა თეირანში, უმაღლესი განათლება ბელგიასა და საფრანგეთში მიიღო. მის შემოქმედებაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს რომანს „ბრმა ბუ“, რომელიც თანამედროვე სპარსულ ლიტერატურაში პირველ მოდერნისტულ რომანადაა მიჩნეული. 1951 წ. ჰედაიათმა სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა.

დაშ-აქოლი

შირაზში ყველამ იცოდა: დაშ-აქოლ-სა¹ და ძმაბიჭ-როსტომს საშინლად სძაგდათ ერთმანეთი. ერთი მზად იყო, გაექრო მეორის ლანდიც კი. ერთხელ დაშ-აქოლი ფეხმორთხმული იჯდა და განისვენებდა ჩაიხანაში „ორი მორი“. აქ მას დიდი ხანია, შინაურ კაცად თვლიდნენ. გვერდით მოედგა გალია, შიგ მწყერი ჰყავდა და ზემოდან წითელი ნაჭერი ეფარა. თვითონ კი თითს ურევდა წყლით სავსე ფიალაში, რომელშიც ყინულის ნატეხი ეგდო. უცებ ჩაიხანის კარებში დოინჯშემოყრილი ძმაბიჭი-როსტომი შემოიძარბა, დაშ-აქოლს ზიზლით გადახედა და მის პირდაპირ ქვის სკამზე ჩამოჯდა. შემდეგ მოსამსახურე ბიჭს მოუბრუნდა და გადასძახა:

– აბა, ბიჭო, მოიტა ჩ-ჩ-ჩაი!

დაშ-აქოლმა ისეთი თვალით გადახედა ბიჭს, რომ საბრალო ადგილზე გაქვავდა და, თითქოს როსტომის ნათქვამი არ გაუგონიაო, თავისი საქმე განაგრძო; აუჩქარებლად იღებდა ლანგრიდან ფიალებს, ცხელ წყალში ავლებდა და ფრთხილად ამშრალებდა. მინა ღრჭიალებდა გამშრალეებისას.

უყურადღებობით განრისხებულმა როსტომმა ახლა კი დაიღრიალა:

– შ-შ-შენ რ-რ-რა მოგივიდა, დაყრუვდი თუ? შ-შ-შენ გეუბნები!

ბიჭმა გაუბედავად გაიღიმა და აქოლს შეხედა. გულმოსული როსტომი ახლა აქოლს მიუბრუნდა:

– წადი, რალა, სადმე სხვაგან იდიდგულე. ნამდვილი ვაჟკაცი რომ იყო, აამალამ შემხვდებოდი და რა ღონეც შეშეგნევს, გამოჩნდებოდა.

დაშ-აქოლი კვლავ მშვიდად ურევდა თითს ფიალაში და ცალი თვალით სეირს უყურებდა. როსტომის სიტყვებზე მხოლოდ გამომწვევად გაიღიმა, თეთრმა და მაგარმა კბილებმა იელვეს ინით შეღებილ უღვაშებში.

ლაჩრებს ქადაგება დაუნყიათ! ძალიან კარგი: თეთრი და შავი აბანოში გამოჩნდებოაო, – თქვა მან ბოლოს.

დამსწრეები ახორხოცდნენ. მათ იმდენად როსტომის ენაბლუობა არ ახალისებდათ, – ისედაც დიდი ხანია იცოდნენ, ენა მას მაინცდამაინც არ ემორჩილებოდა, – რამდენადაც მისი შეტაკება სახელ-

¹ არმალანი, აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები, კრებული შეადგინა მ. თოდუამ, თბ., „საბჭოთა საქართველო, 1965; აღნიშნული ნოველის პირველი თარგმანი სათაურით „ძმაკაცი აქოლი“ 1958 წელს დაიბეჭდა კრებულში „სპარსული მოთხრობები“, თბ., „საბჭოთა მწერალი“ (რედაქციის შენიშვნა)
დაშ- ძმაკაცი.

განთქმულ დამ-აქოლთან. ქალაქში არ დარჩენილა არც ერთი მანანწალა, რომ მისი მუშტი არ ეგემოს. საღამო ხანს, მოლა ისპაკის სახლში ცოტა არაყს გადაკრავდა აქოლი და შემდეგ დაბორიალობდა „ქურდბაცაცას თავის“ შესასვლელთან. როსტომს ან თუნდა რომელიმე მის წინაპარს რომ შემთხვევით იქ გამოეფლო, აქოლის დანახვაზე მაშინვე იქაურობას გაეცლებოდა. როსტომმა, რომელიც ორჯერ დაჭრა დამ-აქოლმა და რომელსაც სამჯერ თუ ოთხჯერ ეგემნა მისი მძლავრი მუხლის სიმძიმე, კარგად იცოდა, რომ აქოლს დაამარცხებდა კი არა, მასთან შებრძოლებასაც კი ვერ გაბედავდა. რამდენიმე დღის წინ, როდესაც შავბედად ატეხილი როსტომი ფათერაკის ძიებაში ხან ერთსა და ხან მეორეს აწყდებოდა, დამ-აქოლი სიკვდილის ანგელოზივით გამოეცხადა. როსტომის დაცინვითა და მასხარად აგდებით რომ გული იჯერა, აქოლმა უთხრა:

– როგორცა ვხედავ, ჩემო ძმაო, შენი მზრუნველი შინ არა ყოფილა, რომ გამოსაძრომი დრო გიხელთია. მეტისმეტად გათამამებულხარ, ზედმეტი თრიაქი ხომ არ მოწიე? იცი, რა გითხრა? გეყო ამდენი წუნუნი და თავის მოკატუნება. არა გრცხვენია, ლაჩარივით რომ იქცევი? რაო, ახლა მათხოვრობის ახალი ხერხიც გამონახე, ყოველ ღამე რომ პატიოსან ხალხს აეკიდები? ვფიცავ ალის შთამომავლობას, თუ არ მოგისვენია, ადგილს მიგიჩენ: აი, ამ ხანჯლით ორად გაგაპობ და მორჩა.

როსტომი იძულებული გახდა, მოეთმინა შეურაცხყოფა. მაგრამ მისი სიძულვილი ამით ოდნავადაც არ შემცირებულა, მარჯვე დროს უცდიდა მხოლოდ, რათა აქოლზე შური ეძია.

უნდა ითქვას, რომ შირაზის მცხოვრებნი დამ-აქოლს დიდ პატივს სცემდნენ. თუმცა „ქურდბაცაცას თავის“

უბანში არავის ინდობდა და არც არავის ერიდებოდა, მაგრამ რაც მართალია, მართალია – ქალებს და ბავშვებს თითს არ აკარებდა. პირიქით, თავაზიანადაც კი ექცეოდა და, თუ ვინმე ქალისა და ბავშვის შეურაცხყოფას გაბედავდა, თავბედს აწყველინებდა. ხშირად უნახავთ, როგორ ეხმარებოდა აქოლი სხვებს. უფრო მეტიც, ზოგჯერ ბარგს სახლამდეც კი მიუტანდა. ერთი ეგ იყო – ვერ იტანდა, როცა ვინმე ყოყლოჩინობდა და ზემოდან უცქერდა. განსაკუთრებით სძულდა ძმაბიჭი-როსტომი, რომელიც, როგორც კი სამიოდე მისხალი თრიაქით გამობრუყდებოდა, უზომო ტრაბახს მოჰყვებოდა.

შეურაცხყოფილი და დამცირებული როსტომი გაქვავებულიყო. ცალ უღვაშს უხმოდ ლეჭავდა. დანა რომ დაგერტყათ, წვეთი სისხლი არ გამოუვიდოდა.

ცოტა ხნის შემდეგ ხარხარი მიწყდა და ყველანი დაწყნარდნენ. ვერ მოისვენა მხოლოდ სატინისშარვლიანმა ბიჭმა, რომელსაც მუცელი ხელით ეჭირა და, სიცილისგან გასავათებული, ფეხზე ძლივს იდგა. მისი გულწრფელი მხიარულება კიდევ უფრო ართობდა დამსწრეთ.

ძმაბიჭ-როსტომს მოთმინების ფიალა აევსო. ხელი დასტაცა ბროლის საშაქრეს და ბიჭს ესროლა. საშაქრე მოხვდა სამოვარს, სამოვარი მასზე შემოდგმულ ჩაიდნიანად ძირს დაგორდა და მთელი ჭიქები მილენ-მოლენა. სიბრაზისაგან სახე-ალენილი ძმაბიჭი-როსტომი გარეთ გავარდა. ჩაიხანის პატრონი სამოვარს მივარდა, შეათვალიერა და ჩაილაპარაკა:

– როსტომი მდიდარია, მე კი ამ გაბზარული სამოვრის მეტი არაფერი გამაჩნია.

ეს ისეთი გულმოკლული, საცოდავი ხმით იყო ნათქვამი, რომ ხალხი კვლავ აროხროხდა. განრისხებული პატრონი ჯავრის ამოსაყრელად ბიჭს გამოუდგა. მაშინ აქოლმა ღიმილით გაივლო ჯიბეზე

ხელი, ქისა ამოიღო და შუა დარბაზში გადაისროლა. პატრონმა საჩქაროდ დასტაცა ხელი ქისას, მოსინჯა და გაიღიმა. ამ დროს ჩაიხანაში ვილაც ხავერდისხალათიანი კაცი შემოვიდა, მას ფართო შარვალი ეცვა და ბრტყელი ნაბდის ქუდი ეხურა. კაცმა ირგვლივ მიმოიხედა, დაშაქოლს მიუახლოვდა, თავი მდაბლად დაუკრა და მოახსენა:

– ჰაჯი სამადი გარდაიცვალა.

დაშაქოლმა თავი ასწია და წარმოთქვა:

– ღმერთმა შეუნდოს ცოდვები!

– თქვენ განა არ იცით, თავის ანდერძში რა დაიბარა?

– ვაჰ, საიდან უნდა ვიცოდე, მკვდრები ნაკლებად მაინტერესებს. ნადი, ამ ამბით სხვა გაახარე.

– კი მაგრამ, მან თქვენ დაგნიშნათ ანდერძის აღმსრულებლად.

ამ სიტყვებზე დაშაქოლი ერთბაშად დაცხრა. მოსული თავით ფეხამდე შეათვალიერა. კვერცხისებური ქუდი კეფაზე გადაიწია, მოინმინდა სანახევროდ თეთრი (სადაც ქუდი ფარავდა), სანახევროდ ბრინჯაოსფერი შუბლი და თქვა:

– მიიღოს უფალმა ჰაჯის სული. რაც მოხდა, მოხდა. ოღონდ რად დასჭირდა ამ ხათაბალაში ჩემი გარევა. კარგი, ნადი, ახლავე მოვალ.

ამბის მომტანი ჰაჯი სამადის მოურავი იყო. მან დარბაზი სწრაფად გადაჭრა და ჩაიხანიდან გავიდა.

დაშაქოლმა შუბლი შეიჭმუნა. ყალიონი ნელა გააბოლა. ჩაიხანა თითქოს შთაინთქა სქელ ნისლში. დაშაქოლმა ჩიბუხიდან ფერფლი გამობერტყა, წამოდგა, თავისი გაღია ბიჭს მიაბარა და გარეთ გავიდა.

როდესაც დაშაქოლმა ჰაჯი სამადის სახლს მიაღწია, სამგლოვიარო ადათი უკვე აესრულებინათ. დარჩენილიყო მხოლოდ ყურანის რამდენიმე მკითხველი.

წვრილფეხა მსახურები გასამრჯელოზე დავობდნენ. აქოლს სთხოვეს, რამდენიმე წუთს ეზოში, აუზთან მოეცადა; შემდეგ შეიყვანეს დიდ ოთახში, რომლის ფანჯრები ბირუნის გადაჰყურებდა. ფარდის იქიდან ქვრივი გამოჩნდა. მისალმების შემდეგ დაშაქოლი ბალიშზე წამოჯდა და თქვა:

– დღეგრძელი და მუდამ ჯანმრთელი ბრძანდებოდეთ, ხანუმ. ღმერთი იყოს თქვენი შვილების მფარველი.

ქვრივმა ყრუ, გაბზარული ხმით უბასუხა:

– იმ საღამოს, როცა ჰაჯი სამადი ცუდად შეიქნა, მოიყვანეს იმამი. ყველას თანდასწრებით ჰაჯიმ თქვენ დაგასახელათ ანდერძის აღმსრულებლად. ალბათ, კარგა ხნის ნაცნობები ხართ?

– ერთმანეთი ჩვენ ამ ხუთი წლის წინათ, გზაში გავიცანით.

– ჰაჯი, ღმერთმა შეუნდოს ცოდვები, ხშირად მეუბნებოდა: თუ ქვეყნად არსებობს ნამდვილი ადამიანი, ეს დაშაქოლიაო.

– ქალბატონო, მე თავისუფლება მიყვარს, მაგრამ ახლა, რადგან უკანასკნელად ასე ინება განსვენებულმა, მზის ამ სხივს გეფიცებით: თუ ცოცხალი დავრჩი, ვაჩვენებ იმ ჩალმოსნებს, როგორ უნდა საქმის წარმართვა.

ის იყო, აქოლი შებრუნდა წასასვლელად, რომ ფარდებს შორის გაიღვია ახალგაზრდა გოგონას სახემ. აქოლმა თვალი მოჰკრა მის ვარდისფერ ლოყებსა და პატარა, შუქმფინარ თვალებს. ერთ წუთს უმზერდნენ ისინი ერთმანეთს. უეცრად დარცხვენილმა გოგონამ ფარდა ჩამოუშვა და მიიმალა. ლამაზი იყო? შეიძლება. ყოველ შემთხვევაში, მისმა ნაპერწკლიანმა თვალებმა თავისი გაიტანეს და დაშაქოლს გული აუთრთოლეს. მან თავი დახარა და განითლდა.

ეს გოგონა მარჯანი იყო, ჰაჯი სამა-

დის ქალი; ის ცნობისმოყვარეობამ დაძლია და მოირბინა, რათა თავისი თვალთენახა სახელგანთქმული აქოლი, რომელსაც მთელი ქალაქი იცნობდა და რომელიც დღეიდან მისი მფარველი ხდებოდა.

დაშ-აქოლი მეორე დღიდანვე შეუდგა ჰაჯი სამადის საქმეთა მოგვარებას. ერთი მოხერხებული მეწვრილმანის, ორი გაურკვეველი საქმიანობის პირისა და გადამწერის მეოხებით დაწვრილებით აღწერა მთელი მისი ქონება. რაც ზედმეტი იყო, სარდაფში დააწყო და დალუქა, ხოლო გასაყიდი გაყიდა. შემდეგ გაეცნო ყველა ხელშეკრულებასა თუ ქალაქს, მთელი სახსრები მოაგროვა და ვალები გაისტუმრა. ასე და ამრიგად, ორი დღელამის განმავლობაში მთელი საქმეები მოაგვარა.

მესამე დღეს, გვიან ღამით, დაღლილ-დაქანცული დაშ-აქოლი შინ ბრუნდებოდა. გზაჯვარედინზე, „სეიდ ჰაჯი ყარბის“ სამიკიტნოსთან შემოხვდა იმამ ყოლი და გააფრთხილა:

– უკვე ორი ღამეა, ძმაბიჭი-როსტომი გიდარაჯებთ. ნუხელ ასე მითხრა: ალბათ, აქოლს დაავინყდა დაპირება, ანდა კობტად გაგვაცურა, ანგარიშის გასწორება რომ გადადო.

დაშ-აქოლმა უღვაშებზე ხელი გადაისვა და თქვა:

– შენ დარდი ნუ გექნება!

მას კარგად ახსოვდა, სამი დღის წინათ „ორი მორის“ ჩაიხანაში როსტომი მისი მისამართით რისხვას რომ აფრქვევდა. მაგრამ რადგანაც თავის მეტოქეს კარგად იცნობდა და ისიც იცოდა, რომ როსტომმა და იმამ ყოლიმ მოილაპარაკეს ის წონასწორობიდან გამოეყვანათ, იმამის სიტყვები უყურადღებოდ დატოვა, გაბრუნდა და ფართო ნაბიჯით შინისკენ გასწავა. გზაში მისი ფიქრები მარჯანს დასტრიალებდა. და რაც უფრო ცდილობდა ნაკლებად ეფიქრა მასზე, მარჯანის სახე ოცნებაში

უფრო მკაფიოდ ეხატებოდა...

დაშ-აქოლი ოცდათხუთმეტი წლისა იქნებოდა. გარეგნობით ვერ მოგხიბლავდათ მაინცდამაინც. ყოველ შემთხვევაში, პირველი ნახვისას ნაკლებად მიგიზიდავდათ. მაგრამ საკმარისი იყო მასთან გესაუბრათ, ან მოგესმინათ მისი ერთ-ერთი თავგადასავალი, რომ ამ პიროვნების შინაგანი სიტბო ერთბაშად მოგწუსხავდათ. კეთილშობილი სახე ხანჯლის ნაკვალევს დაესერა. ცხვრის თვალები ჰქონდა, წარბები – ხშირი და შავი, ყბები – ფართო. ცხვირი – თხელი, ნვერ-ულვაში – ყორნის ფრთის ფერი. ჭრილობები მაინც ძალიან ამახინჯებდა. შუბლსა და ლოყებს წურბელებივით გასდევდა პრიალა, წითელი ზოლები და, რაც მთავარია, ერთ-ერთ დარტყმას მარცხენა თვალის ქუთუთოც დაეზიანებინა, ძირს ჩამოეზიდა.

აქოლის მამა მსხვილ მინათმფლობელად ითვლებოდა ფარსის ოლქში. მისი სიკვდილის შემდეგ მთელი სარჩო-საბადებელი დარჩა მის მემკვიდრეს, „ერთადერთსა და უსაყვარლეს“ ძეს. მაგრამ დაშ-აქოლი ფულის ფლანგვას და ხელგაშლილობას შესჩვეოდა. ფულს არად აგდებდა; ცხოვრობდა ლალად, როგორც სურდა, არავითარ მიზნებს არ ისახავდა და თავის ქონებას ღარიბ-ღატაკთ უხვად აძლევდა. ხშირად თვრებოდა არყით და შემდეგ გზაჯვარედინებზე ღრიალებდა, უსაქმურებთან ერთად სუფრას აღარ სცილდებოდა. აი, რა იყო მთელი მისი ნაკლი თუ ღირსება. გასაოცარია, რომ ასეთ დროსტარებაში ერთხელაც არ დაფიქრებულა სიყვარულზე. თუმცა ხშირად ინვევდნენ მეგობრები სამიჯნურო საღამოებზე, მაგრამ ყოველთვის უარობდა და არ მიდიოდა.

იმ დღის შემდეგ კი, რაც ჰაჯი სამადის საქმეები ჩაიბარა და მარჯანი ნახა, სულიერი სიმშვიდე დაკარგა. ერთის

მხრივ, მოვალედ თვლიდა თავს, რაც შეიძლება კარგად აესრულებინა განსვენებულის ნება-სურვილი, მეორეს მხრივ კი თავდავინყებით შეუყვარდა მარჯანი. ამდენად, ორკეცი იყო მისი ფიქრი და ზრუნვა განსვენებულის ოჯახის მიმართ. ადამიანი, რომელმაც ქარსა და ღვინოს გაატანა მთელი სიმდიდრე, ახლა დღედაღამ იმას ფიქრობდა, როგორ და რა გზით გაეზარდა ჰაჯი სამადის მამულების შემოსავალი. მან განსვენებულის ოჯახი მომცრო ბინაში შეასახლა, ხოლო დიდი გააქირავა. პატარა ბავშვებს მასწავლებელი აუყვანა, ზრდიდა და ამრავლებდა ქონებას, დილიდან დაღამებამდე თვალყურს ადევნებდა ჰაჯი სამადის ოჯახის საქმეებს.

ახლა უკვე დაშ-აქოლი გზაჯვარედინებს აღარ ტკეპნიდა, აღარ სტეხდა აყალმაყალსა და აურზაურს. ჩამოსცილდა ძველ ძმაბიჭებს და წინანდელი ცხოვრების შფოთი დაივიწყა. მანანალები და ძმაბიჭები, რომელთაც უწინ თავი მის მეტოქეებად მოჰქონდათ, ჰაჯის სიმდიდრის მომლოდინე მოღების შეგულიანებულები, ათასნაირად ჭორაობდნენ დაშ-აქოლზე. ამ ჭორებს აზვიადებდნენ და ავრცელებდნენ გზაჯვარედინებსა თუ ჩაიხანებში, ყველგან, სადაც კი ხალხი იკრიბებოდა. ყავახანაში „ჭადრის ქვეშ“ მყოფთა უმრავლესობა მხურვალედ მონანილოობდა დაშ-აქოლის საქმეების განხილვაში, მასლაათობდნენ:

– რაო? დაშ-აქოლზე ლაპარაკობ? ნამდვილად გადედლდა, ძმაო. გულმშიშარა ლეკვია და მეტი არაფერი. სხვაგან ვეღარსად ნახავ. დაყუდებულა ჰაჯის კარებთან, ოხრავს და კვნესის, თითქოს გემრიელ ლუკმას ელისო, და თუ შემთხვევით გამოჩნდა „ქურდბაცაცას თავის“ უბანში, კუდამოძუებული უხმოდ მიიპარება.

ძმაბიჭი-როსტომი კი, რომლის

გულს ჯავრი ძველებურად ღრღნიდა, ენის ბორძიკით ქადაგებდა:

– მოუნდა, რალა, ამ სიბერეში არშიცობა და მიჯნურობა. ჰაჯი სამადის ქალიშვილი შეჰყვარებია. ჰოდა, ხმალიც ქარქაშში ჩააგო. ახლა ხალხს თვალეები აუბა და ჰაჯის ქონებას მიადგა გასანიავებლად. აი, ღმერთს რომ ჩემთვის მოეცა ასეთი ხვედრი... ბედი აქვს, რალა!

თანდათან ქრებოდა დაშ-აქოლის წარსული დიდება და სახელი. აღარავის აინტერესებდა იგი, და თუ ოდესმე სადმე შევიდოდა, დამსწრენი დაუფარავად დასცინოდნენ. დაშ-აქოლს ესმოდა ყოველივე, მაგრამ როდი იმჩნევდა. მარჯანის სიყვარულმა ისე მძლავრად დარია ხელი, რომ სხვაზე აღარაფერზე ფიქრობდა. ღამით დარდისგან არყით თვრებოდა და, სიმარტოვე ისე მწვავედ რომ აღარ ეგრძნო, ერთი თუთიყუში იყიდა. დაუფდებოდა ხოლმე ჩიტის გალიას და მხოლოდ მას ანდობდა თავის გულის დარდებს.

დაშ-აქოლს რომ მოესურვა მარჯანის ცოლად შერთვა, ქალის დედა სიხარულით დასთანხმდებოდა, მაგრამ ცოლშვილის ტვირთის ზიდვა არ უნდოდა, თავისუფლებას ვერ ელეოდა. გარდა ამისა, მისი აზრით, პატიოსნებაც არ იქნებოდა, შეერთო ქალი, რომლის მზრუნველი და მფარველი იყო. საღამოობით კი, როდესაც სარკეში ათვალეირებდა ნაიარევსა და ჩამოშვებულ ქუთუთოს, გულიდან კვნესა აღმოხდებოდა და ნალვლიანი ხმით ჩურჩულებდა:

– ეგებ სულაც არ ვუყვარვარ? ის უფრო ახალგაზრდა და ლამაზ კაცს შეხვდება... სადაური სამართალია: ის თოთხმეტი წლის, მე – ორმოცისა... რა ვიღონო, რა? ეს სიყვარული დამლუპავს მე... მარჯან... მარჯან... შენ მომკალი მე. ვის შევჩივლო? მარჯან... შენმა სიყვარულმა მომილო ბოლო...

თვალზე ცრემლი მოაწვებოდა. არ-

ყით სავსე ჭიქას ჭიქაზე ცლიდა, ვიდრე არ მიიძინებდა. მაგრამ შვებას ძილშიც ვერ პოულობდა.

ღამით, როცა ქალაქი შირაზი თავისი მიხვეულ-მოხვეული და ვინრო ქუჩებით, დიდებული ბაღა-ბაღებითა და ძონისფერი ღვინოებით ძილს ეძლეოდა, როცა იდუმალი და გაყინული ვარსკვლავები შავ ცაზე კანკალს იწყებდნენ, როცა ვარდისფერლოყებიან მარჯანს ტკბილად ეძინა და გარდასული დღის ამბებს ხედავდა სიზმრად,.. აი, მაშინ დაშ-აქოლი, – ისეთი, როგორც ბუნებამ შექმნა, – უშიშრად იცილებდა ნაჭუჭს, რომელშიც საზოგადოებრივმა ადათ-ნესებმა გაახვია, თავისუფლდებოდა ყოველივესაგან, რასაც ბაღობიდანვე უნერგავდნენ და დაუფიქრებლად ეკვროდა მარჯანს. იგი გრძნობდა მის მგზნებარე, მწველ ტუჩებს, ნაზსურნელოვან ტანს და კოცნიდა მის ვარდისფერ ლოყებს. როდესაც გაიღვიძებდა, კვლავ წყევლიდა თავის გაჩენას, გმობდა სიცოცხლეს და, როგორც გიჟი, ოთახში დაბორიანდებდა. ჩურჩულით ელაპარაკებოდა საკუთარ თავს და შემდეგ, მთელი დღის მანძილზე, რათა საბოლოოდ დაეთრგუნა თვით ფიქრიც კი სიყვარულისა, გულმოდგინედ არჩევდა განსვენებული ჰაჯის საქმეებს...

ასე განვლო შვიდმა წელმა. დაშ-აქოლი ძალ-ღონეს არ ზოგავდა, რათა დაეცვა ჰაჯის ცოლ-შვილი, მათთვის ყოველგვარი პირობა შეექმნა. თუ ჰაჯის რომელიმე შვილი ავად გახდებოდა, მოსიყვარულე დედასავით მთელ ღამეებს მის სასთუმალთან ათენებდა. ის გულწრფელად შეეთვისა ამ ოჯახს, მაგრამ მისი დამოკიდებულება მარჯანთან სულ სხვაგვარი იყო; ალბათ, მისმა სიყვარულმა გადააქცია ის ასეთ გულდინჯ, დარბაისელ ადამიანად.

ამასობაში ჰაჯი სამადის შვილები

ნამოიზარდნენ.

და აი, მოხდა ის, რაც არ უნდა მომხდარიყო. ოჯახი მნიშვნელოვანმა მოვლენამ ააფორიაქა. მარჯანს გამოუჩნდა საქმრო, და მერე როგორი! კიდევ უფრო გონჯი და ხნიერი, ვიდრე აქოლი იყო. მაგრამ ამან წონასწორობიდან როდი გამოიყვანა. პირიქით, მისთვის ჩვეული სინდინჯით შეუდგა მზითევის სამზადისს და ნიშნობის დღეს დიდებული ლხინიც გადაიხადა. ჰაჯის ცოლ-შვილი ისევ დიდ სახლში გადაიყვანა და მამაკაცთა სასტუმროდ ამოარჩია ფართო ფანჯრებიანი ვრცელი დარბაზი. შირაზში მყოფი ყველა ჯიბესქელი დიდვაჭარი თუ დიდებული ამა ქვეყნისა მოწვეული ჰყავდა ნადიმზე.

იმ დღეს, საღამოს ხუთ საათზე, როცა მოწვეულნი კედლის გაყოლებით ძვირფას ნოხებსა და ხალიჩებზე განლაგდნენ და სანოვაგითა და ხილით დატვირთული ლანგრები ჩამოარიგეს, დაშ-აქოლი ძველებურად, დარდიმანდულად შემოვიდა ოთახში. თმები უკან გადაევარცხნა, ნაბდის ახალი ქუდი შვენოდა, მოესხა ზოლებიანი მოსასხამი და აბრეშუმის შავი შარვალი ჩაეცვა. წელზე მჭიდროდ შემოეკრა შალი, რომელშიც ხანჯალი გაერჭო. ფეხზე ეცვა აბადეჰური ცხვირაპრებილი ქოშები. აქოლს თან მოსდევდა სამი მამაკაცი, რომელთაც საანგარიშო წიგნები ეკავათ ხელში. სტუმრები გაცეხებით შეჰყურებდნენ დაშ-აქოლს, რომელიც ფართო ნაბიჯით უახლოვდებოდა იმამს:

– ბატონო, – დაიწყო მან, – ჰაჯიმ, ღმერთმა შეუნდოს ცოდვები, ანდერძი დატოვა და აი, უკვე შვიდი წელია ვწვავლობთ და ამ დომხალს ვარჩევთ. მისი უმცროსი ვაჟიშვილი, რომელიც მაშინ ხუთი წლისა იყო, ახლა თორმეტისაა. აი, ანგარიშის ქალაღები და წიგნები, რომელშიც აღვრიცხავდით ჰაჯის ქონებას, – მან მიუთითა მის უკან მდგარ სამ კაცზე, რო-

მელთაც ეს წიგნები ეჭირათ, – ყველაფერი, რაც დღემდე გადაიხარჯა, აგრეთვე ამ საღამოს ხარჯებიც, ჩემი ფულით გადავიხადე. დღეიდან კი ყველამ თავის საქმეს მიხედოს: ჩვენ – ჩვენსას, მათ – თავისას.

აქოლს მღელვარებისგან ხმა ჩაუნყდა. აღარ უთქვამს შემდგომ ამისა არც ერთი სიტყვა, არც პასუხისათვის დაუცდია, ჩაქინდრა თავი და გარეთ გავიდა, თვალები ცრემლით ჰქონდა სავსე. ქუჩაში კვლავ თავისუფლება იგრძნო, პასუხისმგებლობის მძიმე ტვირთი მხრებიდან მოეხსნა. მაგრამ გული მძიმედ ჰქონდა დაჭრილი და გაბზარული. ფართო ნაბიჯებით დაეხეტებოდა ქუჩებში, ხან მარჯვნივ შეუხვევდა, ხან – მარცხნივ. უეცრად ღვინით მოვაჭრის, მოლა ისპაკის სახლი შენიშნა. დაუყოვნებლივ ჩაჰყვა ნესტიან აგურის კიბეს და გაჭვარტლული კედლებით შემოზღუდულ ძველ ეზოში აღმოჩნდა. ეზოს გარშემო ჩარიგებულიყო პატარა უსუფთაო ოთახები, ეზოს შუაგულში აუზი იყო, სადაც დამყაყებული წყალი იდგა.

ჰაერში მქისე სუნი ტრიალებდა – ძველი სარდაფისა და ხორბლეულის სუნი. გამხდარი, თხასავით ნვერებცანცარა და თვალხარბი მოლა ისპაკი ნაძალადევი ღიმილით შეეგება მას.

მონყურებული კაცივით შეუძახა დაშ-აქოლმა:

– ერთი ბოთლი კარგი ღვინო მოგვიტანე, გრძელწვერავე, ყელი ჩავისველოთ.

მოლა ისპაკმა თავი დააქნია, სარდაფში ჩავიდა და ჩქარა დაბრუნდა. ხელში ღვინით სავსე ბოთლი ეჭირა. დაშ-აქოლმა ბოთლი გამოსტაცა, ჭურჭლის ყელი კედელს მიახალა და მიაბტვრია. შემდეგ ნახევარი გამოცალა, თვალებზე ცრემლი მოაწვა, ყელში მობჯენილი ხველება დაიოკა და ხელის ზურგით პირი მო-

ინმინდა. მოლა ისპაკის სუსტი, ბინძური, მუცელგაბერილი და ცხვირწვინტიანი ბიჭუნა პირდაღებული იდგა და აქოლს შეჰყურებდა. მან კი კარადაზე დადგმულ სამარილეში თითი ჩაანო და გაილოკა.

მოლა ისპაკი მიუახლოვდა, მხარზე ხელი დაჰკრა და უთხრა:

– ნამდვილი ვაჟკაცი ხარ! შეგერგოს!

შემდეგ ხელი წაავლო მოსასხამის საყელოში და შეეკითხა:

– ეს როგორ გამოწყობილხარ? ახლა აღარავინ ატარებს ასეთ გრძელსახელოებიან ახალუხს. თუ როდისმე მოგაფიქრდეს მისი გაყიდვა, მითხარი, კარგ ფასს მოგცემ.

დაშ-აქოლმა პასუხად მხოლოდ სვედიანად გაიღიმა. ფული ამოიღო, სამიკიტნოს მეპატრონეს ხელისგულზე დაუდო და გარეთ გავიდა. ბინდებოდა, საშინლად ცხელოდა. აქოლს აზრები ერთმანეთში ერეოდა და თავი სტკიოდა. ნანვიმარი ქუჩები ჯერ კიდევ არ გამშრალიყო და ჰაერში სველი მიწისა და თურინჯის სუნი ტრიალებდა. დაშ-აქოლს უცებ მარჯანის სახე წარმოუდგა თვალწინ – მისი ვარდისფერი ლოყები, შავი, ციმციმა თვალები, ხშირი, გრძელი წამწამები, შუბლზე ჩამოცვენილი დალაღები. მოაგონდა მთელი თავისი წარსული ცხოვრება, მეგობრებთან ერთად საადისა და ბაბა ქუჩის საფლავების სანახავად გასეირნება: ხან იღიმებოდა, ხან წარბს შეჰკრავდა. მისთვის ცხადი იყო ერთი რამ: შინ წასვლისა ეშინოდა. ასეთი ცხოვრება მისთვის აუტანელი შეიქნა, თითქოს გული ამოჰგლიჯეს მკერდიდან. უნდოდა, წასულიყო სადმე შორს, ძალიან შორს. უცებ გაიფიქრა, რომ უმჯობესია, კიდევ შესვას არაყი. შემდეგ კი მთელი თავისი გულის ვარამი თუთიყუშს გაუზიაროს. მთელი ცხოვრება რაღაც უმიზნოდ და არარაობად ეჩვენებოდა. მოაგონდა ერთი

ლექსი და დაუფიქრებლად წაილილინა:

პატიმართა დროსტარება მენატრება,

ბორკილები არის მათი ტკბილეული.

ახლა სხვა ჰანგი გაახსენდა და უფრო ხმამაღლა შემოსძახა:

ჩემო გულო, აღარ მემორჩილები...

ბრძენო, ჩქარა მოიტა ბორკილები

–

გიჟისათვის სხვა წამალი არ არი...

მღეროდა მწუხარედ, ნაღვლიანად და გულსაკლავად. შემდეგ მობეზრდა თუ ფიქრი სხვაზე გადაიტანა, მღერა შეწყვიტა.

დაღამდა, როდესაც დაშ-აქოლი „ქურდბაცაცას თავის“ უბანს მიუახლოვდა. სამიკიტნო ისევ იმ ადგილას იდგა, სადაც წინათ, აქოლი რომ ყველას შიშის ზარსა სცემდა და მასთან ახლოს მისვლას ვერავინ ბედავდა. რომელიღაც სახლის ზღურბლზე უხალისოდ ჩამოჯდა, ყალიონი ამოიღო, გატენა და გააბოლა. ეჩვენებოდა, რომ ყველაფერი გაუარესდა. მის თვალში ახლა ადამიანებმაც იცვალეს ფერი, ისევე, როგორც თვითონ გამოიცვალა: რალაცნაირად თითქოს დაიმტვრა და მოითენთა. თვლებში ველარ იყურებოდა, ტკივილისაგან თავი უსკდებოდა.

უცებ შენიშა შავი ლანდი. ლანდი სწრაფად უახლოვდებოდა; როდესაც ახლოს მოვიდა, გაისმა ვილაცის ხმა: „მხოლოდ ლა-ლა-ლამით შეიძლება შეგხვდეს ნა-ნა-ნამდვილი ვაჟკაცი“.

დაშ-აქოლმა იცნო ძმაბიჭი-როსტომი, წამოინია, ცალი ხელით დოინჯი შემოიყარა, გადააფურთხა და მიუგო:

– იმ შენი მხდალი მამის სულს გეფიცები, როგორც ჩანს, მართლაცდა თავი ნამდვილ ვაჟკაცად მოგაქვს, მაგრამ, ალბათ, აუცახცახებლად ვერც კი მოშარდავ.

როსტომმა ზიზლით გადაიხარხარა,

უფრო ახლოს მივიდა და უთხრა:

– რალაც დიდხანს არ ჩ-ჩ-ჩანდი ამ მიდამოებში, დღეს ხომ ნიშნობაა ჰაჯის სახლში. შენ რატომ იქ ა-ა-არ...

დაშ-აქოლმა სიტყვა შუაზე გაანწყვტინა:

– ღმერთმა კარგად განსაჯა, რომ მხოლოდ ნახევარი ენა მოგცა. იმასაც ამ საღამოს ამოგაცლი.

ხელი გაიკრა და ხანჯალი იშიშვლა. როსტომმა, აბანოს კედლებზე გამოხატულ აჩრდილს რომ ჩამოჰგავდა, დანა იძრო. დაშ-აქოლმა თავისი ხანჯალი წვერით მიწაში ჩაასო, ხელები გულზე დაიკრიფა და თქვა:

– ნეტავ მანახა ვაჟკაცი, რომელიც ამ ხანჯლის წვერს მიწიდან ამოიღებს!

როსტომი ერთი ნახტომით ეცა მას, მაგრამ დაშ-აქოლმა მაჯა ისე მძლავრად დაუჭირა, რომ როსტომს დანა ხელიდან გაუვარდა. ქუჩაში ატეხილმა აურზაურმა გამვლელი ხალხი მიიზიდა, მაგრამ ვერავინ ბედავდა მათთან მიახლოებასა და გაშველებას.

დაშ-აქოლმა დაცინვით უთხრა:

– აბა, აბა, აიღე, მოდი, მაგრამ მაგრა დაიჭი, გესმის, დღეს მიწა ყველა წვრილმანი ანგარიში გაგისწორო.

მუშტშემართული როსტომი მონინა-ალმდეგისაკენ გაექანა და სამკვედრო-სასიცოცხლოდ ეკვეთენ ერთმანეთს. მთელი ნახევარი საათი გორავდნენ მიწაზე, ოფლად გაიღვარნენ, მაგრამ ვერც ერთმა ვერ სძლია. დაშ-აქოლმა ისე მაგრად დაახეთქა თავი ქვაფენილს, კინაღამ გრძნობა დაკარგა. თუმცა ძალიან კარგად იცოდა, რომ ბრძოლა სამკვედრო-სასიცოცხლო იყო, როსტომი თანდათან ღონეს კარგავდა და აქოლს ველარ უმკლავდებოდა. სწორედ ამ დროს შენიშნა მან აქოლის ხანჯალი, აქვე, სულ ახლოს, იმდენად ახლოს, რომ სულ ადვილად მისწვდებოდა. უანასკნელი ძალ-ღონე მოიკრიბა, ხანჯა-

ლი მინიდან ამოაძრო და მეტოქეს ფერდში გაუყარა. ერთხანს არც ერთი მათგანი არ განძრეულა. ხალხი მივარდა დაშაქოლს წამოსაყენებლად. ფერდიდან სისხლი გადმოსდიოდა და მინას ეწვეთებოდა. მან ჭრილობასთან ხელი მიიტანა და კედლის გაყოლებით რამდენიმე ნაბიჯზე წაბარბაცდა. კვლავ დაეცა, ხელახლა წამოაყენეს და ხელში აყვანილი მიიტანეს შინ.

მეორე დილას, როდესაც დაშაქოლის დაჭრის ამბავმა ჰაჯი სამადის ოჯახამდეც მიაღწია, უფროსი ვაჟიშვილი ვალიხანი წამოვიდა მის სანახავად. სასიკვდილოდ ფერწასული აქოლი ლოგინში იწვა – პირზე სისხლიანი დუჟი მოსდგომოდა. უტყვი, გაშტერებული, უმოძრაო გამოხედვა ჰქონდა, მძიმედ სუნთქავდა და, თუმცა სული ყელში მობჯენოდა, ვალიხანი მაინც იცნო და ძლივს გასაგონი მთრთოლვარე ხმით უთხრა:

– მთელ ქვეყანაზე ... მხოლოდ ერ-

თი... ეს თუთიყუში გამაჩნია... გაფიცებთ თქვენს სიცოცხლეს... ამ თუთიყუშის სიცოცხლეს... გადაეცით ის...

ხმა გაუნყდა. ვალიხანმა აბრეშუმის ცხვირსახოცი ამოიღო და ცრემლები მოინმინდა. ერთი საათის შემდეგ დაშაქოლი გარდაიცვალა ისე, რომ გონს არ მოსულა.

მთელი შირაზის მოქალაქენი დასტიროდნენ მას.

იმავე საღამოს ვალიხანმა გალია ჩიტინად შინ გადაიტანა. მარჯანს გალია წინ დაედგა, ტკბებოდა ჭრელფრთიანი ჩიტის სილამაზით, ათვალიერებდა მის მოკაუჭებულ ნისკარტს, უაზრო, მრგვალ თავლებს. უცებ თუთიყუშმა ძველი დარდიმანდის ხრიანნიანი ხმით წაილაპარაკა:

– მარჯან... მარჯან... შენ მომკალი მე... ვის შევჩივლო? მარჯან... შენმა სიყვარულმა მომიღო ბოლო...

და მარჯანის თვალთაგან ცრემლმა ინვიმა.

ირანული ფოლკლორი

სპარსული ხალხური პოეზიიდან¹დუბეითები²

*

განთიადისას ტოტზე ბულბულს მოვკარი თვალი,
სატრფოს ეკვროდა, უგალობდა მას ეშხით მთვრალი.
შემშურდა მათი, ჩემთვის ჩუმად ჩავიჩურჩულე:
ვისაც არა ჰყავს მეგობარი, ვა, მისი ბრალი!

*

მთვარიანი ღამეა და ეფარება ღრუბლებს მთვარე,
კერპებს ზურგი შეაქციე, ღმერთი ერთი აღიარე!
თუკი იცი, რომ მიჯნური ისრით უნდა განიგმიროს,
ჰე, ურჯულოვ, რაღას მარგებს მოთმინება, მომკალ ბარემ!

*

ჩრდილი არა ჩანს, საშინლად ცხელა,
არსაიდან ხმა, გამწყდარა ყველა.
მხოლოდ ხანდახან ქოშის პაკუნი
მაგონებს სატრფოს და გული ღელავს.

*

წუხელის დიდი მოვიდა წვიმა,
ჩემი მიჯნური ბანზე წევს, სცივა.
მივედი, ბაგეს ნაზად შევეხე,
სისხლის ცრემლები სცივია და სცივია.

¹ არმალანი, აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები, შეადგინა მ. თოდუამ, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1982 (რედ. შენიშვნა).

² დუბეითი (ზოგან მას „სარბანი-მექარავნული“ ეწოდება, ზოგან – „ჩარბეითი“ ან, უბრალოდ, „ბეითი“, „შაირი“) ოთხსტრიქონიანი ლექსია. როგორც წესი, გართმულია პირველი, მეორე და მეოთხე სტრიქონები. ზოგჯერ – ოთხივე. რითმა მარტივია, ხშირად რედითით დამშვენებული.

*

ახლა შევეყურებ სხვა მთას და სხვა წყალს,
შორს დამრჩა სახლი ყარიბს და სანყალს.
არ მინდა მოგკვდე აქ უთვისტომოდ,
სატრფო მოვა და ვერ იცნობს საფლავს.

*

ჩემი ძვლისგან გავთლი კალამს,
შევამზადებ სისხლით მელანს,
გულის ფიცარს ფურცლად ვიხმარ
და შევეუთვლი სატრფოს სალამს.

*

განთიადისას მთვრალი და ხელი
სატრფოს ნაწნავებს შევეხე ხელით,
მეორედ მოსვლის დღემდე შერჩება
ჩემს ხელებს მისი თმების სურნელი.

*

ღამეა და შენ კი სად ხარ, ნუ მანამებ.
მოდე ჩემთან, მიმკურნალე ამ გრძელ ღამეს.
ავადმყოფმა იცის მხოლოდ ღამის სიგრძე,
ავადა ვარ, მინახულე, მითხარ რამე.

*

მე აქა ვარ და ჩემი სატრფო – ველად გაჭრილი,
თვალეები ცრემლით სავსე მაქვს და გული – დაჭრილი,
ო, ნეტავ ციდან წამოვიდეს თქეში და ღვარი,
რომ წაიშალოს ამა ქვეყნად ჩემი აჩრდილი!

*

გაზაფხული არად მინდა ღვინით თრობის გარეშე,
მე სიცოცხლე არად მინდა შენი ტრფობის გარეშე.
მიკვირს, როცა ღმერთს შესთხოვენ – მოგვცენ დღენი ხანგრძლივი!
დღეც არ მინდა მარტოდმარტო მეგობრების გარეშე.

ბერმუხა, ბრძოლების მნახველი¹

1. მეგობრებო დროისაო,
დღეთაგან დღენი,
დროთაგან დრონი!
2. ყაისის მსგავსად ცხვრის ტყაპუჭში გამოხვეული,²
გზად ხეტიალში გადავანყდი ერთ მძლავრ ბერმუხას.
3. ცად ირმის ნახტომს ეხებოდა კენწერო მისი,
ხოლო ფესვები დედამინას გულს უგმირავდა.
4. შორს გაენვდინა დაფოთლილი მსხვილი შტოები,
ყრმასა და მოხუცს საჩრდილობელ კარავს უშლიდა.
5. ბერმუხის ჩრდილი იყო ისე ამო და გრილი,
რომ სხვათა ხეთა, შემყურეთა, სირცხვილი კლავდათ.
6. სამოთხის ხეც³ კი ინატრებდა მის სურნელებას,
სავალი გზები თავს იყრიდა იმ მუხის ძირში.
7. ხეს გული ჰქონდა სულ დაჭრილი, სულ დაისრული,
მშვილდოსანთაგან სახსოვარი დანატოვარი,
8. ვით ბისუთუნის კლდეს აჩნია ფარჰადის ჭანგი,⁴
თან ელვარებდა, ანათებდა თითქოს მზესავით.
9. მივედი ახლოს, მივეფერე ხის დაკოდილ ტანს,
დარდი მომანვა, როგორც ნისლი დამავანდის მთას.¹

¹ ენჯავი შირაზის ... მოაქვს ტექსტი მცირე მესწვევისა „დარე ჯანგე“ („ბრძოლის ხე“), რომელიც მას ჩაუნერია ლურის დიალექტზე. ავტორი... მიუთითებს ძეგლის არქაულობაზე, ურთავს ლათინურ ტრანსკრიფციასა და ზუსტ შესატყვისს თანამედროვე სპარსულ სალიტერატურო ენაზე. ვფიქრობთ, ამ ხალხური ძეგლის თარგმანი დააინტერესებს ქართველ მკითხველსაც.

² ტექსტშია: „ყაისის (იგივე მაჯუნის) მსგავსად ტანზე მეცვა ცხვრის, გარეული თხის (ქალ) ტყავი“. როგორც ჩანს, არსებობდა „ლეილმაჯუნის“ ისეთი აღმოსავლური ვერსია, საიდანაც ეს დეტალი გავრცელდა. საინტერესოა, რომ იგი გვხვდება „იოსებზილიხანიანის“ ზაალისეულ ვერსიაში:

„მაჯუნის მსგავსად დავინყებ კარდაკარ დაყუდებასა...
და ტანსა ცხვრის ტყავს დავიკრავთ თავსა დავირქვამ დედასა“.

³ ტექსტშია „თოუბა“ (მითოლოგიური სამოთხის ხე).

⁴ იგულისხმება შირინის სიყვარულით გახელებული ფარჰადის მიერ ბისუთუნის მთაში გვირაბის გაყვანა.

10. ბერმუხას ხელი შემოვხვიე და მივეყრდენი,
ჩემსავით მარტოს, დაბერებულ ხეს მივეყრდენი.
11. შემდეგ შევსძახე: „მითხარ ერთი, მაღალო ხეო,
კაცმა თუ იცის ანგარიში შენი წლებისა?
12. ვინ იცის, ხეო, ვინ გინახავს წინაპართაგან,
ანდა ამ გზებით ვინ მოსულა და სად წასულა?
13. რამდენი წელი შრიალებენ შენი შტოები,
ვინ გაახარა ამხელა ხე ამ სანახებში?
14. ვინ დაგიკოდა ეგ გულმკერდი ასე საშინლად,
ვინ ილო კისრად შენი სისხლი ალალ-მართალი?”
15. უცბად ხმა მესმის, თითქოს მუხამ ენა აიდგა,
ალაპარაკდა ხე ბებერი, ტანდაკოდილი.
16. ზარით, ქვითინით მიპასუხა: „ჰე, უმეცარო,
რას ეხეტები უდაბნოში ჩემსავით მარტო?!
17. რას მეკითხები სულელივით ჩემს ვინაობას,
რატომ მაგონებ რისხვით სავსე წარსულთა დღეთა?!
18. რად გინდა, კვალად განმიახლდეს ძველი ქრილობა,
შემოვიხიო უნდა ისევ დარდის საყელო!
19. ჩემი ტკივილის ნაწილიც რომ გაგიზიარო,
თუ რატომ აღწევს ჩემი კვნესა ზეცის თალამდე,
20. უნდა მისმინო წელიწადი და ნახევარი,
შენ კი სუსტი ხარ, ვმიშობ, გულმა რომ ვერ გაგიძლოს!
21. მაგრამ რადგანაც თავად მთხოვე, მომპაყარ ყურნი,
ისმინე ჩემი ავბედითი ეტლის² ამბავი.

¹ სიტყვასიტყვით: „ჩემი დარდის კვამლი ამალდა დამავანდის ნისლივით“.

² სიტყვასიტყვით: „ფეხმოტეხილი ვარსკვლავი“.

22. უწყოდე, კაცო, რომ ოდესღაც, მრავალ წლის წინათ, ქაიუმარსის¹ დროს ვიყავ ნერგი ნორჩი, ახალი.
23. პირველად ვნახე ბრძოლა დევთა და სიამაქის, ჰუმანგის რისხვა და ლაშქრობა მისთა ლაშქართა.
24. შემდეგ ვიხილე თაჰმურასი, ძე ჰუმანგისა, როგორ რაზმავდა ბრძოლის ველზე მებრძოლთა რიგებს.
25. მეფე ჯამშიდის უზრუნველი მინახავს ლხინი, ნაზად მღიმარე მომღერლებით გარსშემორტყმული.
26. მეფე ზაჰაქის, მარდასბის ძის, ვიყავ მხილველი, გერმასბის მკლავი და მახვილი მზერას მტაცებდა.
27. ზაჰაქის მხრებზე წყვილი გველის ხილვამ შემზარა, უნმიდურ ეშმას ამბორით რომ ამოეზარდა.
28. თავალნათლივ ვნახე ფერიდუნი და ძენი მისნი, ამბოხებული მჭედელ ქავას აღმის ფრიალი.
29. სალემი, თური და ირაჯი, მათთან ფაშანგი, ბრძოლის ჟამს ვნახე მრისხანება მანუჩარისა.
30. აფრასიაბის მძვინვერების ვიყავ მონამე, ვნახე ფირანი და ჰუმანი ომის მძებნელი.
31. ნავზარ უფლისწულს ვით ეღირსა მეფობა, ვნახე, ყარანს და ქიშვადს მოვესნარი, ჰადადის ძეთა.
32. ნარიმანის ძე საამ იყო დევთა შემკვრელი, საამზე უფრო უმაღლეს კაცს ვისლა ვნახავდი.
33. ვნახე ზაალი მძიმე გურზით დამშვენებული, სიმურღზე მისი ამხედრება, მისი მხარ-ბეჭი.

¹ პირველადქმნილი ადამიანი ირანული ეპიკური თქმულებებისა და „შაჰნამეს“ მიხედვით. ამის შემდგომ მოხსენიებული გმირებიც „შაჰნამედანაა“ აღებული, ან, შესაძლოა, ფირდოუსის მიმბაძველთა თხზულებებიდან.

34. ვნახე მეფობა ზავისა და შაჰ გერშასბისა,
გოსთაჰამი და თუსი, შურისმაძიებელი.
35. ოქროსმფრქვეველი ქაყობადი ვითარ მეფობდა,
ან ვით იბრძოდა მძლე როსთამი და მისი რახში.
36. ვიყავ მონამე ქაქაუსის ავი ზნეობის,
ზარსამ თუსის ძის სილამაზის ვიყავ მხილველი.
37. სამოცდათვრამეტ ძეს გუდარზის აქ ჩაუვლია,
ყოველ მათთაგანს სამარზბანოდ მარზი ¹ელოდა.
38. ვნახე ჯადოსნურ ჯამით ხელში ქაახოსროვ შაჰი,
მურასა თაჯით ოქროს ტახტზე დაბრძანებული.
39. ვნახე ლოჰრასბი, ქაფაშინი, მეფე გოშთასბი,
თვალნათლივ ვნახე ცოდნის სიღრმე, სიბრძნე ჯამასბის.
40. რვალისტანიან ისფანდიარს ოდეს ვახსენებ,
გამახსენდება თაჰემთანთან შეტაკების დღე.
41. ვნახე ბაჰმანი, წმინდა რჯულის უარმყოფელი,
ბარზუსთან მისი შეტაკება უსასტიკესი.
42. ჰომა, ასული ბაჰმანისა, დარა დარას ძე,
ყველამ ჩემ თვალწინ გაიარა გზა უსასრულო.
43. გარდაიარა ჩემს ტოტებზე მრავალმა წელმა,
ვნახე მეფენი მოზეიმეც, დამარცხებულიც.
44. სპასალარები ვნახე ომში შეჯახებულნი,
ღმერთს რომ შესთხოვდნენ დახმარებას და შემწეობას.
45. მოციქულები და ელჩები ბჭობდნენ ჩემს ჩრდილში,
ახალი ბრძოლის ვადებსა და პირობებს დებდნენ.

¹ სამ. სპარს. მარზი ნიშნავს: „საზღვარი, კიდე; ქვეყანა“. მარზბანი – „მესაზღვრე, მემამულე; ქვეყნის, ოლქის განმგებელი“ (მ. ანდრონიკაშვილი, ნარკვევები ირანულ-ქართული ენობრივი ურთიერთობებიდან, 1, 1966, გვ. 340).

46. კვლავ ჩამესმოდა ულმობელი დოლის ბრაგუნი,
საყვირის ხმები, გამმაგებულ მხედართ ყიჟინა.
47. ხმალამონვდილი ასკდებოდა ლაშქარი ლაშქარს,
ცხენთა ფლოქვთაგან მტვერი ცამდე ისვეტებოდა.
48. ზვინი დგებოდა ბრძოლის ველზე დახოცილ გვამთა,
სისხლის მდინარეს თან მიჰქონდა მუზარადები.
49. მახსოვს მხედარი, თავს დაერქვა მას დევის ქალა,
და ვეფხვის ტყავი ტანს ემოსა როსთამის მსგავსად.
50. გმირს ამშვენებდა მოოჭვილი ოქროს გვირგვინი,
ოქრომკედითვე კაბა იყო მკერდმოქარგული.
51. ამხედრებული ცხენის ზურგზე, როგორც საამი,
ქეიანთა მოდგმის, არდაშირი ერქვა სახელად.
52. მას მოპაექრედ მოევლინა სარდალი ვინმე,
მძღავრი, ეშმაკი, ღონეს ხერხს რომ ამჯობინებდა.
53. შელადის მსგავსად, როსთამის მკლავს რომ გაურბოდა,
ფარად იფარა იმ სარდალმა ჩემი სხეული.
54. მოზიდა მშვილდი არდაშირმა და განუნონა,
ისარი გრძელი, არნივის ფრთით დამშვენებული.
55. სამწვერა ისრის ამაზრზენი მესმა ზუზუნი,
ვიხილე ელვა, არნივის ფრთით დამშვენებული.
56. ისარმა ტანში გამიარა, მტერიც განგმირა,
არნივის ფრთამდე სველ მინაში დაერჭო მკვიდრად.
57. მტერი დაეცა, მე კი დავრჩი კვლავ ზეზეულად,
მას შემდეგ დამრჩა საშინელი ჭრილობა გულზე.
58. ტყიდან და მთიდან გამოვიდა მხეცების გუნდი,
ლემის მჭამელნი ძირს დაცემულს გარს შემოერთყენენ.

59. მძიმედ დაიძრა ციდან სვავი გაუმადლარი,
ჩემს კენწეროზე სასეიროდ ზანტად შემოჯდა.
60. ზოგჯერ ზემოდან დახედავდა ლემს და უდაბნოს,
ზოგჯერ ნისკარტით იწინკნიდა ფრთებსა და ბუმბულს.
61. მოლაშქრეებმა მიაშურეს თავ-თავის სადგომს,
მე კი უფეხო დავრჩი ისევ ზეზე უძრავი.
62. სხვა ვნახე კიდევ, არდაშირმა, სასანის ძემან,
ვით შეურყია შაჰ არდავანს სამეფო ტახტი.
63. შემდეგ შაფურმა შაფურანმა ვით სძლია დუშმანს,
ჰორმოზ ჰორმოზან, მაჩინი და თალჰანიც ვნახე.
64. ყობადიც ვნახე ყობადინი, სხვანი და სხვანი,
ბაჰრამი, მუშტით კანჯარს სულს რომ აფრთხობინებდა.
65. ბაჰრამ ჩუბინის დარაზმული ლაშქარი ვნახე,
აღჭურვილიყვნენ გურზით, შუბით, მძიმე კომბლებით.
66. ანუშირვანი ვნახე დიდი, სამართლიანი,
და ბოზორჯმეჰრი, უბედური ვაზირი მისი.
67. ხოსროვ ფარვიზის ხელმწიფობის ვიყავ მონამე,
როგორ ეტრფოდა კეკლუც შირინს, შაბდიზის მხედარს.
68. გული მატკინა როსთამის და სოჰრაბის რკენამ,
ვით შეეჯახნენ მამა-შვილის საბრძოლო ცხენნი.
69. გივი, ზავარე, ფარიბორზი აქ იყვნენ ჩემთან,
ცვლიდნენ ერთმანეთს ბაჰრამი და გორგინ მრისხანე.
70. ვიდრე არ დადგა მამისმკვლელი შირუიეს ჟამი,
ბოროტმა ძალით ხელში იგდო ტახტი მამისა.
71. მეფობა მისი ორ კვირას არ გაგრძელებულა,
უპატრონო ტახტს მიეძალა ყველა ქედბოდა.

72. ყველა მდაბიო დიდებულის სახელს ეძებდა,
და აირია ეს ქვეყანა თავით ბოლომდე.
73. აურზაური, შფოთი, ბრძოლა, ვით განკითხვის დღეს,
სიმშვიდე გაქრა, ყველგან სევდამ დაისადგურა.
74. მრავალმა შაჰმა ჩაიქროლა კვლავ ჩემ წინაშე,
ტომი ტომს ცვლიდა, გვარი – გვარს და სახელი – სახელს.
75. ბოლოს დაუდგა დრო დიდ სეფის საგვარეულოს,
ფრთხილად და ზრდილად ჩამიარეს ავაზას მსგავსად.
76. ახლა კი მეფობს ნადირ-შაჰი, ქვეყნის სულთანი,
ნადირის შიშით ბოროტება არსად ჭაჭანებს.
77. გაიქცა მტერი, ასპარეზი დაუვიწროვდა,
შაჰ-სეფის მოდგმის ბედ-ილბალი კოჭლი აღმოჩნდა.
78. ახლა ისმინე შეგონება: იმხიარულე!
თორემ სოფელი როდის იყო, ლეშით გამძღარა.
79. უმჯობესია, რომ ჩაიცვა, ჭამო, დალიო,
თორემ დარჩება ეს ქონება სულ სხვა ვილაცას.
80. წარმავალია ეს ქვეყანა, მსგავსია ქარის,
ვინც მას შეჰხარის, გონწართმეულ კაცად ჩათვალე.
81. ბევრი უნახავს სალემ-თური ამ ძველ ქვეყანას,
მაგრამ სიმდიდრე სამარეში ვის წაულია?!
82. შიში მაქვს მხოლოდ, ვინმემ ცეცხლი არ გამიჩინოს
და ჩემი ფერფლი ქარმა ველად არ მიმოფანტოს.
83. მაშინ გაქრება ჩემი კვალი პირისგან მინის,
აფეთქებულ ნერგს არვინ დარგავს ჩემს ნატერფალზე.

ხალხური პროზა

ტაჯიკური ზღაპრები¹

წინასიტყვაობა²

ტაჯიკები უდიდესი ირანული მოდგმის ერია მსოფლიოში. მათი დიდი ნაწილი ცხოვრობს დღევანდელი შუა აზიის ტერიტორიაზე... შუა საუკუნეებში აღმოსავლეთ ირანელებსა (ტაჯიკები) და დასავლეთ ირანელებს (სპარსელები) ისტორიული და კულტურული განვითარების ერთი გზა ჰქონდათ. ამიტომ, რომ IX-XV საუკუნეების უმდიდრესი ლიტერატურა დღეს სპარსულ-ტაჯიკურად იწოდება. ასევე ბევრი რამაა საერთო სპარსულ და ტაჯიკურ ფოლკლორს შორის...

ძველი ტაჯიკური ფოლკლორი ოც საუკუნეზე მეტს ითვლის, მისგან კი დღეს თითქმის არაფერი შემოგვრჩა...

ახალი სპარსულ-ტაჯიკური ლიტერატურის პირველივე ნიმუშები ფარსი-დარი ენაზე მკაფიოდ ავლენენ უმჭიდროეს კავშირს ფოლკლორთან (ხალხურია რიტმი, თემატიკა, პოეტური სახეები). ამ პერიოდშივე ეყრება საფუძველი ლიტერატურისა და ფოლკლორის ურთიერთობის გართულებულ სახეს: ფოლკლორი – ლიტერატურა – ფოლკლორი...

ეს განსაკუთრებით ითქმის რომანტიკული და საგმირო-საფალავნო ჟანრის ვრცელი ხალხური რომანების, ე.წ. დასთანების შესახებ. ძალზე ხშირად უძველესი ხალხური ვერსია საფუძვლად ედებოდა რომელიმე ლიტერატურულ ძეგლს, ეს უკანასკნელი კი გადამუშავებული სახით კვლავ ხალხს უბრუნდებოდა („ისტანდერ-ნამე“, „ბახთიარ-ნამე“, „ბაჰრამი და გულან-დამი“ და სხვ.). ხშირი იყო პოეტური ძეგლების პროზაულად გადაკეთება („ფარჰადი და შირინი“, „რუსთამ-ნამე“, „იოსები და ზილიხა“ და სხვ.), რაც იწვევდა პროზაში ლექსების უხვად ჩართვას.

ამ ხალხურ პროზას ბევრი აქვს საერთო ზღაპართან (განსაკუთრებით, ჯადოსნურ ზღაპართან): გმირის ხიფათიანი თავგადასავალი, ჯადოსნური თილისმები, გრძნეული სიტყვა, კუდიანი დედაბრები, ცხრა მთის გადავლა, მსხმოაიარე ბალები, უდაბნოები და ოაზისები (მშობლიური ბუნების ანარეკლი), ავი სულებით დასახლებული კუნძულები, დევები და ფერიები, გმირთა სამკუთხედი (მეფე, მისი ასული და ხელისმძიებელი), საპატარძლო – გამომცდელი (ძნელი გამოცანა და დავალება) და ა.შ.

ზღაპრული პროზა შესანიშნავად ასახავდა ხალხის სულიერ მოთხოვნილებებსა და სწრაფვას თავისუფლებისადმი, ძველი დიდების აღდგენისადმი, უცხო დამპყრობთა წინააღმდეგ მებრძოლი გმირისადმი. თაობიდან თაობას გადაეცემოდა ამ პროზის საუკეთესო ნიმუშები და მრავალმა მათგანმა მოაღწია ჩვენამდე ზეპირი თუ ხელნაწერი გზით...

¹ ტაჯიკური ზღაპრები (ციკლიდან „მსოფლიოს ხალხთა ზღაპრები“), თბილისი, გამომც. „ნაკადული“, 1972, შეადგინა, წინასიტყვაობა და შენიშვნები დაურთო ალ.გვახარამ (რედ. შენიშვნა).

² კრებულზე დართული წინასიტყვაობა მოგვაქვს შემოკლებით, ამონარიდების სახით, გამოტოვებული ადგილები აღნიშნულია მრავალწერტილით (რედ. შენიშვნა).

ზღაპრები, ვ. მილერისეული ტრადიციის მიხედვით, ჩვეულებრივ, იყოფა ჯადოსნურ, საყოფაცხოვრებო და ცხოველთა ეპოსად.

ასევეა დაყოფილი ტაჯიკური ზღაპრები...

ზღაპრებს დავურთეთ ანეკდოტები (ლათიფა), რომლებიც ისე პოპულარულია ტაჯიკეთში, რომ თითქმის ყველა კრებულშია შესული, როგორც ხალხური იუმორის ნიმუში.

ჯადოსნური ზღაპრები მკითხველის ყურადღებას მიიპყრობენ უსაზღვრო ფანტაზიით, გმირის ფათერაკებით აღსავსე თავგადასავლით, რომლის დასასრულს, როგორც წესი, სიკეთე ძლევს ბოროტებას...

საყოფაცხოვრებო ზღაპრებში აისახა სოციალური პროტესტი, რომელიც შედარებით გვიან ჩნდება. გონიერი ღარიბი მოჯამაგირე უპირისპირდება ბრიყვსა და ხარბ მებატონეს, ზოგჯერ – თვით მეფეს. ზღაპრებში გამათრახებულია სასულიერო პირნი: მოლები, მექრთამე მოსამართლეები („სიკეთის მაძიებელი“, „ორი შეიხი და დეჰყანი“, „ავი ბატონი და ჭკვიანი ქაჩალი“...).

კრებულში შევიტანეთ დასთანის ტიპის რამდენიმე ზღაპარი („დევონაჰუსაინი“, „მეჰრუბონუ“), სადაც რეალისტურად არის აღწერილი უბრალო ადამიანების სულიერი განცდები. დამახასიათებელია ზოგ ზღაპარში ლექსების ჩართვა, რაც ჩვეული ხერხია კლასიკური ტაჯიკური პროზისათვის...

არის კიდევ ერთი გარემოება, რომლის წყალობითაც ტაჯიკური ზღაპრები მიიქცევენ ქართველი მკითხველის ყურადღებას. მრავალ საუკუნეს ითვლის ქართულ-სპარსულ-ტაჯიკური ლიტერატურული ურთიერთობა. ქართველები ძველთაგანვე იცნობდნენ და თარგმნიდნენ „შაჰ-ნამეს“, „ვისრამიანს“, „იოსებზილიხანიანსა“ და სხვა ძეგლებს. მაგრამ ასევე კარგად იცნობდნენ და დროულად გადმოჰქონდათ მათ ხალხური დასთანები თუ ზღაპრების კრებულები („ბახთიარ-ნამე“, „ჩარდარვიშიანი“, „მირიანი“ და სხვა). ხელნაწერთსაცავებში ინახება რიგი ქართული კრებულებისა, რომელთაც ატყვიათ ტაჯიკური ფოლკლორის ნაცნობობის კვალი. ეს ძეგლები საგანგებოდაა შესასწავლი ქართულ-სპარსულ-ტაჯიკური ფოლკლორული ურთიერთობის თვალსაზრისით.

ამ კრებულის ზოგი ზღაპრის პარალელი სახელდახელოდ შეიძლება დაიძებნოს როგორც ქართულ, ისე სხვა ხალხების ზღაპრებს შორის. მაგალითად, იუმორისტული „ლაქი და ფაქი“ ეხმიანება ქართულ „ტყუილ ტირილს“, თუმცა მათ შორის ძალიან საინტერესო და დამახასიათებელი განსხვავებაცაა (ქართულში მამა ჭკუას ასწავლის ბრიყვ ცოლ-შვილს).

ასევე, ზოგი დეტალი საერთო აქვთ ტაჯიკურ „შვიდ ძმასა“ და ქართულ „ცხრა ძმას“, ტაჯიკურ „ავ ბატონსა და ჭკვიან ქაჩალს“ და ქართულ „ორ ძმასა და მატყუარა ბატონს“, ტაჯიკურ „ორ შეიხსა და დეჰყანს“ და ქართულ „სამ მატყუარას“. ცხადია, რაიმე უშუალო კავშირზე აქ ლაპარაკი ზედმეტია, მაგრამ ტიპოლოგიური დამთხვევის თვალსაზრისით ისინი უთუოდ საინტერესოა.

ლაქი და ფაქი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ცოლქმარი, სახელად ლაქი და ფაქი. ცოლქმარს ერთი გოგო ჰყავდა, მეტი არავინ. გავიდა წლები, გოგო გაიზარდა, დამშვენდა, გალამაზდა, მაგრამ ჭკუა არ მომატებია. მეზობლებმა მისი მშვენიერების ამბავი ქვეყანას მოსდეს და მალე მთხოვნელებიც გამოჩნდნენ.

– შვილო, მაშვლები მოვიდნენ, აბა, დატრიალდი, ჩაი აგვიდუღე, სტუმრებს თავი მოაწონეო! – უთხრა შვილს ლაქმა.

ქალმაც ჩაიდანს ხელი სტაცა და წყლის მოსატანად აუზისკენ გაქანდა. აავსო ჩაიდანს და უცებ ჩაფიქრდა: კარგი, ვთქვათ და მაშვლებს მოვეწონე, გაიმართება ქორწილი, მერე ვაჟი შემეძინება, ერთ მშვენიერ დღეს ჩემს მშობლებს ვესტუმრები და დედაჩემი ჩემს შვილს ეტყვის: ბებია გენაცვალოს, უკვე დიდი ბიჭი ხარ, გაიქეცი, წყალი მომიტანე, ჩაის ავადუღებო. მოირბენს ჩემი შვილიც, მერე ერთიც ვნახოთ და ფეხი დაუცდა, ხომ აუზში ჩავარდა და დაიხრჩო, მაშინ რალა ვქნა მე უბედურმა, რა პასუხი გავცე მამამისს? ვაი ჩემს თავს, რატომ არ დავბრმავდებო! – და ქალი აღრიალდა, თავლთაგან სულ ცრემლის ნიაღვარი გადმოაფრქვია.

მშობლები კი შინა წუხან:

- ლაქ, ლაქ!
- რაო, სულო ჩემო, ფაქ?
- ჩვენი ქალი რა ხანია, წყალზე წავიდა, აქამდე სად არის, რატომ არ დაბრუნდაო!

გავიდა დრო.

- ლაქ, ლაქ!
- რაო, სულო ჩემო, ფაქ!
- ჩვენი გოგო არ დაბრუნებულაო?

– არა, არა ჩანსო!

– წადი ერთი, ამბავი გაიგეო!

წავიდა ლაქი და რას ხედავს: მისი ქალი წყლის პირას ჩამჯდარა და მწარედ მოთქვამს.

– ვაიმე, შვილო! – შესძახა ლაქმა. – რა მოგივიდა, რა გატირებსო?

– ნუ მკითხავ, დედი, – მიუგო ქალმა, – ვზივარ და ვფიქრობ, როგორ მოვეწონები მაშვლებს, როგორ გაიმართება ქორწილი, შემეძინება ვაჟი, მერე თქვენ გესტუმრებით, თქვენ კი, აქაოდა შვილიშვილი მოგვესწროო, წყალზე გამოგზავნით, ჩემი ბიჭიც გამოიქცევა წყლის ნასაღებად. ერთიც ვნახოთ და ფეხი დაუცდა, ჩავარდა წყალში და დამეხრჩო. მერე რა ვქნა მე უბედურმა, მამამისს რა პასუხი გავცე? ვაი ჩემს თავს, რატომ არ დავბრმავდებო!..

– შენს ჭკუას კი ენაცვალოს დედაშენი, შვილო, ეს რა მყავხარო! – წამოიძახა ლაქმა, მერე გვერდით მიუჯდა და თვითონაც აღრიალდა.

ზის ფაქი და ელის ცოლ-შვილს.

გავიდა დრო.

ნეტავი რა შეემთხვათო? – გაიფიქრა ლაქმა და აუზისკენ გაემართა. მივიდა და რას ხედავს:

დედა-შვილი ჩამჯდარა აუზის პირას და ცხარე ცრემლს აფრქვევენ.

– რა მოგსვლიათო? – იკითხა ფაქმა.

– ვაი, სულო ჩემო, ფაქ! რომ იცოდე, რა ჭკვიანი შვილი გყავს, ამას ენაცვალოს დედა! ყველაფერი როგორ წინასწარ განჭვრიტაო.

– რაო, რა განჭვრიტაო?

– რაო და, შინ რომ მივალ, მამვლებს მოვეწონებო, – ამბობს, – გაი-

მართება ქორწილი, მერე ვაჟი შემეძინებაო, ერთ მშვენიერ დღეს მშობლებს ვესტუმრები. ისინი იტყვიან, შვილიშვილი მოგვსწრებიან და წყალზე გამოგზავნიან, ჩემი ბიჭი მოირბენს აუზთან, დაუცდება ფეხი, ჩავარდება და დაიხრჩობა, რა ვქნა მერე მე უბედურმა, მამამისს რა პასუხი გავცეო?!

– ვაი, მაგ ჭკუაში გენაცვალოს მამაშენი, შვილო! – ნამოიყვირა ფაქმა და ცოლ-შვილს ტირილში მხარი აუბა.

ისხდნენ ლაქი, ფაქი და მათი შვილი აუზის პირას და მწარედ მოთქვამდნენ.

მათი კვნერესა-გოდების ხმამ სტუმრების ყურამდეც მიაღწია.

– ნეტავ რა უნდა მოსვლოდათ, რაზე ტირიანო, – თქვეს და აუზისკენ გაეშურნენ. მივიდნენ და რას ხედავენ, – სამივე თავ-პირში ხელს იცემს და ცრემლად იღვრებიან.

– რა მოხდა, რა დაგემართათო? – შეშფოთდნენ სტუმრები.

– ლაქ, ლაქ!

– რაო, სულო ჩემო, ფაქ?

– ერთი ამათაც უთხარი, რა უბედურებაცა გვჭირსო!

– ოჰ, ძვირფასო სტუმრებო! – დაინყო ლაქმა. – ჩვენმა ჭკვიანმა შვილმა წინასწარ განჭვრიტა, რაც მოხდება. ახლა რომ დავბრუნდები, მაშვლებს მოვეწონებო, – თქვა, – გაიმართება ქორწილი, მერე ვაჟი შემეძინება, ერთ მშვენიერ დღეს მშობლებს ვესტუმრები, ისინი იტყვიან, შვილიშვილი მოგვსწრებიან და წყალზე გამოგზავნიან, ჩემი შვილი მოირბენს აუზთან, დაუცდება ფეხი, ჩავარდება წყალში და დაიხრჩობა, მერე რა ვქნა მე უბედურმა, მამამისს რა პასუხი გავცეო!

მაშვლებმა მოუსმინეს ლაქს და ბოლოს დაასკვნეს:

– ამ ქალს სილამაზე და ჭკუა ერ-

თნაირად ამშვენებსო!.. – მაშინვე გამართეს ლხინი და ქალი თან წაიყვანეს.

– ლაქ, ლაქ!

– რაო, სულო ჩემო, ფაქ?

– მოდი, ნავიდეთ, ჩვენი შვილის ამბავი შევიტყოთო!

– ძალიან კარგი, ჩემო ფაქ, წადი და ცოტაოდენი ერბო მომიტანე, ღვეზელს გამოვაცხოვო და ნავულოთო.

ფაქმა აიღო ერთი ფიალა და ერბოს გამყიდველს მიადგა. მედუქნემ ერთი ჩამჩა ერბო ამოიღო და ფაქს ფიალა აუვსო. ცოტაოდენი ერბო ჩამჩაში კიდევ ჩარჩა.

– ამას რაღა ვუყო? – ჰკითხა ფაქს გამყიდველმა.

– მაგას? აი, აქ ჩაასხიო! – მიუგო ფაქმა და ფიალა გადმოაპირქვა. გაცეხულმა მედუქნემ ერბოს ნარჩენი ფილას ძირზე დაასხა.

დაბრუნდა ფაქი შინ.

– ფაქ, ფაქ!

– რაო, სულო ჩემო, ლაქ?

– ეს რა ცოტა ერბო მოგიტანიანო!

– ცოტა კი არა, მთელი ფიალა სავსეაო, – უპასუხა ფაქმა.

ფაქმა ფიალა ისევ გადმოაბრუნა, ჩავედავო, და ძირზე დასხმული ერბოს ნარჩენიც დაღვარა.

ითათბირა ცოლ-ქმარმა და ბოლოს გადანყვიტეს, რაკი ერბო არა გვაქვს, ღვეზელის ნაცვლად ხმიადები დავაცხოთო.

– ფაქ, შენ თონე გაახურე, მე კი ცომს მოვზელო, – უთხრა ცოლმა.

ფაქმა შეშა მოზიდა და თონეში ჩაიხედა. ჩამავალი მზის სხივებისაგან თონე წითლად ღუოდა, ამას კი გაუხარდა, – ბიჭოს, თონე თავისით გახურებულაო, – და

არხეინად წავიდა დასაძინებლად.

ამასობაში ლაქმა ცომი ამოაგუნდა-ვა, თონესთან მივიდა, განითლებული რომ ნახა, კარგად გახურებულაო, დაას-კვნა და კედლებს გუნდები მიაკრა.

ელოდებიან ლაქი და ფაქი პურის გამოცხოხას, გავიდა ერთი საათი, ორი, ცომი კი ფერსაც არ იცვლის.

– ლაქ, ლაქ!

– რაო, სულო ჩემო, ფაქ?

– როდემდე უნდა ვისხდეთ და ველოდოთ? მოდი, თონე მოვგლიჯოთ, მე მხარზე გავიდებ და წავიდეთ, პური გზაში გამოცხვებო.

ასეც მოიქცნენ.

გამოვიდნენ სიძის შინაურები გარეთ და ხედავენ, რომ თონეაკიდებული მოყვრები კართან ატუზულან. მაშინვე შეეგებნენ მასპინძლები, თონე ჩამოართვეს და გვერდზე მიდგეს, სტუმრები კი დიდის პატივით მიიღეს. დადგა ღამე. ლაქსა და ფაქს ცალკე ოთახში გაუშალეს ლოგინი. მიწვნენ ისინი და ოთახს თვალიერება დაუწყეს.

– ლაქ, ლაქ!

– რაო, სულო ჩემო, ფაქ?

– შეხედე ერთი ამ ოთახის კედლებს, ადგილ-ადგილ როგორ დამსკდარა!

– მართლაც, ძალიან გამხმარა და იმიტომ! საცოდავი ჩვენი გოგო კი ვერ მოიფიქრებს, რომ ერბო წაუსვასო!

– კარგი იქნება, თუ ერბოს ჩვენ თვითონ წაფუსვამთო, – თქვა ფაქმა.

წამოდგა ცოლ-ქმარი, ოთახში ერბოს ქილა მოძებნეს და მთელი კედლები მოსვარეს. ერბო რომ გაუთავდათ, კვლავ დაწოლას აპირებდნენ. ამ დროს ფაქმა თვალი მოჰკრა ორ დიდი დოქს.

– ლაქ, ლაქ!

– რაო, სულო ჩემო, ფაქ?

– მართლაცდა ჭკვიანია ჩვენი გო-

გო, შეხედე, რა კარგად მოუფიქრებია! – მშობლები შორი გზიდან მოვლენ, მტვრიანები იქნებიან და ტანს დაიბანენო, უფიქრია და ეს ორი დოქი წყალი ჩვენთვის მოუმზადებიაო.

ლაქმა და ფაქმა ბანაობა დაიწყეს.

– ვაჰ, ეს რა ტკბილი წყალიაო! – უცებ წამოიძახა ფაქმა.

– აქაური წყალი ასეთია, ბადაგივით ტკბილიაო, – მიუგო ლაქმა.

სინამდვილეში დოქებში წყალი კი არა, სწორედ ბადაგი იდგა. ასე იბანავეს ლაქმა და ფაქმა ბადაგში და დაიძინეს.

გათენდა მეორე დღე და მზე ამოიწვერა. მასპინძლებმა გაშალეს სუფრა, დაფინეს ნოხები, აადულეს ჩაი, ლაქისა და ფაქის ადგომას კი არა და არ დადგა საშველი. ბოლოს სხვა გზა არ იყო, შევიდნენ მათ ოთახში და რას ხედავენ: ცოლ-ქმარი ისე გახვეულ-განებილან საბნებში, ველაც კი იძვრიან.

– ეჰ, ჩვენ მხოლოდ ამათი შვილი გვეგონა სულელი, თურმე ესენი უარესები ყოფილანო, – თქვეს მასპინძლებმა.

ერთხელ ლაქისა და ფაქის შვილი მარტო დარჩა სახლში. მისი ქმარი და შინაურები სხვაგან წავიდნენ სტუმრად. დილით ქალს ხელ-პირის დაბანა დაეზარა და პირდაუბანელმა დაიწყო პურის ჭამა. სწორედ ამ დროს კარებში ხბომ შემოყო თავი და დაიბლაღლა.

– ვაი ჩემს შავ ბედს, დამინახა, პირდაუბანელი რომ ვჭამდი პურს! ახლა წავა და ქვეყანაში თავს მომჭრის, რა ვქნა, როგორ მოვიქცეო? – ჩავარდა საგონებელში ქალი. ბოლოს ადგა და მშობლებთან გაიქცა.

– ლაქ, ლაქ!

– რაო, სულო ჩემო, ფაქ!

– მართლაცდა თავი მოგვეჭრება.

თუმცა ნუ იდარდებ, შვილო, მაგის ნამალიც ვიცი. ახლავე ყველანი ყადისთან* ნავიდეთ და ვთხოვოთ, ხალხს მაგ ამბავზე ლაპარაკი აუკრძალოსო.

სამივე ყადისაკენ გაეშურა.

– მაგ საქმეს მარტო ჩემგან არ მოევლება, – ბრძანა ყადიმ, გულში კი სიცლით კვდებოდა მათ სისულელეზე, – მე მხოლოდ ამ ქალაქის მცხოვრებლებს შემიძლია ავუკრძალო ლაპარაკი, მთელი სამეფო კი, როგორც იცით, ფადიშაჰს*

ემორჩილება და თქვენც იმას უნდა მიმართოთო.

ლაქი, ფაქი და მათი შვილი ახლა სასახლისაკენ გაეშურნენ.

ფადიშაჰმა მათი არზა შეინყნარა და ფირმანი* გამოსცა: აიკრძალოს იმაზე მითქმა-მოთქმა, თითქოს ლაქისა და ფაქის შვილს პირდაუბანელს პური ეჭამოსო.

ჯარჩებმა* მთელ სამეფოს მოჰფინეს ეს ფირმანი.

ხელბამრჯე ცოლი

ერთ დროს ერთ ქალაქში ერთი ბატონი ცხოვრობდა. ამ ბატონს წესად ჰქონდა, ყოველ დილით, კარგად რომ დანაყრდებოდა, ბაღში შვიდკეცად დაგებულ ნოხზე გაგორდებოდა, ცოლს მიიხმობდა და მოჰყვებოდა გაუთავებელ ტრახასსა და თავის ქებას:

– შენ, ეი, ქალო! ჩემი გონებისა და უთვალავი ქონების ჩრდილში ხომ ბედნიერად გრძნობ თავს? ჩემი დიდებისა და პატივის წყალობით მთელი ქალაქის ქალებში ხომ ხარ გამორჩეული? ჩემით ხარ მუცელგამძლარი, ტანშემოსილი და თავდახურული. ათასჯერ მაძლობა მოახსენე ღმერთს, ასეთი ბრძენი და მდიდარი ქმარი რომ გყავსო.

ქალი კი ყოველ დილას, ჯერ ცისკარს რომ თვალი არ გაეხილა, ფეხზე იდგა: საქონელს საკვებს აძლევდა, ძროხას მონველიდა, სახლს დაალაგებდა, საუზმეს დაამზადებდა, საღამოს კერძს შეკმაზავდა, რათა მეუღლესა და მის ღიპიან სტუმრებს მუცელი ამოეყორათ, ხოლო თავისუფალ დროს მომცრო ქუდებს ქარგავდა ოქრომკედით. ქუდები ძალზე ლამაზი გამოდიოდა და მსახურები ბაზარში

კარგ ფასად ჰყიდდნენ, ფულს კი ბატონი იჯიბავდა. მიუხედავად ყოველივე ამისა, ცოლი მორჩილად ისმენდა ქმრის საყვედურს. ერთ დღეს კი ქმარს აღარ გაუჩუმდა და პირში მიახალა:

– აქამდე, მართლაც, მეგონა, რომ შენი წყალობით ვიყავი მაძლარი და თავდახურული, ახლა კი პირდაპირ გეტყვი, შენი ქონების ნახევარი ჩემი მონაგარია და მაგ საყვედურების ღირსი არა ვარო!

ქმარი არ მოელოდა ასეთ შეპასუხებას, განრისხებული ზეზე წამოიჭრა და იღრიალა:

– რაებსა ბედავ?! შე მართლაცდა თმაგრძელო და ჭკუამოკლე დედაკაცო! უჩემოდ გამათხოვრდები, შე უბედურო, სადმე შიმშილით ჩაძაღლდები! წადი, დამეკარგე აქედან, თვალთ ალარ დამენახოო!

არც ახლა შეშინდა ქალი. ჭარხალივით აწითლებული ქმრის ქონიან სახეს ზიზღით შეხედა და უთხრა:

– ბატონი ბრძანდები, აღარ დაგეხანვები, მაგრამ ხათრიჯამად* იყავი, მათხოვრობას არ დავინწყებ, არც შიმშილით

ამომხდება სული! პირიქით, ყველაზე ღატაკ კაცს გავყვები ცოლად და ბედნიერებას მოვუტანო!

ქალმა თავისი ავლა-დიდება ერთ ბოხჩაში გამოკრა და წავიდა. გზად რამდენიმე ჭაბუკი შემოხვდა და ჰკითხა:

– ხომ ვერ მეტყვით, ამ ქალაქში ყველაზე ღატაკი კაცი ვინ იქნებაო?

– აი, ამ გზის ბოლოში ცხოვრობს ერთი შეშის მჭრელი, სახელად საიდი ჰქვია. იმ კაცს სიცოცხლეში ფქვილის ფაფის მეტი არაფერი უჭამია და ტანთ ძონძების მეტი არაფერი სცმიაო.

ქალმა მალე მოძებნა საიდის ეზო. ჭიშკარი მორღვეული ჰქონდა, ეზო ნავით იყო სავსე. ნახევრად ჩამოქცეულ სახლში ერთი დაგლეჯილი საგებელი ნახა, ოფლისაგან გაპოხილი ბალიში, ტუჩ-მომტვრეული დერგი, გამურული ჩაიდან და გაბზარული ფიალა, დერგის ძირში ფაფა ჩამხმარიყო.

ქალი დატრიალდა, წყაროდან წყალი მოიტანა, ეზო და სახლი მორწყა, დაგავა, საგებელსა და ბალიშს პირი გადააძრო, გარეცხა, მერე თავისი ბოხჩიდან საქარგი ამოიღო და ქუდების ქარგვას შეუდგა. გავიდა ცოტა ხანი და საიდიც გამოჩნდა. ზურგზე ორი გუდურა შემა მოეკიდებინა და თავდახრილი ძლივს მოლასლასებდა. საიდმა გუდურები ეზოს კუთხეში დაყარა და მაშინლა შეამჩნია, რომ მისი კარ-მიდამო დაგვილ-დანკრიალებული იყო, სარეცხი – დარეცხილი. გაოცებულმა საიდმა ოთახში შეიხედა და რას ხედავს, ერთი ლამაზი ქალი ზის და ქარგავს. საიდი სულ მთლად დაიბნა.

– ალბათ, შემეშალა, ეს ჩემი სახლი არ უნდა იყოსო, – ჩაილაპარაკა თავისთვის და უკან გაბრუნება დააპირა, მაგრამ ქალმა შიგნიდან გამოსძახა:

– არ შეგშლია, შენი სახლია, შემოდიო.

საიდი კიდევ ყოყმანობდა, არც

თვალს უჯერებდა, არც ყურს. იდგა ასე გაშტერებული. მაშინ ქალმა დაყვავებით უთხრა:

– ნუ გიკვირს, დღეიდან მე შენი ცოლი ვიქნები და ერთად ვიცხოვრებთ. ახლა ერთი ეს მითხარი, დღეს როგორ ატარებო?

საიდმა უპასუხა:

– ყოველ დღით ტყეში მივდივარ, ორ გუდურა შეშას ვჭრი და ბაზარში მიმაქვს, ნავაჭრით ფქვილს ვყიდულობ, ფაფას ვხარშავ, ვჭამ და მეორე დილამდე ვიძინებ. ასე გადის ჩემი დღეებიო.

– თუ ასეა, ახლავე ეს შეშა ბაზარში წაიღე, გაყიდე, ნახევარი ფულით ფქვილი იყიდე, დანარჩენი კი შინ მოიტანეო.

ნახევარი ფულით ნაყიდი ფქვილი ორ კაცს რას გვეყოფა, თუმცა ამ ქალმა, ალბათ, უკეთ იცის. ვნახოთ, რა მოხდებაო, გაიფიქრა საიდმა, აიღო შეშა და ბაზრის გზას გაუდგა. ქალმა ქარგვა განაგრძო.

ცოტა ხნის შემდეგ საიდი დაბრუნდა და ფული და ფქვილი მოიტანა, ქალმა ფაფა მოხარშა და ჭამეს, მერე კი საიდს უთხრა:

– ახლა თიხა მოამზადე, კედლები და ბანი შელესეო!

საიდი ამ დროს ძილს იყო მიჩვეული, ამიტომ უხალისოდ შეუდგა თიხის ზელას, ქალი კი ქარგავდა და ქარგავდა.

მეორე დღეს ქალმა საიდს უბრძანა, ორი კი არა, ოთხი გუდურა შეშა შეკარი და ბაზარში იქიდანვე წაიღე. აჰა, აი, ეს ქუდიც თან გააყოლე, გაყიდე და ნახევარი ფული შინ მოიტანე, ნახევრით კი ფქვილი, ხახვი, ჭარხალი, ერთი ქვაბი და ორი-სამი ჯამი იყიდეო.

საიდმა ყველაფერი შეასრულა. ქალმა ახალი ქუდის ქარგვას თავი ანება, ქვაბში ყოთურმა* მოამზადა, ხახვით შეკაზმა, ახალ ჯამებში ჩაასხა და დასტარხანი* გაშალა. საიდმა ხახვის შეჭამანდი

და თბილი კვერი რომ მიირთვა, აღტაცებ-
ბისაგან სულ „იფ, იფს!“ და „ჰაი, ჰაის!“
იძახდა.

– აი, ეს მესმის, ასეთი გემრიელი
კერძი ჯერ არ მიჭამია. ქალო, ნეტავ ყო-
ველდღე ასეთი სადილი გვექონდესო!

– არ გაგიგია, ხელი გაანძრიე და
ყველაფერი გექნებაო? შენც უფრო მეტს
თუ იშრომებ, ამას კი არა, შურბასა* და
ერბოიან ღვეზელებს მოგართმევო, – მი-
უგო ქალმა.

გახარებულმა საიდმა შესძახა:

– თუ ასეა, მიბრძანე, კიდევ რა გა-
ვაკეთო?

– ხომ ხედავ, ჯერ ისევ დღეა, წადი
და ოთხი გუდურა შეშა კიდევ მოიტანეო!

საიდმა სტაცა ხელი თოკსა და ნა-
ჯახს და ტყეს მიაშურა. ასე უმატა მან
მუშაობას, დანაზოგი დანაზოგს ემატებო-
და და მისი ცხოვრებაც დღითი დღე უმ-
ჯობესდებოდა.

ერთ დღეს ქალმა შემისა და ქუდე-
ბის საფასურიდან დანაზოგი მისცა ქმარს
და უთხრა:

– ამით ერთი კარგი სახედარი იყიდე
და შრომა გაგიადვილდებაო.

ამის შემდეგ საიდი დღეში ორ ან
ოთხ შეკვრას კი არა, თექვსმეტ-თვრამეტ
გუდურა შეშას ეზიდებოდა, ყიდდა, თავი-
სუფალ დროს კი სახლ-კარს ანესრიგებ-
და. ცოლ-ქმარმა მინგრეული ქოხი ფეხზე
წამოაყენა, ახალი გალავანი შემოართყა,
ჭიშკარი შეაბა, ეზოში კი ხეხილი და ყვა-
ვილები დარგო.

ოჯახი თანდათან სიკეთითა და დოვ-
ლათით ივსებოდა. ერთ დღეს ცოლმა სა-
იდს უთხრა: მოდი, ჩვენი ქალაქის ღირსე-
ული და გავლენიანი ხალხი სტუმრად მო-
ვიწვიოთო. სხვებთან ერთად ქალმა თავი-
სი პირველი ქმარიც დაასახელა.

საიდი სტუმრების დასაპატიჟებლად
წავიდა, ქალმა კი მეზობლების დახმარე-

ბით შესანიშნავი სუფრა გააწყო, ღვეზე-
ლებითა და ნაირ-ნაირი კერძებით აავსო,
ვარდ-ყვავილებში ჩაფლულ ეზოში რბი-
ლი ნოხები გაშალა და ჩაიცი მოადულა.

ნელ-ნელა სტუმრებიც მოგროვ-
დნენ. შუა ჭამაში ერთ-ერთმა სტუმარმა
მასპინძელს ჰკითხა:

– საიდ, ჩვენ უღარიბეს კაცად გიც-
ნობდით. მერე შევიტყვეთ, რომ ცხოვრე-
ბა გამოგიკეთდა, ახლა კი ვხედავთ, გამ-
დიდრებულხარ და არც სახლ-კარით, არც
ბალ-ბოსტნითა და პურ-მარილით არ ჩა-
მოგვივარდები. თუ კაცი ხარ, გვითხარი,
როგორ მოახერხე ამდენი ქონების შეძე-
ნაო?

– ყველაფერი ცოლის შემწეობით
შევიძინეო, – უპასუხა საიდმა.

ყველას გაუკვირდა, მხოლოდ ქალის
პირველი ქმარი არ გაოცებულა. როგორც
კი თავისი გამრჯე და მოსიყვარულე მე-
უღლე სახლიდან გააძევა, მაშინვე იგრძნო
კარგი ცოლის ფასი. მისი წასვლის შემდეგ
მრავალი მოსამსახურე გამოიცვალა, მაგ-
რამ ვერც ერთი ვერ შეიგუა, საქმეც
უკუღმა დაუტრიალდა და უწინდებურად
ველარ ნებივრობდა. მწარედ ჩაფიქრდა ბა-
ტონი და ნანობდა თავის საქციელს.

– კი მაგრამ, ასეთი ხელგამრჯე ცო-
ლი სადღა იშოვეო? – იკითხა მეორე სტუ-
მარმა.

– თვითონ მოვიდა, – მიუგო საიდმა,
– ჩემს ცოლს ოქროს ხელი აქვს, ყოველ-
გვარი საქმე ემარჯვება, ქუდებსაც კი
ქარგავსო.

ახლა კი მიხვდა ჩვენი ბატონი, რომ
მის პირველ ცოლზე იყო საუბარი. მისი
სიტყვებიც გაახსენდა: ყველაზე ლატაკ
კაცს გავყვები ცოლად და გავაბედნიერე-
ბო. მართლაც შეუსრულებია თავისი სიტ-
ყვა, – ფიქრობდა ბატონი.

ამ ფიქრებისაგან მთელს სხეულში
საოცარი ტკივილი იგრძნო და სიკვდი-
ლამდე დარდიც აღარ განელებია.

სიკეთის მაძიებელი

იყო ერთი კაცი, რომელსაც მთელ თავის სიცოცხლეში კეთილი საქმე არ გაეკეთებინა. ერთ დღეს იჯდა ეს კაცი ეზოში ფეხმორთხმული და ფიქრობდა: კარგი იქნება, ერთხელ მაინც ვინმეს სიკეთე გავუწიო.

გადანწყვიტა ეს და ეზოდან გამოვიდა. ხედავს, იქვე მინდორში ერთი მოხუცი მოკეცილა და სალოცავად ემზადება, ცხენი კი საბალახოდ გაუშვია.

სიკეთის მაძიებელმა კაცმა გულში გაივლო: ამ სანყალ მოხუცს ცხენი უპატრონოდ გაუშვია, ხომ შეიძლება, რომ გაექცეს?! მივალ, ცხენს დავეუკავებ და სიკეთე იქნებაო.

სიკეთის მაძიებელი ცხენთან მივიდა და ლაგამს წაეპოტინა, მაგრამ ცხენი დაფრთხა და გაიქცა. კაცი უკან გამოეკიდა. რაც უფრო სწრაფად მისდევდა, მით უფრო უმატებდა ცხენი ჭენებას. მღვევარმა იფიქრა, ასე ვერ დავენევი, ჯობს, გზა მოვუჭრაო. ცხენს წინიდან დაუარა, თან ქვა ესროლა შესაშინებლად. ქვა ცხენს თვალში მოხვდა და დააბრმავა.

ამასობაში ცხენის პატრონმაც მიიბრინა, დაიჭირა ცხენი და რას ხედავს, თვალი დავსებული აქვს. ცხენის პატრონი სწვდა სიკეთის მაძიებელ კაცს კისერში და დაბრმავებული ცხენის საფასური მოსთხოვა. ამან უთხრა:

– მე ერთი სანყალი კაცი ვარ, რა გამაჩნია, რა უნდა მოგცეო?

– მაშ, თუ ასეა, ყადისთან წამობრძანდიო! – შესძახა ცხენის პატრონმა და კაცი სასამართლოში წაათრია.

იარეს, იარეს და გზად ერთ კაცს წააწყდნენ: ვირი ტალახში ჩაფლობოდა და ვერა და ვერ ამოჰყავდა. სიკეთის მაძიებელმა ეს რომ დაინახა, ყველაფერი გადაავინყდა, იფიქრა, დავებმარებო.

მიიბრინა ვირთან, სწვდა კუდში და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მოსწია. მოსწია კუდი და იმ უბედურს ხელში კი შერჩა.

გაბრაზდა ვირის პატრონი, სწვდა სიკეთის მაძიებელს საყელოში და სამაგიეროს ანაზღაურება მოსთხოვა.

– მე ერთი სანყალი კაცი ვარ, რა გამაჩნია, რა უნდა მოგცეო? – მიუგო სიკეთის მაძიებელმა.

– თუ ასეა, წამობრძანდიო, – და ორმა მომჩივანმა ერთი კაცი სასამართლოში წაათრია, სანამ მივიდოდნენ, დაღამდა კიდევ და ყადი ადგილზე აღარ დახვდათ. სასამართლოს ხალხმა დამნაშავე დილეგში ჩასვა, მომჩივნებს კი უბრძანეს, ხვალ დილით მოდიეთ.

ზის სიკეთის მაძიებელი ციხეში და ფიქრობს: ერთი ცხენის საფასურს მომთხოვს, მეორე – ვირისას. რა უნდა ვქნა? ყველაფერს ის აჯობებს, გავიქცე და თავს ვუშველო.

გადანწყვიტა თუ არა, მაშინვე აფორთხდა დილეგის ჭერში, სარკმელი გამოტეხა და სახურავზე აძვრა. სიკეთის მაძიებელი ბანიდან ბანზე გადადიოდა და ისე მიიპარებოდა. უეცრად ერთ ეზოში ჩავარდა, სამოცდაათი წლის მოხუცს ზედ დაეცა და მოკლა. გამოვარდა იმ მოხუცის ვაჟი, ჯერ მაგრად მიბეგვა სიკეთის მაძიებელი, შემდეგ შეიპყრო, დილით კი სასამართლოში წაათრია.

სუკეთის მაძიებელმა გზაში ერთი ქვა აიღო და უბეში დამალა. სასამართლოს რომ მიაღწიეს, ორი მომჩივანი უკვე კარებთან იყო ატუხული. ცოტა ხანში ყადიც მოვიდა. სიკეთის მაძიებელმა ყადის გამობერილი უბე დაანახვა. ყადიმ იფიქრა, ქრთამად რაღაც ძვირფასი რამ აქვს მოტანილიო და გადანწყვიტა, მის სასარგებლოდ გაერჩია საქმე.

ჯერ ცხენის პატრონს ჰკითხა:

– ამ კაცს რას ემართლებიო?
 – მაგან ცხენი დამიბრმავა. ბრძანე, რომ საფასური გადამიხადოსო.
 ყადიმ ბრალდებულს ჰკითხა, როგორ იყო. მანაც მოახსენა ყოველივე.
 – ჰოო, რაკი ასე ყოფილა საქმე, ცხენი უნდა დაიკლას, ორად გაიჭრას, თითოს თითო ნაწილი ერგოს.
 ცხენის პატრონი არ დაეთანხმა ასეთ გადაწყვეტილებას. მაშინ ყადიმ ათი თანგა* ჯარიმა გადაახდევინა და გააგდო.
 მერე მოხუცის ვაჟს ჰკითხა:
 – შენ რაღას ემართლებიო?
 – ეს კაცი ბანიდან ჩამოვარდა, მამაჩემს ზედ დაეცა და მოკლაო.
 ყადიმ ახლა ბრალდებულს ჰკითხა, ეგ როგორღა იყო. მანაც მოახსენა ყოველივე.
 – ჰოო, რაკი ასე ყოფილა საქმე, ეს კაცი ძირს უნდა დაწვეს და შენ ბანიდან თავზე დაახტეო!
 მოხუცის ვაჟი ასეთ გადაწყვეტილებას არ დაეთანხმა. ყადიმ ისიც ათი

თანგით დააჯარიმა და გააგდო.
 ჯერი ვირის პატრონზე მიდგა. ყადიმ ჰკითხა:
 – ამ კაცს შენ რაღას ემართლებიო?
 ვირის პატრონმა კარგა ხანს იფიქრა და ბოლოს უპასუხა:
 – მე არაფერს ვემართლები, ჩემი ვირი უკუდოდ დაიბადაო!
 ასე გადარჩა ვირის პატრონი ჯარმას. ყადიმ ისიც გაუშვა, მერე სიკეთის მაძიებელს მიუბრუნდა და გახარებულმა უთხრა:
 – ხომ ხედავ, ყველაფერი შენ სასარგებლოდ გადაწყვიტე, მკაცრ სასჯელს გადაგარჩინე, აბა, მომეცი, რაც გაქვს ჩემთვის მოსართმევიო!
 სიკეთის მაძიებელმა უბიდან ქვა ამოიღო და უთხრა:
 – ერთი ჩემ სასარგებლოდ არ გადაგენწყვიტა საქმე და მერე ნახავდი, ამ ქვით კბილებს როგორ ჩაგიმტვრევდიო.
 ყადიმ იფიქრა, ეს კაცი გიჟიყო და გაუშვა.

დევონაჰუსაინი*

იყო და არა იყო რა, იყო ორი და. უფროსს ვაჟი ჰყავდა, უმცროსს – ქალი. ვაჟს ჰუსაინი ერქვა. იგი ძალზე ეშმაკი და მოხერხებული ბიჭი იყო, ათასგვარ ხრიკს იგონებდა და ამიტომაც შეარქვეს დევონაჰუსაინი.
 დევონაჰუსაინის ძალიან უყვარდა თავისი დეიდაშვილი, ლამაზი დავლათხათუნი. ვაჟს თანდათან უძლიერდებოდა სიყვარული, ერთ მშვენიერ დღეს კი დედას გადაუხსნა გული და სთხოვა, დეიდასთან მაშვლად მიმეგზავნეო.
 დევონაჰუსაინის დედა დასთან წავიდა და უთხრა:

– შენ ქალი გყავს, მე – ვაჟი. უკვე დიდები არიან, მოდი, ერთმანეთზე დავაქორწინოთო.
 – ძალიან კარგი, მე თანახმა ვარ! შენი ბიჭი მომწონს, თან ჩემს გოგოსაც უყვარს და წინ რაღა დაგვიდგებაო, – მიუგო დამ.
 დევონაჰუსაინიმ რომ გაიგო, დეიდა თანახმაყო, ცას ეწია სიხარულით. საცოლეს კაბა და თავშალი უყიდა, მერე დედას უთხრა:
 – დედი, საქორწილოდ არაფერი გაგვაჩნია, თავისით კი ეს საქმე არ მოგვარდება. მოდი, წავალ, ვინმეს მოჯამა-

გირედ დავუდგები, რამეს ვიშოვიო.

– კარგი, დედა გენაცვალოს, შვილო, წადი. დეიდაშენი სიტყვას არ გატეხს და პირობას არ გადავა, აუცილებლად დაგელოდებაო.

დევონაჰუსაინი ახლა დეიდასთან წავიდა.

– დეიდა, გზა დამილოცე, სამოჯამაგროდ მივდივარო!

– ბედნიერი იყოს შენი გზა, შვილო, დღეგრძელმა, ტანმრთელმა და გულშეუჭირვებელმა იარე. შენს სიცოცხლეში ცუდს არაფერს გადაყროდეო.

დავლათხათუნმა ც სიყვარულით შუქჩამდგარი მზერა გააყოლა საქმროს ნაკვალევს.

ჰუსაინი შინ დაბრუნდა, აცრემლებულ დედას დაემშვიდობა, აიკიდა თავისი ბარგი-ბარხანა და წავიდა. იარა, იარა, ცხრა მთა, უდაბნო და ზღვა გადაიარა, ბოლოს ერთ ქალაქს მიაღწია. ერთ ხანს იმ ქალაქში იხეტიალა, შემდეგ კი ერთ ბატონს მოჯამაგირედ დაუდგა.

იმ ხანად შემოდგომა იდგა. შემოდგომა ზამთარმა შეცვალა, ზამთარი – გაზაფხულმა, დევონა კი შრომობდა და შრომობდა თავაულებლად.

დავლათხათუნი იჯდა და ელოდა საქმროს. დარდიან გულზე ხანდახან უნებური ოხვრა თუ აღმობდებოდა, თორემ ისე განშორების ტკივილს სიმღერით იქარვებდა:

გაქრა მიჯნური, დაღონდა გული – დღეს,

დავრჩი მე ხელი, ცრემლი მდის ცხელი – დღეს,

მირჩევენ ასე: დახუჭე თვალი, სიზმრად იხილავ,

სად შემოდღია, რა დროს ძილია – დღეს!

ძილი არ ეკარებოდა დავლათხათუნის ლამაზ თავლებს, მზერას ვერ სწყვეტდა იმ გზას, მისი სატრფო რომ

გაუყვა, და თავისი გულის ჯავრს კვლავ სიმღერით იქარვებდა.

ერთ დღეს დავლათხათუნი ეზოში იჯდა და ქუდს ქარგავდა. უცებ მის წინ განგმირული კაკაბი დაეცა. ეს ყადის ვაჟმა სტყორცნა კაკაბს ისარი. ცოტა ხნის შემდეგ ყადის ვაჟიც შემოვარდა ეზოში. მის დანახვაზე დავლათხათუნი სახლისკენ გაიქცა, მაგრამ ვაჟმა თვალი მოჰკრა ლამაზ ქალს და იმნუთშივე გაუმიჯნურდა. მონადირე თვით იქცა ნანადირევად.

ყადის ვაჟი სასწრაფოდ შინ გაბრუნდა და დედას უთხრა:

– მამაჩემს გადაეცი, თუ უნდა, ცოლი შევიერთო, ამა და ამ სახლში ერთი უბადლო სილამაზის ქალი რომ ცხოვრობს, ის მომგვაროს, თუ არადა, სხვა ქალის სახელის ხსენებაც არ მინდაო.

დედამ შვილის ნათქვამი ყადის გადასცა. ყადი გაბრაზდა:

– განა შეეფერება ჩემს ერთადერთ ვაჟს, ვილაც უბრალო გვარის შვილი შევიერთოს? ხალხი არ იტყვის, ყადია და ღირსეული რძალი ვერ იშოვა, ოჯახში მათხოვრის გოგო შეიყვანაო?!

მაგრამ ყადის ვაჟი უფრო გაჯიუტდა:

– მამაჩემს რაც უნდა, ის თქვას, მე კი იმ ქალის გარდა სხვა არავინ მინდაო.

რალას იზამდა ყადი, იძულებული გახდა, ერთ-ერთი დიდგვაროვანი აერჩია და დავლათხათუნის დედასთან მიეგზავნა. დავლათხათუნის დედა ძალზე შეწუხდა:

– რას ამბობთ, ჩემი ქალი უკვე დანიშნულია, ჩემმა დისშვილმა, ჰუსაინიმ, დანიშნაო!

– რა სისულელეს რომავ! ბედი კარს მოგდგომია, ყადის უნდა დაუმოყვრდე, შენ კი უარს ამბობ?! დევონას ადვილად მოეწვება, ერთ ღარიბ საცოლეს ჩვენ მოვუძებნითო.

მაშვლები ყოველმხრივ ეცადნენ დედაბრის დაყოლიებას, ის კი ტირილით თავს იკლავდა, არ თანხმდებოდა. რალას იზამდნენ, ნავიდნენ მაშვლები და ეს ამბავი ყადის მოახსენეს.

– მე, ქალაქის ყადის, ვილაც უგვანი დედაკაცი უარის თქმას როგორ მიბედავს! – განრისხდა ყადი. – ანდა რაში მჭირდება მისი თანხმობა, როგორც მსურს, ისე იქნებაო! – და ნიშნობის სამზადისი ბრძანა.

დახოცეს ცხვრები, გამოაცხვეს პური, მოამზადეს ნაირ-ნაირი კერძი და გაიმართა დიდი ლხინი.

დამწუხრებული დავლათხათუნი დეიდასთან ნავიდა. მიდიოდა და ფიქრით თავის მიჯნურთან იყო. დროდადრო ქალს ფარული კენესა აღმოხდებოდა ხოლმე:

*შენ კარგად იცი – შვება არა მაქვს,
რად გინდა ფიცი – შვება არა მაქვს!
სამოთხის ბაღში რომ შემეყვანონ,
არ მინდა ისიც – შვება არა მაქვს!*

დეიდამ დავლათხათუნის გაფითრებული სახე და აცრემლებული თვალები რომ დაინახა, შესძახა:

– ვაი ჩემს თავს, შვილო, რა მოგივიდა, ფერი რამ დაგიკარგა, ან რა გატირებსო?

დავლათხათუნი მის წინ დაემხო, თავი მუხლებზე დაადო და დიდხანს, დიდხანს მწარედ ტიროდა. მერე, როგორც იყო, თავი ასწია და უთხრა:

– ჩემო დეიდა, ყადის ვაჟზე მნიშვნავენო.

დევონაჰუსაინის ერთი ბიძაშვილი ჰყავდა, სახელად სობირი. დევონაჰუსაინის დედა სობირთან გაიქცა და ყოველივე უამბო. სობირმა უთხრა:

– დედი, ნიშნობიდან ერთი-ორი ნაჭერი ხორცი და პური მომიტანე, ჰუსაინის წავუღებო.

სობირმა პური და ხორცი ხელსახოცში გამოკრა და გზას გაუდგა. იარა,

იარა, ცხრა მთა, უდაბნო და ზღვა გადაიარა, ვიდრე იმავე ქალაქს არ მიაღწია, სადაც ჰუსაინი ეგულებოდა. გავიდა ქალაქგარეთ და სოფელ-სოფელ დაუწყობა თავის დაკარგულ ბიძაშვილს. შორს დაინახა, რამდენიმე დეჰყანი* მიწას ხნავდა. იქნებ ჩემი ბიძაშვილიც იქ არისო, – გაიფიქრა სობირმა, – ვნახავ, თუ კვალს გაავლებს და თან რაიმე ლექსს იტყვის, ის იქნება, მას ხომ ასეთი ჩვეულება ჰქონდაო.

იდგა სობირი და ელოდა. გავიდა ცოტა ხანი. ერთ-ერთმა დეჰყანმა კვალი დაასრულა და ეს რობაი* წარმოთქვა:

ერთი დღიური მინა მაქვს, ვერ გავნვდი ნახევარსაც მე,

*ხარებს თუმც ერჩით ძალ-ღონე,
თვით დავემსგავსე მკვდარსა მე.*

ნეტავი როდის გატყდება გუთანი ოხერ-ტიალი, –

მე სატრფოს სახეს ვიხილავ, პატრონს მივუგდებ ხარსა მე.

– ვიპოვე, ნამდვილად ის არის, – შესძახა გახარებულმა სობირმა და ჰუსაინისაკენ გაიქცა.

დევონაჰუსაინიმ დაინახა, რომ მისკენ ვილაც მორბის. რალაც ჩემს ბიძაშვილს წააგავს, ნუთუ ის არისო, გაიფიქრა და ხარები შეაჩერა. ბიძაშვილები ერთმანეთს გადაეხვივნენ.

– ძმაო, დედაჩემი ხომ ჯანმრთელადაა, ხომ არაფერი უჭირსო, – ჰკითხა ჰუსაინიმ.

– დედაშენს არაფერს გავუჭირვებ, მაგრამ შენ რა მოგივიდა, ბიჭო, რომ წამოხვედი და მთელი წელი აღარ გამოჩინილხარ, სულ დაგვივიწყეო.

დევონაჰუსაინიმ სათითაოდ ყველა ნათესავი მოიკითხა და ყველას ამბავი შეიტყო.

სობირმა ამის შემდეგლა ამოალაგა თან წამოღებული პური და ხორცი და ბიძაშვილს წინ დაუწყობა, მიირთვიო.

– ოჰო, შემწვარი ხორცი მოგიტა-

ნია? შენ რა, ცხვარი ხომ არ დაკალიო?
– ჰკითხა ჰუსაინიმ.

– ჰო, ერთი ბატკანი ვიყიდე. რომ დავკალით, შენ გამახსენდი და ლუკმა ყელში აღარ გადამივიდა, მეც ავდექი და ცოტაოდენი ნამოგილეო.

დევონაჰუსაინიმ ერთი ნაჭერი ხორცი პირში ჩაიდო, გაღეჭა და საშინლად ემწარა:

– ფუი, ეს რა მწარე ყოფილა, არ იჭმებაო! – თქვა და ხორცი გადმოაფურთხა, მწარეაო.

– იქნება ხელი გაქვს ჭუჭყიანი და გემო იმიტომ ვერ ჩაატანე, აბა, დანით აილეო!

დევონაჰუსაინიმ დანით აილო ხორცი, მაგრამ ისევ გადმოაფურთხა, მწარეაო.

მაშინ სობირმა თვალი თვალში გაუყარა და უთხრა:

– ჰეი, შე მართლა სულელო, ეს ხორცი შენი საცოლის ნიშნობიდანაა ნამოღებული და მწარე იქნება, აბა რა?!

– ვაიმე, – შეჰყვირა გაოგნებულმა ჰუსაინიმ, – მაშ, ჩემი საცოლე გაათხოვეს?!

– დიახ, – მიუგო სობირმა, – ყადის შვილს გაატანესო.

გაცეცხლებული დევონაჰუსაინი ფეხზე წამოიჭრა:

– ამ ხარებს ახლავე პატრონს მივუყრი და შინ წავიდეთო!

დევონაჰუსაინიმ ხარები თავისი ბატონის ჭიშკართან მირეკა და ეს რობაი წაიმღერა:

ზარი დამეცა, შევიქენი მწირი, ეული,

დავდივარ მარტო, თვისტომთაგან გამოქცეული,

ო, ნეტავ ჩქარა დამაბრუნა ჩემს სამშობლოში,

შემასვა ღვინო მეგობრებთან, ლალ-ძონეული.

ბატონმა გაიგონა დევონას სიმღერა და გარეთ გამოვიდა. ხარები რომ დაინახა, გაოცებულმა იყვირა:

– რა ამბავია, რას მოთრეულხარ, ან ეს ხარები რისთვის მოგირეკიაო?

– აჰა, შენი ხარ-გუთანი ჩაიბარე და ანგარიში გამისწორე, შინ უნდა წავიდეო.

– ვაი, შე სულელო, ნეტა რა ანგარიშსა მთხოვ, როცა ხვნაც არ დაგიმთავრებია. ჯერ მინა მოხანი, დათესე, მომკე, გაანიავე და საზღაური მერე მომთხოვე. გასულ წელს კი რაც გერგო, ჭამაში გაგიბარეო.

ჰუსაინი მიხვდა, ვერაფერს გავანყობო, ხმაც აღარ ამოუღია, ისე გამობრუნდა და სობირს გაჰყვა.

იარეს, იარეს, გადალახეს ბევრი მთა და ბარი, ზღვა და მდინარე და ბოლოს თავის სოფელსაც მიაღწიეს.

ჰუსაინის დედა ეზოში ჯარას უჯდა და თან მწარედ მოთქვამდა.

შვილი რომ დაინახა, ქალი წამოხტა, გულში მაგრად ჩაიკრა და უფრო ცხარედ აქვითინდა.

– რაო, დედი, ჩემ გამო ტირიო? – ჰკითხა ჰუსაინიმ.

– ჰო, შვილო, ლამის შენმა დარდმა გადამიტანოსო.

– დედი, ჩემი საცოლე მართლა გაათხოვესო?

– ჰო, შვილო, გაათხოვეს, ყადის ვაჟს მისცესო.

– ქორწილი უკვე გადაიხადესო?

– არა, მხოლოდ ნიშნობა იყოო.

– ნავალ ერთი, ამბავს გავიგებო.

– ოლონდ მაგას ნუ იზამ, შვილო, დედა გენაცვალოს, ყადი გიცნობს და მოგკლავსო!

– ნავალ, ერთხელ კიდევ ვნახავ დავლათხათუნს, მერე თუნდ მომკლან, არ მენადვლებაო, – შესძახა ჰუსაინიმ და დეიდის სახლს მიაშურა. დევონამ

შორიდანვე დაინახა, რომ დავლათხათუნი და დედამისი ქარბოსს* ქსოვდნენ. ვაჟმა ერთხანს შორიდან უყურა ქალებს. უცებ დავლათხათუნს ძაფი გაუწყდა, ქალი დაიხარა, რომ ძაფი გაეკვანდა. ჰუსაინიმ თვალი მოჰკრა მის მშვენიერ სახეს, მღელვარებისაგან გული შეუტოკდა და ეს რობაი აღმოხდა:

*დავლათხათუნი ქარბოსსა ქსოვს
გაფაციცებით,*

ძაფი გაუწყდა და შეეხო ოდეს თითებით,

ძაფი გაუწყდა და შეეხო ოდეს თითებით,

გულის ჭრილობა გადამეხსნა, სისხლით ვიცლები.

დავლათხათუნი სმენად იქცა:

– დედი, რაღაც მომესმა, მგონი, ჰუსაინის ხმას ნააგავდაო!

– ეჰ, საცოდავი ჰუსაინი, როგორ დაიკარგა! სად არის ნეტავ, ცოცხალია თუ მკვდარი! რად გამახსენე, შვილო, იარა რად გამიხსენიო, – და ქალმა ცხარე ცრემლი გადმოაფრქვია. მერე ადგა და წავიდა, – ცოტას დავისვენებ, რაღაც ძალზე გადავიღალეო.

დავლათხათუნმა კი ძაფი გაკვანდა და ქსოვა განაგრძო. ჰუსაინი უფრო ახლოს მიდგა და კიდევ ეს რობაი დაამღერა:

დავლათხათუნ, ბალში ვარდს ედარები,

ქარბოსსა ქსოვ, ძაფივით ვეტარები,

ვთქვი თუ, სატრფოს გული უნდა შევნირო,

მან კი თურმე სხვას გაუღო კარები.

დავლათხათუნმა შორს მოისროლა ქარბოსი, წამოხტა და დეიდაშვილს ასე გაეპასუხა:

*შორი გზიდან მოდიხარ და მღერი,
ილტვი ჩემკენ, არ გაშინებს მტერი,
შემოგაცვდა ქალამანი ბევრი,*

სურმად მიჩანს შენთა ფეხთა მტვე-

რი.

დაბნეული დავლათხათუნი ჯერ ჰუსაინის მიესალმა, მერე კი შეტრიალდა და სახლისკენ გაიქცა. დევონაჰუსაინი უკან გამოეკიდა.

ქალ-ვაჟი შინ შევიდა და დევონამ ჰკითხა:

– სადაა შენი პირობა, ყადის ვაჟს რატომ მიჰყვებიო?

დავლათხათუნმა ტირილით მიუგო:

თუ მიჯნური ხარ, უნდა იხსნა შენ სული ჩემი!

ანდა იგლოვე შენ სიცოცხლე ბედკრული ჩემი,

ძალით მივყავარ და სულ სხვაგან უნდა გამყიდონ,

თუ მიჯნური ხარ, უნდა იხსნა შენ სული ჩემი!

– ჩემო კარგო, უთხრა მან ჰუსაინის, როცა მისი ცქერით დატკბა, – რამე იღონე და გადამარჩინეო!

– ჯერ საჭმელი მაჭამე, რამდენიმე დღეა, პირში ლუკმა არ ჩამიდვია, შიმშილით ვკვდებიო.

დავლათხათუნი აქეთ ეცა, იქით ეცა, მაგრამ საჭმელი ვერაფერი ნახა.

– რა ვქნა, არაფერი მაქვს, გინდა, ხორბალს მოგიშუშავო.

– რაც გინდა, ის მოიტა, ძალიან მშიაო.

დავლათხათუნმა ცეცხლზე ქვაბი შედგა, ხორბალი ჩაყარა და მორევა დაუწყებო. სიმხურვალისაგან ქალს სახე აეფაკლა, კიდევ უდფრო დამშვენდა და აელვარდა. დევონამ ველარ მოითმინა, უცებ წამოხტა და ქალს აკოცა. დავლათხათუნს გული მოუვიდა და ვაჟს ხელი ჰკრა. დევონამ წაიფორხილა, ქვაბს ფეხი გამოსდო და ხორბალი დაფანტა. გაბრაზებული დავლათხათუნი ჯერ გაიქცა, მერე ჰუსაინი შეეცოდა და მობრუნდა. ქვაბში ხელახლა ჩაყარა ხორბალი და მოშუშა. ჰუსაინი დანაყრდა და მერელა გაახსენდა, მისი იქ დიდხანს

დარჩენა სამიში იყო. ყადის რომ გაეგო, სასტიკად დასჯიდა. სიტყვა არ დაუძრავეს, წამოდგა და წავიდა.

გულდანყვეტილმა დავლათხათუნმა ეს რობაი მიაყოლა:

*თუ არ მოხვალ, აი, დარდი!
ბელურა ხომ ყველგან დახტის,
ბულბული ვარ ლალად მსტვენი,
სხვა იქნება ჩემი ვარდი.*

დევონაჰუსაინი მიხვდა, რომ გული ატკინა სატრფოს. ბალში შევიდა, წყაროსთან ჩამოჯდა და ხელ-პირი დაიბანა. დავლათხათუნიც ბალში გავიდა და ვარდებს კრეფა დაუნყო. დევონამ პირი მისკენ იბრუნა და ბეითი* უთხრა:

*სავარდეში ვარდის ღარი, ვისი არის
ეს ასული? —*

*მან შეკონა თაიგული, დაატყვევა
ჩემი გული.*

დავლათხათუნმა შორიახლო ჩაუარა და გაეხმინა:

*რას კითხულობ, ეს ასული ვისია? —
შენ სხვა ნახე, ის კი უკვე სხვისია!*

რა ვქნა, ნუთუ წყენას არ მაპატიებსო? — ფიქრობდა გულჯავრიანი დევონა.

დავლათხათუნმა სასონარკვეთილ დევონაჰუსაინს რომ შეხედა, რისხვა გაუქრა.

ამასობაში ყადის ხალხმა ქორწილის სამზადისი გააჩაღა. დევონაჰუსაინი შემჩნეულად გამოიპარა და შინ დაბრუნდა.

ყადიმ დიდებული ქორწილი გადაიხადა. სამი დღე და სამი ღამე გაგრძელდა ლხინი.

დევონამ ქალის ტანსაცმელი გადაიცვა და მთელი ეს დრო დავლათხათუნის გვერდით გაატარა. მესამე დღეს მასპინძლებიან-სტუმრებიანად ყველა ისე დაიღალა და გამოთვრა, რომ ძილად მიეგდო. ამით ისარგებლა დევონამ, მიეპარა ყადის შვილს, ქუდი მოჰხადა და

თავზე ცომი შემოაკრა. მერე ისევ დავლათხათუნთან დაბრუნდა. ქალმა შესჩივლა:

– ჰოი, ჩემო დეიდაშვილო, რას ფიქრობ, როდემდე ვიყოთ ასე გულბელდაკრეფილი? სადაცაა, ქორწილი დამთავრდება და მერე ვინლა დამიხსნის ყადის ვაჟისგანო.

– დავლათხათუნო, ყადის ვაჟი თუ გინახავსო? – ჰკითხა დევონამ დავლათხათუნს.

– არა და არც მსურს ვნახო! – მიუგო ქალმა.

– არ გინახავს და, ალბათ, არც იცი, ქეცი რომ შეჰყვიაო!

– რა გინდა ჩემგან, ჩემო დეიდაშვილო! – შეჰყვირა მოთმინებადაკარგულმა დავლათხათუნმა. – რატომ მანვალე, რად აჭიანურებ და არ დამიხსნი ამ გასაჭირისაგან?!

– ჩემო კარგო, ახლა ქორწილია, ყველა შენ შემოგყურებს, რა უნდა გავახერხო, რა გიშველოო?!

– მაშ, თუ არ დამიხსნი, თავს მოვიკლავო! – შესძახა გამწარებულმა პატარძალმა.

დევონას ბევრი აღარ უფიქრია, დასტაცა დავლათხათუნს ხელი და გაიქცა, დევონამ ქალი დამალა, მერე ისევ დაბრუნდა, ყადის სახლში შეიპარა და ყველა ცხენს ფეხებზე ძარღვი გადაუჭრა. მერე ორივენი მთებში გაიხიზნენ.

დილით ყადიმ გაიღვიძა და პატარძალი ველარსად ნახა, ყველა ფეხზე დააყენა. აქეთ ეცნენ, იქით ეცნენ, მაგრამ პატარძალი ვერსად იპოვეს. ამასობაში სიძეც გამოჩნდა, სტუმრებმა თავზე რომ შეხედეს, სიცილი წასკდათ.

ყადიმ და მისმა კაცებმა დაასკვნეს, რომ ეს დევონაჰუსაინის ოინები უნდა ყოფილიყო. ყადიმ ბრძანა, ახლავე მდევა-რიო! ეცნენ საჯინბოს, მაგრამ ცხენები ძარღვებგადაჭრილი დახვდათ. კარგა ხანი

გავიდა, ვიდრე სხვა ცხენები მოიყვანეს და მდევარი დევონას კვალს გაუდგა.

დევონამ და დავლათხათუნმა იარეს, იარეს, ცხრა მთა, მინდორი, ზღვა, ქალაქი და სოფელი გადაიარეს და ბოლოს ერთ დიდ კლდეს მიადგნენ. დაღლილებს იქვე ჩაეძინათ. ცოტა ხნის შემდეგ დავლათხათუნს გამოეღვიძა და დევონას უთხრა:

– ადე ჩქარა, სადაცაა, მდევარი ნამოგვეწევა და შეგვიპყრობსო!

მაგრამ დევონამ მხოლოდ გვერდი იცვალა. ბევრს ეცადა დავლათხათუნი, მაგრამ ვაჟი გონში ვერ ჩააგდო. გულნატკენი ქალი მარტო შეუყვავა აღმართს, თან მწარედ მოთქვამდა.

ბოლოს და ბოლოს დევონას შემოესმა ქალის მოთქმა-გოდება, წამოხტა და გამოეღვიძა. მთის მწვერვალს რომ მიაღწიეს, გადმოიხედეს და მდევართა რაზმი დაინახეს, ყადის მსახურნი ცხენებს მოაჭენებდნენ.

– ჩემო დეიდაშვილო, უნდა დავიმალოთ, თორემ დაგვიჭერენო! – შესძახა დავლათხათუნმა.

დევონამ სიმღერით უპასუხა:

ბრძოლის ხმა მესმის, მე უკან დავდგე?

ლომის ბოკვერი გავიქცე სადმე?

ლომი ხომ იბრძვის თავგამეტებით,

მეც სისიხლით მოვრწყავ ამ ღრეს და ამ კლდეს!

დევონამ ერთი ხის ტოტი მოტეხა, გაასუფთავა, კომბალი გამოთალა და იქვე ქვას ამოეფარა, მდევრებს ჩაუსაფრდა.

ცოტა ხანში ყადის ხალხიც გამოჩნდა. დევონა მოულოდნელად გამოვარდა საფარიდან და თავს დაესხა. თავგანწირვით იბრძოდა ვაჟი. რამდენიმე კაცი დასცა ძირს და დაასახიჩრა, მაგრამ რიცხვმრავალმა მტერმა აჯობა და შეიპყრეს.

ეს რომ დავლათხათუნმა დაინახა,

ახლა თვითონ გადაეშვა მდევრების გუნდში, მაგრამ, აბა, რას გააწყობდა! ისიც შეიპყრეს და ორივე წინ გაიგდეს.

იარეს ასე, ვიდრე ერთ ქალაქს არ მიაღწიეს. შუა ქალაქში რომ გაატარეს, ჰუსაინიმ მწარედ ამოიკვნესა.

პასუხად დავლათხათუნის სიმღერა გაისმა:

ჰე, ჩემო, სული შენთვის მსხვერპლად მომირთმევია,

ეკალს რას უფრთხი, მშვენიერი ვარდი შენია!

ბედნიერია, ვინც სიყვარულს შესწირა თავი,

სახრჩობელაზეც კაცად დარჩე – ის გირჩევნია!

ქალაქელებმა ქალის ნაზი სიმღერა რომ გაიგონეს, გარს შემოეხვივნენ. გაუკვირდა ხალხს, რა დააშავა ამ ტურფა ასულმა და ბრგე ვაჟკაცმა, შებოჭილი რომ მიჰყავთო.

– ეს ქალ-ვაჟი რატომ შეგიპყრიათ, სად მიგყავთო? – ჰკითხეს მათ ყადის მსახურებს.

ყადის ვაჟმა, რომელიც მდევრებს წინ მიუძღოდა, დევონასკენ თითი გაიშვირა და მიუგო:

– ამ უნამუსომ ცოლი მომტაცა და შევიპყარიო!

ხალხი დევონას მიუბრუნდა:

– ცოლი რად მოსტაცე, რა დაგიშავაო?

დევონამ პასუხად ყველაფერი წვრილად უამბო.

– ეს ჭაბუკი მართალს ამბობსო? – ახლა დავლათხათუნს მიმართა ხალხმა.

– სრულ სიმართლეს ამბობს! –

უპასუხა დავლათხათუნმა. – მე მისი დანიშნული ვიყავი, გვიყვარდა ერთმანეთი, ყადის ვაჟმა ძალით მოისურვა ჩემი ცოლად წაყვანა. სხვა გზა არ გვქონდა, გავიქცით, ყადის ვაჟმა კი შეგვიპყრო და ასე გვანამებსო!

აქ კი ველარ მოითმინა უსამარ-

თლობით განრისხებულმა ხალხმა, შეუტია ყადის ვაჟსა და მის მხლებლებს. შეშინებული მდევერები თავქუდმოგლეჯილი გაიქცნენ.

ასე გაითავისუფლეს თავი დევონა-

ჰუსაინიმ და დავლათხათუნმა. მათ გადანყვიტეს, იმ ქალაქში დარჩენილიყვნენ და იმ კეთილ ხალხთან გაეტარებინათ თავისი ცხოვრების დანარჩენი დღეები.

ორი შეიხი* და დეჰყანი

რამაზანის* თვეში ორი შეიხი მექას* გაემგზავრა. მზე მალლა იდგა, აცხუნებდა, შეიხები მალე დაიღალნენ და ხის ძირას ჩამოსხდნენ.

– წინ გრძელი გზა გვიდევს, ბარგი მძიმე გვაქვს. ვინმე თუ არ მოგვეხმარა, ცუდადაა ჩვენი საქმეო! – თქვა ერთმა შეიხმა.

– ასე თუ ვიარეთ, მალე ფეხებს გაგჭიმავთო! – დაუდასტურა მეორემ.

ამ საუბარში რომ იყვნენ, ერთმა დეჰყანმა გამოიარა.

– ო, ღვთის მონავ! – შესძახეს შეიხებმა. – ჩვენ აღთქმა გვაქვს დადებული და მექას მივდივართ. გზა გრძელია, ძალზე დავიღალეთ. თუ ბარგის ზიდვაში მოგვეხმარები, ამქვეყნად შვებას ჰპოვებ და საიქიოს სამოთხეში მოხვდებიო!

დეჰყანი ღარიბი და პატიოსანი კაცი იყო. ორი შეიხის თეთრ წვერებს პატივი სცა და უარი ვერ უთხრა.

დაიდრა ქარავანი, წინ შეიხები მიდიოდნენ, უკან დაბარგული დეჰყანი მიჰყვებოდა. ხელცარიელი შეიხები საკმაოდ სწრაფად მიცუხცუხებდნენ, საწყალი დეჰყანი კი მშვიერად იყო და თანაც კარგა მძიმე ტვირთს მიათრევდა.

სამხრობის ჟამს შეიხებმა ერთი ხის ძირას შეისვენეს. ნამაზის* დრო იყო, პირი მექასკენ იბრუნეს და ლოცვა დაიწყეს.

– ხომ იცი, ხორაგი არც ისე ბევრი გვაქვს, – ნაუჩურობა ერთმა შეიხმა

მეორეს, – ეს დეჰყანი კი მადაზე იქნება მოსული. რამე უნდა მოვიფიქროთ, რომ საჭმელი მარტო ჩვენ დაგვრჩესო!

– ჰო, რამე უნდა ვიღონოთო, – კვერი დაუკრა მეორემ.

ლოცვის დროს ორივემ ითათბირეს, შემდეგ მობრუნდნენ და დეჰყანს უთხრეს:

– მოდი, ვახშობამდე წავიძინოთ, ვინც კარგ სიზმარს ნახავს, პური იმან ჭამოს. ასეა ღვთით ნაბრძანები. ვინც ცუდ სიზმარს ნახავს, ან საერთოდ არაფერი დაესიზმრება, მან ხორცს პირი არ უნდა დააკაროსო.

– თუ ღვთითაა ნაბრძანები, რა გაენწყობაო, – დაეთანხმა დეჰყანი.

სამივემ დაიძინა. შეიხები ისეთმა ღრმა ძილმა წაიღო, რომ არავითარი სიზმარი არ უნახავთ.

– ო, რა საოცარი სიზმარი ვნახეო, – დაიწყო პირველმა შეიხმა, როგორც კი თვალი გაახილა, – ვითომც ერთ მშვენიერ, ოქროთი შერახტულ შუბლთეთრ რამზე ვიჯექი და მიმაქროლებდა. რაშმა მეოთხე ცაზე ამიყვანა და იქ ანგელოზები და ფერიები* გამიმასპინძლდნენო!

– ჰო-ჰო-ჰო, რა სიზმარი გინახავს, რა სიზმარი! – წამოიძახა მეორე შეიხმა და წამოდგა. – მე კი დამესიზმრა, ვითომც ანგელოზები მეშვიდე ციდან თვითონ დაემვნენ ძირს, ამიტაცეს, თან ნამიყვანეს და იქ დიდი პურ-მარლილი გამიშალესო!

ბოლოს დეჰყანმა მოიფშენილა თვალები და დაიწყო:

– რასაც თქვენ ჰყვებით, სიზმრად კი არა, ცხადში მოხდა. მე არ მეძინა და ჩემი თვალით დავინახე, შენ ნიშა ცხენმა როგორ გაგაჭენა, შენ კი ანგელოზებმა თავისი ხელით ცაში როგორ აგიტაცესო! მე მარტო დავრჩი, ქვემოდან შემოგყურებდით და ვხედავდი, როგორ გიმასპინძლებოდნენ ანგელოზები და ფერიები.

რომ ვივარაუდე, ახლა უკვე მაძღარნი იქნებიან-მეთქი, ავდექი, გავხსენი ხურჯინი და ეს ჩემი ცოდვილი მუცელიც ამოვიყორე. ცოტა რომ დავნაყრდი, ნავიძინე კიდეც, ოღონდ სიზმარი არ მინახავსო.

შეიხები სასწრაფოდ ეცნენ ხურჯინს, მაგრამ შიგ ალარც საზამთრო დახვდათ, ალარც შემწვარი ხორცი და ალარც ღვეზელი.

მეჭრუბონუ

ძველად, სულ ძველად, ცხოვრობდა ერთი დიდვაჭარი. მას ჰყავდა ერთი ვაჟი და ერთი მშვენიერი ასული. ვაჭარი და იმ ქალაქის ყადი ისეთი თავგადაკლული მეგობრები იყვნენ, რომ ჩაი რა არი, ჩაისაც კი არ სვამდნენ უერთმანეთოდ.

ერთ დღეს დიდვაჭარმა შორ ქვეყნებში გამგზავრება განიზრახა და გადაწყვიტა, თავისი ვაჟიც თან წაეყვანა. წამოვიდეს, ქვეყანა ნახოს და ვაჭრობაში გაინაფოსო. რაკი წასვლა გადანყვიტა, ვაჭარმა თავისი მეგობარი ყადი ოჯახში მიიწვია და შეევედრა:

– ჩემი ვაჟი თან მიმყავს, ცოლსა და ქალიშვილს კი შინ მარტო ვტოვებ, აბა, შენ იცი, როგორ უპატრონებ, შენი იმედი მაქვსო.

– ხათრიჯამად იყავი, არაფერს დავაკლებო, – დაამშვიდა მეგობარმა და ვაჭარიც გაუდგა გზას.

რამდენიმე დღის შემდეგ ყადიმ ვაჭრის ოჯახი მოინახულა. ვაჭრის ცოლი ღირსეულად დახვდა, როგორც შეეძლო, პატივი სცა და მშვენიერი სუფრა გაუწყო სტუმარს.

შემთხვევით ყადიმ თვალი მოჰკრა ვაჭრის ულამაზეს ასულს. ყადი ქალის ახლო ხილვის სურვილმა შეიპყრო და,

სანადელი რომ შეესრულებინა, ესლა მოიმიზეზა:

– მარტო მე ხომ არ ვჭამ პურს, სუფრასთან თქვენც მობრძანდითო.

ვაჭრის ცოლი ვერაფერს მიუხვდა და შვილს უთხრა:

– მეჭრუბონუ, ადე, შვილო, ხელი დაიბანე და ყადისთან სადილად გადიო.

მეჭრუბონუ უარზე იყო, ვერ გავალო, მაგრამ დედამ დატუქსა.

რალას იზამდა მეჭრუბონუ, ადგა, ხელი დაიბანა და დასტარხანს* მიუჯდა. მის შემხედვარე ყადის ლუკმა ყელში გაეჩხირა, სული ველარ მოითქვა, იჯდა და თვალგაშტერებული შეჰყურებდა მეჭრუბონუს. ბოლოს, როგორც იყო, გონს მოეგო, წელმონყვეტილივით წამოდგა და ვაჭრის ცოლს უთხრა:

– თუ რამე დაგჭირდეს, მითხარი, არ მოგერიდოსო!

– რა უნდა დამჭირდეს, ბატონო, ყველაფერი გვაქვსო, – მიუგო ქალმა.

ყადი ვაჭრის ცოლს დაემშვიდობა და შინისაკენ გასწია. თავში სულ ვაჭრის ასული უტრიალებდა. რა ვქნა, ხელში როგორ ჩავიგდო, მისი ცქერიტა და ალერსით როგორ დავტკბეო. ბევრი იფიქრა და ბოლოს ერთი კუდიანი დე-

დაბერი გაახსენდა. მაჭანკლად ის თუ გამომადგებო, გადანყვიტა. დედაბერი მაშინვე თავისთან იხმო და დახმარება სთხოვა.

– ადვილ საქმეს არა მთხოვ, მაგრამ შენი ხათრით შეუძლებელს შევძლებო, – უთხრა დედაბერმა. ცოტაოდენი ფიქრის შემდეგ კი დაურთო, – ერთი ოთახი მომიზადე, იმ გოგოს როგორმე შიგ შევიტყუებ და მერე შენ იციო!

ნავიდა დედაბერი და ვაჭრის ცოლს კარზე მიადგა. დიასახლისი სიხარულით შეეგება სტუმარს:

– მობრძანდი, დაბრძანდი, ჩემო თვალის სინათლე! როგორ დამივიწყე, რაც ჩემი ქმარი ნავიდა, მას მერე აღარ გაგხსენებია.

– ეჰ, ჩემო კარგო, რაც მე საქმე მაქვს, თავზე იმდენი თმა არ მექნება. ყოველდღე ვაპირებდი თქვენთან მოსვლას და ვერ მოვახერხე. დღეს კი ყადიმ მთხოვა და ხათრი ველარ გავუტეხე, გამოვეგზავნე. თქვენგან რომ მობრუნებულა, მთელი ჩვენი უბნის ქალიშვილები მოუნწევია და თავის ბაღში დიდ ლხინს მართავს. მე აქ გამომგზავნა და დამაბარა, თქვენი ასულიც მივიწვიო. ცოტას გაერთობაო, მითხრა. ხომ იცი ჩემი ხასიათი, მეგობრის სიტყვას ძირს არ დავუშვებ, ავდექი და მაშინვე აქეთ გამოვეშურეო.

გახარებული ვაჭრის ცოლი შვილთან გაიქცა:

– მეჭრუბონუ, ადე, შვილო, ახალი კაბა ჩაიცვი და ამ კეთილ დეიდას გაჰყევი, ცოტას გაერთობი და გულს გადააყოლებო!

მეჭრუბონუს ისევ ახსოვდა ყადის გაუმადლარი მზერა და დედას უარი უთხრა:

– რალაც გული არ მიმინევს, დედი, მოდი, შინ დავრჩებიო.

დედამ შვილი დატუქსა:

– შე სულელო, ჩვენი მეგობარი ყადი შენზე ზრუნავს, მეჯლისს შენი გულისთვის მართავს, შენ კი მისვლაც არ გინდა?! ახლავე ადექი და ნადიო!

– კარგი, დედა, ნავალ, მაგრამ, თუ რამე მოხდება, შენს თავს დააბრალო! – უთხრა მეჭრუბონუმ, ახალი ტანისამოსი გადაიცვა და დედაბერს გაჰყვა.

დედაბერი ნინ-ნინ გარბოდა. ყადის ეზოში რომ შევიდნენ, დედაბერმა ქალს დაუყვავა: შენ იმ ოთახში შეისვენე, სული მოითქვი, მე კი ბაღში გავალ და მასპინძელს შენს მოსვლას შევატყობინებო.

მეჭრუბონუმ ოთახში შესვლაც ვერ მოასწრო, რომ კარს უკან დამალული ყადი ეცა და გულში ჩაიკრა. მეჭრუბონუმ ორივე ხელი ჰკრა ყადის, ღიპში ნიხლი ჩააზილა და კუთხეში მიაგდო. შემდეგ იქვე, თახჩაში მდგარ შანდალს დაავლო ხელი, ყადის ესროლა და უკან მოუხედავად გამოვარდა ოთახიდან.

შანდალი ყადის შუბლში მოხვდა და დაარეტიანა. გონს რომ მოვიდა, შეეშინდა, ეს ამბავი თუ გახმაურდა, მეგობართანაც შევრცხვები და ხალხშიც თავი მომეჭრება, უნდა დავასწრო და რაიმე ვიღონოო, – ამის გაფიქრება და სანერკალმის მოტანა ერთი იყო.

ყადიმ დიდვაჭარს მისწერა: რაც ნახვედი, შენი ასული მეჭრუბონუ უღირს ცხოვრებას ეწევა, მსუბუქი ყოფაქცევისა გახდა და გარყვნილების მორევში გადაეშვა. ამით შენც, ჩემო ძვირფასო მეგობარო, სახელს გიტეხს და მეც, სამართლის მცველს, შეურაცხყოფას მაცენებს. იმედი მაქვს, ყოველ ღონეს იხმარ და ამ სირცხვილისაგან გვიხსნიო!

ვაჭარმა წერილი მიიღო და, რადგან ყადი სულის მეგობრად მიაჩანდა, ყველაფერი ირწმუნა. განრისხებულმა თავისი ვაჟი იხმო და უბრძანა:

– ახლავე შინ გაემგზავრე. მეჭრუ-

ბონუ ჩუმად გამოიყვანე სახლიდან, სადმე შორს წაიყვანე ღამე და მოკალი, რომ თავისი საქციელით თავი აღარ მოგვჭრასო.

რამდენიმე დღე-ღამე იარა ვაჟმა და ბოლოს თავის მშობლიურ ქალაქსაც მიაღწია. შუაღამე გადასული იყო, ალყაფის კარს რომ მიუკაკუნა. ხმაურზე მეჭრუბონუს გამოეღვიძა, ძმის ფეხის ხმა იცნო და გახარებული გავარდა კარის გასაღებად.

ძმას ხმა არ ამოუღია, ისე შეიგდო ქალი ცხენზე და მთებისკენ გააჭენა. დიდხანს იარეს ასე, ვიდრე ერთ მიყრუებულ ადგილს არ მიაღწიეს. აქ კი ძმამ იძრო დანა და დისტვის გულში უნდა ჩაეცა, მაგრამ ხელი აუკანკალდა. რაც არ უნდა იყოს, მაინც და არისო, გაიფიქრა, მოდი, აქ დავტოვებ, სულ ერთია, მაინც დაიღუპებაო. ძმამ მეჭრუბონუ ცხენიდან გადმოაგდო, თვითონ კი გაქუსლა.

დილით ვაჭრის ცოლს გამოეღვიძა, მაგრამ შვილი ველარსად ნახა. დაბნეულმა არ იცოდა, რა ეღონა. ბოლოს ატირებული გაიქცა ყადისთან.

– რა მოგივიდა, ჩემო ძვირფასო დაო, რად ტირიო? – ჰკითხა ყადიმ.

– მეჭრუბონუ დაიკარგა, რაღა ვქნა, რა მეშველება, მამამისს რა პასუხი გავცე? მიშველე რამე, დავიღუპეო, – შესტირა გამნარებულმა დედამ.

ყადიმ ვაჭრის ცოლი დაამშვიდა:

– ნუ ნუხხარ, შენი ქალი, ალბათ, ვინმეს გაუმიჯნურდა და საყვარელთან წავიდა. ქმრისაც ნუ გეშინია, მისი პასუხი ჩემს კისერზე იყოსო.

გულდამწვარი დედა შინ დაბრუნდა და დღედაღამ შვილის დაკარგვას გლოვობდა.

გავიდა დრო და ვაჭარი და მისი ვაჟი შორი გზიდან დაბრუნდნენ. დამწუხრებულ მამა-შვილს დანა პირს არ უხსნიდა, მაგრამ მეჭრუბონუ ერთხელაც არ მოუკითხავთ.

მეჭრუბონუმ ის ღამე შიშა და კანკალში გაატარა. მეორე დღეს კარგა ხანს იხეტილა მთებში, შუადღისას კი მშიერ-მწყურვალმა ერთ ჭადარს შეაფარა თავი. იქვე ანკარა წყარო მოჩუხჩუხებდა. მეჭრუბონუმ წყალი დააღია, პირი დაიბანა და დაღლილს ჩაეძინა.

მოულოდნელად ვიღაცის ხმამ გამოაფხიზლა.

– ვინ ხარ, ადამიანის შვილი, მხეცი, დევი თუ ფერიაო?

მეჭრუბონუმ თვალი გაახილა. მის წინ ერთი ღარიბად ჩაცმული ჭაბუკი იდგა, ზურგზე შეშის გუდურა ჰქონდა მოკიდებული. ქალი წამოხტა და უპასუხა:

– არც მხეცი ვარ, არც დევი და არც ფერია. ერთი უბედური ადამიანის შვილი ვარ, სამშობლოსა და დედ-მამას მონყვეტილიო.

– თუ ასეა, წამოდი ჩვენთან, ჩემი სახლი შენი სახლი იქნება, დედაჩემი – შენი დედა, მამაჩემი კი – შენი მამა!

მეჭრუბონუ გაჰყვა აპრორს, იმ ჭაბუკს ასე ეძახდნენ. აპრორს ლტაკი მშობლები ჰყავდა. ცოლ-ქმარმა რომ დაინახა, ჩვენს შვილს ვიღაც ლამაზი ქალი მოჰყვებო, ძალიან გაუკვირდათ და ჰკითხეს:

– ვინ არის, სად გიპოვიაო?

მეჭრუბონუმ მათაც უამბო თავისი თავგადასავალი. ამ საცოდავი ქალის ამბით გულმოკლულმა აპრორის მშობლებმა მეჭრუბონუს შესთავაზეს, ჩვენთან დარჩი და ჭირი და ლხინი ერთად გავიყოთო. მეჭრუბონუ დათანხმდა.

გავიდა დრო. მოხუცებს კიდევ უფრო შეუყვარდათ ეს პატიოსანი და კეთილი ქალიშვილი. ერთ მშვენიერ დღეს კი ითათბირეს და გადაწყვიტეს: ამაზე უკეთეს ქალს ვერსად ვნახავთ, მოდი, რძლად დავისვათო, და თავიანთი განზრახვა მეჭრუბონუს გაუმხილეს. მეჭრუბონუს ჩუმ-ჩუმად მოსწონდა აპრორი

– ეს წესიერი და მუყაითი ჭაბუკი, ამიტომ ხალხით დაჰყვა მათ ნებას.

მშობლებმა შვილსაც უთხრეს თავიანთი გადაწყვეტილება. გახარებულმა აპრორმა შესძახა:

– ჩემო ძვირფასო მშობლებო! მეჭრუბონუზე უკეთეს ცოლსა და ასეთ ბედნიერებას ვერც კი ვინატრებდიო!

მეტი არც არაფერი იყო საჭირო. მოხუცებმა მოიწვიეს ორი-სამი მათსავით ღარიბი ნათესავი თუ მეზობელი და ვაჟის ქორნილი გადაიხადეს.

გავიდა რამდენიმე წელი და მეჭრუბონუს ვაჟი შეეძინა, დედასავით ლამაზი და მამასავით მკლავმაგარი ბიჭი.

აპრორი დღისით მუშაობდა, საღამოებს კი თავის ოჯახობასთან ატარებდა. მხოლოდ ხანდახან თუ გაისეირნებდა ტოლ-მეგობრებში.

აპრორს ერთი მეგობარი ჰყავდა, სახელად აბდულო. იგი მდიდარი მებატონის შვილი იყო, მაგრამ ძალიან ცდილობდა აპრორთან დაახლოებას, მისი გულის მოგებას. ბოლო დროს აპრორმა მოუკლო მასთან სიარულს, რის გამოც აბდულო სულ საყვედურობდა:

– ნეტავი იმ ნაპოვნ გოგოს ისეთი რა ჯადო აქვს, რომ გვერდიდან აღარ სცილდები! თუ იცი, საიდან არის, ვისი შვილია? მშობლები ცოცხალი თუ ჰყავს, სანახავად რატომ არ მიდისო?

პასუხად აპრორი თავს იმართლებდა:

– თუ დაიჯერებ, მშობლების ამბავს არასოდეს ვეკითხები, მეშინია, გული არ ვატკინო.

ერთ საღამოს მეჭრუბონუ შვილს ეთამაშებოდა და უნებურად ისე ამოიხორა, გეგონებოდათ, გული თან ამოაყოლაო. აპრორმა ჰკითხა:

– რა იყო, რაზე ოხრავ? ხომ არაფერი განუხებს, ან იქნება ჩვენთან ყოფნა აღარ გინდაო.

– არა, თქვენთან ყოფნა როგორ არ მინდა, მაგრამ მშობლები გამახსენდა და გულს დარდი შემომანვა. როგორ გაიხარებდნენ, შვილიშვილი რომ ენახათო.

აპრორი ჩააფიქრა ცოლის ნათქვამმა. მეორე დღეს კი ნავიდა და აბდულოს გაანდო თავისი გულის დარდი. აბდულომ ყურადღებით მოუსმინა და უთხრა:

– ნუ ნაღვლობ, ამ საქმეს ადვილად მოეცლება. ამ დღეებში სწორედ შენი ცოლის მშობლიურ ქალაქში უნდა გავემგზავრო. შენს ცოლ-შვილს თან ნავიყვან. მეჭრუბონუ თავისიანებს ინახულებს, გაიხარებს და უკანვე დაბრუნდებაო.

აპრორს ძალზე გაუხარდა. ერთ კვირაში აბდულომ შეატყობინა, სამგზავროდ მზად ვარო.

აპრორი შინ გაიქცა და ცოლს მიახარა:

– ჩემი მეგობარი აბდულო მამაშენის ქალაქში მიდის სავაჭროდ. თუ გინდა მშობლების ნახვა, მოემხადე და თან გაჰყევიო!

მაგრამ ნათქვამია, გველნაკბენს მათრახის ეშინიაო, მეჭრუბონუ უარზე დადგა:

– არა, შენს მეტს არავის გავყევიბიო!

აპრორმა დაამშვიდა:

– გულდინჯად იყავ, აბდულო ჩემი უახლოესი მეგობარია და, როგორც ჩემს თავს, ისე ვენდობიო!

– კარგი, სხვა რა გზა მაქვს, ნავალ, მაგრამ, თუ რამ უბედურება შემემთხვა, შენს თავს დააბრალო.

დილით აბდულომ ცხენები მოიყვანა. აპრორმა შესვა ზედ ცოლ-შვილი, სოფლის ბოლომდე გააცილა და დაემშვიდობა. სულ მალე მხედრები თვალს მიეფარნენ.

მგზავრებმა მთელი დღე იარეს და საღამოს ერთ ამწვანებულ ფერდობს მი-

აღნიეს. აბდულო ცხენიდან ჩამოხტა და თქვა:

– ღამეს აქ გავათევთო!

აბდულომ ქალი და ბავშვი ცხენიდან ჩამოსვა, ჩაი მოადუღეს, ივახშმეს და ძილის სამზადისს შეუდგნენ.

მეჭრუბონუ ბავშვს აძინებდა, აბდულო კი ბნელ ზრახვებს მიეცა: ახლა კი დაუდგება ჩემს სურვილებს გაზაფხული. მადლობა ღმერთს, ათასი მადლობა, ასეთი გულწარმტაცი ქალი რომ ხელში ჩავიგდეო! მერე მეჭრუბონუს ახლოს მიუჩოჩდა და ხელი წაატანა:

– ო, ჩემი ტანჯული გულის მაღამოვ! მას შემდეგ, რაც ჩვენს სოფელში გამოჩნდი, შენი მწველი სილამაზის ტყვე ვარ! ის მათხოვარი აპრორი რა შენი ტოლია, მე ვარ შენი ღირსი და შესაფერი, ბიჭად ბიჭიც კარგი ვარ და ქონებაც მომდევსო.

მეჭრუბონუ მახეში გაბმული კაკაბივით აფრთხილდა, აბდულოს თავიდან იშორებდა, ხელს ჰკრავდა, მაგრამ, აბა, ვაჟკაცს როგორ მოერეოდა. რომ ვერაფერი გააწყოს, ესლა მოახერხა და უთხრა:

– ოღონდ ახლა თავი დამანებე, ბავშვს დავაძინებ და მერე, რაც გინდა, ისა ჰქენიო.

აბდულომ ქალს ხელი უშვა. მეჭრუბონუმ ბავშვი გაახვია, მინაზე ფრთხილად დაანვინა და მერე, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაიქცა. აბდულო გამოუდგა. წინ დიდი ჭა იყო. მეჭრუბონუ შიგ ჩახტა. აბდულო თავს წაადგა და ჩასძახა:

– ამოდი, გაგეხუმრე, ქალო, აპრორი ჩემი ძმაკაცია, შენ რა უნდა დაგიშავო, ამოდიო!

მეჭრუბონუმ ქვემოდან ამოსძახა:

– არაკად თქმულა, ბრმა თავის კვერთხს მხოლოდ ერთხელ კარგავსო! არ ამოვალო!

გაბრაზებულმა აბდულომ ბავშვს

სტაცა ხელი და იყვირა:

– თუ არ ამოხვალ, შვილს მოგიკლავო!

– ასი შვილიც რომ მყავდეს და ყველა მომიკლა, მაინც არ ამოვალო!

გამხეცებულმა აბდულომ აიტაცა ატირებული ბავშვი, მთელი ძალით ესროლა მეჭრუბონუს და გაშორდა იქაურობას. საცოდავმა დედამ გულში ჩახუტა შვილის უსულო სხეული და მთელი ღამე მოთქმა-გოდებაში გაატარა.

მეორე დღით ერთმა მწყემსმა სწორედ იქით ჩაატარა ჯოგი, ქალის ტირილის ხმა რომ შემოესმა, მივიდა და ჭაში ჩახედა.

– მანდ ვინ არისო? – იკითხა.

მეჭრუბონუ ძლივს გაეპასუხა:

– თუ კაცი ხარ, ადამიანის შვილი, მიშველე რამე, ამომიყვანეო!

მწყემსმა მათრახი ჩაანოდა და ისე ამოიყვანა. გულდამწვარმა მეჭრუბონუმ ყველაფერი უამბო, რაც შეემთხვა. ამ ქალის საცოდაობით გულმოკლული მწყემსი ერთ ხანს გაოგნებული იდგა, მერე ბავშვს პატარა საფლავი გაუთხარა. მეჭრუბონუ უკანასკნელად ეამბორა თავის ერთადერთ პირმშოს და აცახცახებული ხელებით საფლავში ჩაანვინა. დედამ შვილის სამარეს გაზაფხულის წვიმასავით აფრქვია ცრემლი. ბოლოს, როგორც იყო, წამოდგა და მწყემსს შეეხვეწა:

– რაკი ამდენი სიკეთე მიყავი, ერთი თხოვნაც შემისრულე. ჩემი ტანისამოსი წაიღე და სანაცვლოდ მწყემსის ტანსაცმელი მომიტანეო!

მწყემსმა მოუტანა ტანსაცმელი. მეჭრუბონუმ თმა აიკეცა და ჩალმით გაიკრა, ტანზე მწყემსის ჯუბა ჩაიცვა, ფეხზე ქალამნები ამოიკრა, თავისი კაბა მწყემსს მისცა და მშობლიური ქალაქის გზას გაუდგა.

იარა, იარა და ბოლოს თავის ქალაქსაც მიაღწია. მეჭრუბონუმ პირდა-

პირ მშობლების სახლს მიაშურა და ჭიშკართან გაჩერდა. სწორედ ამ დროს ვაჭარმა გამოიხედა და ჭიშკართან ატუზულ ვილაც მწყემს ბიჭს კი ნაანყდა.

– ვინა ხარ, ან აქ რას აკეთებო? – ჰკითხა ვაჭარმა.

მეჭრუბონუმ უპასუხა:

– მე ერთი უთვისტომო ბიჭი ვარ, ამქვეყნად არავინ გამაჩნია! აქ კი იმიტომ მოვედი, იქნება ვინმეს მოჯამაგირედ დავუდგე-მეთქი.

დიდვაჭარს მოეწონა ბიჭის სიტყვა-პასუხი და შესთავაზა:

– მოდი, ჩემთან დადექი და გიპატრონებო!

მეჭრუბონუ დათანხმდა და მამას დაუდგა მოჯამაგირედ. გავიდა დრო. ვაჭარს, მის ცოლსა და ვაჟს ძალიან შეუყვარდათ მწყემსი ბიჭი, სადილად ინვევდნენ, ხშირად ესაუბრებოდნენ. ისიც ახალისებდა მათ ტკბილი ამბებით, კარგი ქცევითა და ერთგული სამსახურით.

ახლა კი აბდულოსა და აპრორის ამბავი ისმინეთ:

იმ შემთხვევის შემდეგ აბდულო სხვა ქალაქს გაემგზავრა, საქმეები მოაგვარა, დროც გაატარა, ბოლოს შინ დაბრუნდა. აპრორმა მისი მოსვლა შეიტყო თუ არა, მაშინვე ცოლ-შვილის ამბის საკითხავად წავიდა. პასუხად აბდულომ მოახსენა:

– ვაი შენს მშობლებსა და ვუი შენი ცოლის მშობლებს! არ იცოდი, ვის ირთავდი? მის გამო რა ჭირში ჩავვარდი, დღესაც ვერ მოვსულვარ გონს. ვერ გეტყვი, რა იყო ის ქალი, მხეცი, დევი თუ ფერია, მაგრამ თვალსა და ხელს შუა კი გამიქრა. რაც მე ის ვეძებე, რა აღარ ვიღონე, მაგრამ მის ასავალ-დასავალს ვეღარ მივაგენი, მხოლოდ საქმეს მოვცდი და ეგ იყო.

ამ საზარელმა ამბავმა წელი მოსწყვიტა აპრორს. გულდამძიმებული მობ-

რუნდა შინ და მშობლებს ამცნო ყოველივე. მოხუცებმა თავში ხელი იცეს, დიდხანს იგლოვეს საყვარელი რძალი და შვილიშვილი. ბოლოს შვილს ურჩიეს, ნადი, იქნება შენი ცოლ-შვილი სადმე მოძებნო!

აპრორს ჭკუაში დაუჯდა მშობლების რჩევა და იმ წუთშივე გაეშურა აბდულოსთან.

– ჩემო ძმაო, ხომ იცი, ამ სოფელსა და მშობლიურ მთებს იქით არასდროს გამიხედავს. არც გზა ვიცი, არც კვალი, არც მდინარის სათავე, არც შესართავი! შენ მრავალი ქალაქი და ქვეყანა გაქვს მოვლილი, თუ მეგობარი ხარ, დამეხმარე, ცოლეურს გამომყევი, იქნება დედა-შვილი იქ ვიპოვო.

აბდულო ჯერ უარზე იდგა, მერე იფიქრა, მეჭრუბონუ და მისი შვილი, ალბათ, უკვე ჩალპნენ იმ ჭაში, ჩემს საიდუმლოს ფარდა მაინც არ აეხდება, მე კი საქმეც მაქვს იმ ქალაქშიო, და დათანხმდა.

რამდენიმე დღის შემდეგ ორივე გზას გაუდგა. გადაიარეს ველი და უდაბნო, ზღვა და მთა და ბოლოს მიადგნენ იმ ქალაქს. კითხვა-კითხვით დიდვაჭრის სახლსაც მიაგნეს.

ვაჭარმა სტუმრები დიდი პატივით მიიღო, წვეულება გაუმართა და თავისი მეგობარი ყადიც დაჰპატიჟა. დიდხანს ისხდნენ და საუბრობდნენ. შელამებისას კი ყადიმ ვაჭარს უთხრა:

– ხშირად გითქვამს, ჩემმა ობოლმა მოჯამაგირემ გაუგონარი ამბების მოყოლა იცისო. დაუძახე ერთი, მოგვიყვეს რამე, ყურს დავუგდებთ და ძილის წინ გულს გადავაცოლებთო.

დიდვაჭარმა მეჭრუბონუს უხმო:

– იქნება რამე გვიამბო, სტუმრებს ესიამოვნებათ და უკეთ მოისვენებენო!

– მე ერთი საწყალი ბიჭი ვარ, არსად ვყოფილვარ, არაფერი მინახავს და

თქვენი მოსაწონი, აბა, რა უნდა გითხრათო!

– ნუ უარობ, თუ არაფერი იცი, ერთი კარგი ზღაპარი მაინც მოყვიო, – არ მოეშვა ვაჭარი.

– კეთილი, ერთ ზღაპარს მოგიყვებით, მაგრამ ზოგი თქვენგანი გამინანყენდებაო!

– არავინ განანყენდება, ოღონდ შენ რამე თქვიო, – ერთხმად შესძახა ყველამ და მეჭრუბონუმაც დაიწყო მოყოლა:

– იყო და არა იყო რა, იყო ერთი დიდვაჭარი. ეს ვაჭარი და იმ ქალაქის ყადი ისეთი მეგობრები იყვნენ, უერთმანეთოდ ერთ ფიალა ჩაისაც არ სვამდნენ. ერთხელ ვაჭარი და მისი ვაჟი უცხო ქვეყნებში გაემგზავრნენ. წასვლის წინ ვაჭარმა ცოლი და ქალიშვილი ყადის შეავედრა, მიმიხედო. გავიდა ცოტა ხანი და ყადიმ ინახულა მეგობრის ოჯახობა. აქ თვალი მოჰკრა ვაჭრის ულამაზეს ასულს, გული შეუფარდა და ათასი ხრიკით თავის სახლში შეიტყუა. ქალი მიუხვდა განზრახვას და ყადის შანდალი ესროლა, მერე ხელიდან დაუსხლტა და გაიქცა. ყადიმ იფიქრა, ეს ამბავი რომ გახმაურდეს, ჩემს მეგობართანაც და ხალხშიც თავი მომეჭრებაო და, თავი რომ დაეზღვია, მეგობარს წერილი მისწერა, ასე და ასე, შენმა ასულმა თავი აიშვა და უღირს საქმეებს სჩადისო...

უეცრად ყადი ფეხზე წამოიჭრა და ბიჭს უყვირა:

– აქედან დაიკარგე, შე მანანნალავ, შენა, მეზღაპრეობისა რა იციო!

ბიჭმა წასვლა დააპირა, მაგრამ ვაჭარმა არ გაუშვა:

– დაჯექი და გვითხარი, მერე რა მოხდაო!

– ვაჭარმა მიიღო წერილი და, ნაცვლად იმისა, რომ თვითონ გამოეძია სიმართლე, ვაჟიშვილს უბრძანა, შინ მიდი და შენი და მოკალიო. ვაჟი შუალამისას

მიადგა სახლს, და ცხენზე შეიგდო, მიუვალ მთებში წაიყვანა და მოკვლა დაუპირა, მაგრამ გულმა დის მოკვლის ნება არ მისცა. ძმამ იფიქრა, აქ დავტოვებ, ან თვითონ მოკვდება, ან არა და მხეცები დაგლეჯენო და მიატოვა.

მშიერ-მწყურვალ ქალი მთებში დაეხეტებოდა, ვიდრე ერთი დეჰყანის ვაჟს არ გადაეყარა. ამ ვაჟმა ქალი ცოლად შეირთო. დეჰყანის ვაჟი მეტად კეთილი, წესიერი და ოჯახის მოყვარული კაცი იყო. მალე მათ შვილი შეეძინათ.

ქალი ბედის კმაყოფილი იყო, ოღონდ ეგ იყო, რომ სამშობლოსა და დედ-მამის ნახვის სურვილი ვერ ჩაიკლა გულში. ერთ დღეს თავისი დარდი ქმარს გაანდო. ქმარმა ცოლი სამშობლოს გაისტუმრა, მეგზურად კი ერთი მეგობარი გააყოლა. მეგობარს თურმე ის ქალი მოსწონდა და ბნელ ზრახვებს გულში იმაღავდა. დრო რომ იხელთა, სურვილის ასრულება მოინადინა, მაგრამ ქალი გაექცა დჭაში ჩახტა. ბევრს ემუდარა და ეფიცა ის სულმდაბალი კაცი, ამოდი, არას გავნებ, გაგეხუმრეო, მაგრამ ქალი ვერ შეაცდინა. მაშინ იმ გამხეცებულმა პირუტყვმა ანგელოზივით ბავშვს სტაცა ხელი და მთელი ძალით დედას ესროლა. ბავშვმა იქვე დალია სული...

მოულოდნელად მდიდრის ვაჟი აბდულო ფეხზე წამოიჭრა და იყვირა:

– რაეზსა ჩმახავ, შე ცრუპენტელა მეზღაპრევე, აქედან გაეთრიეო! – და საცემად იწია, მაგრამ აჰრორმა თავისი მძლავრი მკლავები მოხვია, ადგილზევე დასვა და მწყემსს სთხოვა:

– მერე, მერე, რა მოხდა, თქვიო!

– მეორე დღით ქალის კვნესა ერთმა მწყემსმა გაიგონა და ორმოდან ამოიყვანა, ბავშვი იქვე დაკრძალეს. ქალმა უკანასკნელად დაიტირა შვილი, მერე მწყემსს ტანსაცმელი გაუცვალა და მამის სახლს მიაშურა.

აქ კი წამოხტნენ ყადი და აბდულო:

– იმ სახლში, სადაც სულელ მწყემსს უსმენენ, როგორ გავჩერდებითო! – და წასვლა დააპირეს, მაგრამ დიდვაჭარი, მისი ვაჟი და სიძე ცოცხალი თავით გარეთ არ უშვებდნენ.

ამასობაში მეჭრუბონუ სხვა ოთახში შევარდა, ტანსაცმელი გამოიცვალა, ქალის კაბაში გამონყობილი გამოვიდა და განშორების დარდით გატანჯულ დედას გადაეხვია. ორივეს თვალთაგან სინარულის ცრემლმა იწვიმა. დიდხანს, დიდ-

ხანს იხუტებდნენ და კოცნიდნენ ერთმანეთს.

განრისხებულმა დიდვაჭარმა მთელ ქალაქს მოსდო ყადისა და აბდულოს უგვანო საქციელი და სასტიკად დასაჯა ორივე. მერე სულ ბოდბეები უხადა თავის ასულს და მამობრივ მზრუნველობას არ აკლებდა. არც ის მწყემსი დავინყებია, მეჭრუბონუ რომ გადაარჩინა, მოძებნა და უხვად დაასაჩუქრა.

არა, არა, ჩემი არ არის

ერთ ღამეს მუშფიყი* ბუხარას ვინრო ქუჩაბანდებში დაეხეტებოდა. ერთი ქუჩის თავში მთვრალი ნახა გამოტილი. მუშფიყიმ ჯერ აქედან შემოუარა მთვრალს, მერე იქიდან, კარგად დააცქერდა და ქალაქის რაისი* შეიცნო. მუშფიყიმ ცხვირ-პირში წიხლიც კი უთავაზა, მაგრამ მთვრალი გონს ვერ მოიყვანა. მაშინ მუშფიყიმ ჩაღმა მოხადა, ხალათი გააძრო და თან წაიღო.

დილით რაისი გამოფხიზლდა, რაისხონას* მიაშურა და მსახურებს უბრძანა:

– ნუხელ სახლი გამიძარცვეს, ჩაღმა და ხალათი მომპარეს. გადიოთ ქუჩებსა და ბაზრებში, თუ ვინმეს ჩემი ნივთები დაუნახეთ, დაიჭირეთ და აქ მომგვარეთო!

რაისის მსახურები გარეთ გაცვივდნენ და ხალხს დაუნყეს თვალიერება. უცებ რაისის ჩაღმა-ხალათში გამოწყო-

ბილ მუშფიყის მოჰკრეს თვალი, სტაცეს ხელი და რაისს მიჰგვარეს. განრისხებულმა რაისმა მუშფიყის უყვირა: ჩემი ჩაღმა და ხალათი შენთან საიდან გაჩნდაო?

მუშფიყიმ მშვიდად მიუგო:

– ამბობენ, ჯერ გამოიკითხე, მერე დასაჯეო! ნუხელ ღამით ქუჩაში ერთ გამომტყვრალ კაცს წავანყდი, უგრძობლად ეგდო მტვერსა და ტალახში. სამიოთხი წიხლიც ჩავაზილე, მაინც ვერ გამოვაფხიზლე. წამოვიღე მისი ჩაღმა და ხალათი და წამოვედი. თუ ის ლოთი თქვენ იყავით, ინებეთ, ჩემო ბატონო!

მიხვდა რაისი, ცუდად იყო საქმე. ჩაღმასა და ხალათს თუ დაიჩემებდა, საქვეყნოდ თავი მოეჭრებოდა და სასწრაფოდ შესძახა:

– არა, არა, ეს ჩაღმა და ხალათი ჩემი არ არის, წადი, შენს საქმეს მიხედეო!

წადი და შენც ხოჯა აპრორისა* იყავიო!

ერთხელ მაშრაბ-დევონა ნამანგანელი* ერთ დაფეხვილ ვირზე ამხედრდა და გზას გაუდგა. ხუჯანდი* რომ გაიარა, მდინარის პირას ცხვრის ფარა და ნახირი დაინახა.

– ეს ფარა და ნახირი ვისიაო, – ჰკითხა დევონამ მწყემსებს.

– დიდებული ხოჯა აპრორისააო, – მიუგეს.

მაშრაბ-დევონამ გზა განაგრძო. ჯი-ზახს* რომ მიაღწია, თვალწინ ვრცელი ყანები გადაეშალა.

– ეს მამულები ვისიაო? – ჰკითხა დევონამ დეჰყანებს.

– დიდებული ხოჯა აპრორისაო.

მაშრაბ-დევონა სამარყანდში ჩავიდა, იხილა მისი დიდებული სასახლეები, აბანოები, დუქნები, ამწვანებული ბაღა-ბაღები, ხეივანები, მოჩუხჩუხე მდინარეები, წისქვილები და გამვლელს ჰკითხა:

– ეს ტაძრები, ბაღები და შენობები ვისიაო?

– ყველაფერი დიდებულ ხოჯა აპრორს ეკუთვნისო, – მიუგო გამვლელმა.

მაშრაბ-დევონამ გზა განაგრძო. ვიდრე თერმეზს* ჩააღწევდა, რაზეც არ უნდა ეკითხა, ვისიაო, პასუხი ერთი იყო – დიდებული ხოჯა აპრორისაო.

მაშრაბ-დევონა ბოლოს ამუს* ნაპირზე გამწკრივებულ მდიდარ ქარავანს ნაადგა და იკითხა:

– ეს ვილასიაო?

– დიდებული ხოჯა აპრორისაო!

გამწარდა მაშრაბ-დევონა, ამქვეყნად ყველაფერი ხოჯა აპრორისა ყოფილაო. ჩამოხტა ძირს, თავის საცოდავ ვირს ერთი მაგარი წიხლი უთავაზა და მიაყოლა:

– წადი და შენც ხოჯა აპრორისა იყავიო!

ერთი ქვაბში ორნაირი კერძი როგორ მოიხარშებო?

ერთხელ ერთმა კაცმა მოლა მუშფიყი დაპატიჟა. სტუმარი რომ მივიდა, მასპინძელმა ჰკითხა:

– რა დაგიმზადოთ, ფლავი თუ შურბაო?*

– კი მაგრამ, ერთ ქვაბში ორნაირი კერძი როგორ მოიხარშებო? – მიუგო მუშფიყიმ.

რალას იზამდა მასპინძელი, იძულებული გახდა, ფლავიც დაემზადებინა და შურბაც

სადილის შემდეგ წყურვილის მოსაკლავად მასპინძელმა მხოლოდ მწვანე ჩაი მოიტანა. მუშფიყი მიხვდა, მეტს აღარაფერს მოიტანენო და სხვათაშორის იკითხა:

– ძმობილო, ნესვსა და საზამთროს რომ შევექცევით, მერე სად უნდა მოვისვენოთ?

სხვა რა ჩარა ჰქონდა მასპინძელს, ნესვი და საზამთროც მოატანინა, მაგრამ დაიფიცა, დღეის იქით მოლა ჩემს სახლში ფეხს ვეღარ დადგამსო.

შენიშვნები ტაჯიკური ზღაპრებისთვის

ამუ – მდინარე ამუ-დარია.

ბეითი – სალექსო ტაეპი აღმოსავლურ ლექსნეობაში, ორსტრიქონედი.

დასტარხანი – მცირე ზომის სახელდახელო ტკბილი სუფრა.

დევონაჰუსაინი – დევონა ნიშნავს „გიჟს“, „ხელს“, ე.ი. „გიჟი ჰუსაინი“, თუმცა აქ უფრო სავარაუდებელია ლიტერატურული წყაროს გავლენა, სადაც ეს სახელი გმირს „მიჯნურის“ გაგებით უნდა რქმეოდა.

დეჰყანი – მიწის მუშა, გლეხი.

თანგა – ვერცხლის წვრილი ფული.

თერმეზი – ქალაქი შუა აზიაში.

მექა – ქალაქი საუდის არაბეთში, სადაც აღმართულია მუსლიმთა მთავარი სალოცავი – ქააბა.

მუშფიყი – XVI ს-ის პოეტი. მის სახელს დაუკავშირდა მრავალი ხალხური ანექდოტი.

ნამაზი – მუსლიმთა სალოცავი წესი, სრულდება დღეში ხუთჯერ.

ნამანგანი – ქალაქი შუა აზიაში.

რაისი – ქალაქის თავი, წესრიგის დამცველი.

რაისხონა – სამმართველო.

რამაზანი – მუსლიმური მთვარის კალენდრის მეცხრე თვე. ამ თვეში იცავენ მარხვას.

რობაი – სალექსო ფორმა აღმოსავლურ პოეზიაში, ოთხსტრიქონედი.

ფადიშაჰი – მეფეთ მეფე აღმოსავლეთში.

ფერი, ფერია – ზღაპრული არსება, უმთავრესად ლამაზი ქალის სახით მოვლინებული.

ფირმანი – უზენაესი ბრძანების ქალაქი.

ქარბოსი – უხეში მიტკალი.

ყადი – მუსლიმთა მსაჯული, მოსამართლე.

ყოთურმა – ქვაბში ჩამცხვარი რბილი პური.

შეიხი – სარწმუნოების პირი, ორდენის წინამძღოლი, პატივსაცემი მოხუცი.

შურბა – ხორცის წვნიანი კერძი.

ხათრიჯამად – მშვიდად, დარწმუნებულად, იმედიანად.

ხოჯა აჰრორი – მე-15 ს-ის ისტორიული პირი, მსხვილი მიწათმფლობელი და შეიხი.

ხუჯანდი – ქალაქი შუა აზიაში.

ჯარჩი – მუნადი, მაცნე.

ჯიზახი – ქალაქი შუა აზიაში..

ხალხური დასთანნი

ბახთიარ-ნამე¹

კარი პირველი
ამბავი ბახთიარისა

გადმოგვცემენ, რომ ძველად, სულ ძველად, დიდი ხნის წინათ აჯამთა სამეფოში იყო მდიდარი და ძღვევამოსილი ხელმწიფე, სახელად აზადბახთი. მას ჰყავდა ათი ვეზირი და ერთი სპასალარი. ამ სპასალარს ერთი ასული ესვა, მზისა და მთვარის დამწუნებელი. მამა მას გვერდიდან არ იცილებდა.

მოხდა ისე, რომ სპასალარი გაემგზავრა შორეული ოლქების შემოსავლელად, რათა ქვეშევრდომნი უსამართლოდ არავის დაეჩაგრათ. სამართალი კი აღადგინა, მაგრამ ასულის დარდმა გულის საყულო გაუგლიჯა. ველარ გაუძლო, შიკრიკი აფრინა და ქალიშვილი თავისთან გამოითხოვა. ქარის უსწრაფესად ეახლა მალემსრბოლი ასულს და მამის დანაბარები გადასცა. გახარებული ასული თავისი ამალით უმალ განემზადა და გზას გაუდგა.

სწორედ ამ დროს იქვე ახლოს დიდებული ხელმწიფე ნადირობდა. ის იყო მეფემ ტყისკენ აფრინა შევარდენი, რომ უცებ თვალი მოჰკრა მდიდრულად მორთულ ტახტრევანს, მხევალნი და ხადუმნი რომ მოარწევდნენ. მეფემ მონა გაგზავნა ამბის გასაგებად. შეატყობინეს: სპასალარის ასულია, მამის სანახავად მიემშურებაო. ხელმწიფე დაუახლოვდა ასულის ქარავანს, სპასალართან რაღაცის დაბარება სურდა. ანაზდად ქარმა დაჰბერა, ტახტრევანს კალთა აუფრია-

ლა და ხელმწიფემ ასულს მოჰკრა თვალი. ეს იყო და ეს: გული განუგმირა სიყვარულის ისარმა, სანადიროდ გამოსული ნანადირევად იქცა.

რა მეფე გონს მოეგო, ქალის მსახურთ მიუბრუნდა:

– გული დავკარგე, სიყვარული ტვინში გამიჯდა. ახლავე კაცი გაუგზავნეთ სპასალარს, ხელმწიფემ შენი ასული ისურვა და ცოლად წაიყვანათქო.

ერთმა მათგანმა მოკრძალებით შეჰკადრა:

– ეს ბედნიერება სპასალარს სიზმრად რომ ენახა, სიხარულისაგან გული გაუსკდებოდა, მაგრამ ყოველ საქმეს თავისი წესი და რიგი აქვს. თქვენ რომ ეს ასული ახლა ქალაქს წაიყვანოთ, მჭვრეტელნი იფიქრებენ, ძალით მიჰყავსო, მითქმა-მოთქმა ატყდება. ის აჯობებს, ნება დავგვრთო, ქალი მამას მივგვაროთ, ეს ამბავი შევატყობინოთ, რათა სპასალარმა ამ უზენაესი წყალობით გაიხაროს და საკადრისი კრძალვითა და შესაფერი მზითევით ასული მეფეთ მეფეს მიჰგვაროს.

როდესაც მსახურმა სიტყვა დაასრულა, შეპასუხებით განრისხებულმა მეფემ მისი დასჯა განიზრახა, მაგრამ შემდეგ გაიფიქრა: ღმერთმა ნუ ჰყოს, ამით ქალიშვილი განვარისხოო. ბრძანა, რომ ტახტრევანი მოებრუნებინათ და ყველამ სატახტო ქალაქს მიაშურა.

¹ ხალხური დასთანის (მოთხრობის) „ბახთიარ-ნამეს“ თარგმანი აღებულია კრებულიდან „ბაღდადელი თვალთმაქცი“, თბილისი, „საბჭოთა საქართველო“, 1967 (რედ. შენიშვნა).

ოდეს მზის სხივებმა განგმირეს ზეცის შავი მოსასხამი და განაბრწყინეს იგი აღმოსავლეთით დასავლეთამდე, მგზავრებმა ქალაქს მიაღწიეს. მეორე დღეს მოიწვიეს მსაჯულნი და შარიათის კანონების მიხედვით ქალიშვილსა და მეფეს ჯვარი დასწერეს. სამეფოს დიდებულებმა სპასალარს მისალოცი უსტრები მისწერეს, მაგრამ ვაი, რომ უბედურ მამას ამის გაგონებაზე თვალთაგან ცრემლი გადმოსცვივდა!

თუმცა ხელმწიფეს ქორწინების წესი და რიგი სრულად დაეცვა, მაინც მისმა თვითნებობამ და მსახურთა მითქმამოთქმამ სპასალარს გული ბოღმით აუფსო. მაგრამ არ შეიმჩნია და მადლობის წერილები დაგზავნა, ეს რა ბედი შემეყარაო. მეფესაც შეუთვალა: ენამ ვით აღწეროს ჩემი სიხარული, თავზე გვირგვინი რომ დამადგი, დღეიდან უფრო ერთგულად მიმსახურეო. ეს კი დაწერა, მაგრამ მტრობა და შუღლი გულში ჰქონდა ჩამარხული.

ფადიშაჰი აზადბახთი ასულთან ტრფობის მორევში იყო ჩაძირული დღისით და ღამით. გავიდა ერთი თვე. ერთ დღეს სპასალარმა იხმო დიდებულნი, ვეზირნი და უთხრა:

– ერთი საიდუმლო უნდა გაგანდოთ, ოღონდ, სულს გაფიცებთ, არავისთან წამოგცდეთო.

მათ მოახსენეს:

– ბატონი ბრძანდებით, ჩვენი თავი და უფროსი თქვენა ხართ, ეს სამეფო სულ თქვენ გემორჩილებათო.

სპასალარმა განაგრძო:

– ყველამ იცით, ცდა და ღონე არ დამიკლია სამეფო სამსახურში, სანაცვლოდ კი ფადიშაჰისგან რა მივიღე? გზიდან ქალი მომტაცა, კაცობის კალთა ნაჯომარდობის ლაფით დამისვარა!

ამ სიტყვებზე სპასალარს სიმწრის ცრემლი გადმოსცვივდა. დიდებულებმა

ერთხმად შესძახეს:

– კარგა ხანია, ჩვენც ეს გვანუხებს. დადგა ჟამი, მეფე უნდა გავაძევოთო!

სპასალარმა სალაროს კარი გააღო, ურიცხვი ოქრო გასცა და დიდძალი ლაშქარი შეკრიბა. აჯანყებულნი მეფისკენ დაიძრნენ და ალყა შემოარტყეს. განსაცდელისაგან თავზარდაცემული ფადიშაჰი ცოლს მიუბრუნდა:

– ეს ამბოხი ჩვენი სიყვარულის გამოა, რამე უნდა ვიღონოთ, თორემ ვერც ეს ღამე გაგვითენდება და ვერც ეს ლაშქარი მოისვენებს. უმჯობესი იქნება, თუ აქედან გავიქცევით და თავს შევაფარებთ ქერმანის გულკეთილ შაჰსო.

აზადბახთის სასახლეს იდუმალი კარი ჰქონდა დატანებული. მეფემ სწრაფად აისხა იარაღი, ცოტაოდენი განძი წამოიღო და ცოლთან ერთად გამოვლო საიდუმლო კარი. გარეთ ისინი ამხედრდნენ წინასწარ გამზადებულ ცხენებზე და უდაბნოს გზას გაუდგნენ. ბედად ქალის მშობიარობის დრო იყო. რამდენიმე დღე რომ იარეს, ერთ ჭას მიადგნენ. ჭაში მწარე წყალი ჩამდგარიყო, ირგვლივ ბალახიც კი გაემწარებინა. დედოფალს მუცელი ასტკივდა. უსაშველოდ ცხელოდა. წყურვილისაგან ცოლ-ქმარს პირი გაუშრა, სიცოცხლის იმედი გარდაუწყდა ორივეს.

ბოლოს დედოფალმა უთხრა:

– ჩემო საყვარელო! ტკივილისაგან ველარ დავდივარ. შენ თავს უშველე და სული გადაირჩინეო!

ფადიშაჰმა მიუგო:

– სულზე უტკბესო, სამეფო შეიძლება გასწირო, სიყვარული კი არ გაინირებისო.

ამ ბჭობაში რომ იყვნენ, დედოფალს ვაჟი შეეძინა მზესავით ელვარე, და მთელი უდაბნო გაასხივოსნა. დედამ შვილი გულში ჩაიკრა, ძუძუ ანოვა, მა-

მამ კი დაასკვნა: ახლა შვილის დრო არ არის. უმჯობესია, ვაჟი აქ დავტოვოთ ღვთის ანაბარა. ღვთის წყალობა ხომ უნაპიროა და ბავშვს არ დაკარგავს.

ფადიშაჰმა ბავშვი თავის ოქრომკედით ნაქარგ კაბაში შეახვია, მარგალიტის მძივი მკლავზე შეაბა და იქ დატოვა. უბედური მშობლები გზას გაუდგნენ და ათი დღის შემდეგ ქერმანს მიაღწიეს.

დიდის პატივით მიიღო ისინი ქერმანის შაჰმა, მეფური სადგომი მოუკაზმა, შემდეგ შვილი გაუგზავნა და მეჯლისზე მოიწვია. უკრავდნენ მუტრიბნი, თან ცეკვავდნენ და ღვინით სავსე ფიალა ხელიდან ხელში გადადიოდა. როდესაც თასმა აზადბახთს მიაღწია, მას თვალთაგან ცრემლი გადამოსცვივდა. ქერმანის შაჰმა შესძახა:

– გამხიარულდი, აქ ღვინის და ნიშაგის ადგილიაო!

– ჰე, მეფეო, – მიუგო აზადბახთმა, – ვით ვიმხიარულო სამყოფთაგან მოცილებულმა, როდესაც ჩემს სამეფოსა და დოვლათს დუშმანი დაჰპატრონებიაო.

შემდეგ მან დანვრილებით მოუთხრო ყოველივე ქერმანის შაჰს. მისი საცოდაობით გულდამწვარმა შაჰმა ღვინის დამთავრების შემდეგ იხმო თავისი უზარმაზარი ლაშქარი და აზადბახთს ჩააბარა. შეესია აზადბახთი ამ ლაშქრით თავის სატახტო ქალაქს, სასტიკად დაამარცხა სპასალარი, სხვაბმა კი შენდობა და პატიება ითხოვეს და დამორჩილდნენ. ისევ გამეფდა აზადბახთი და სამართლიან მართვა-გამგებლობას შეუდგა. მან უხვად დააჯილდოვა ქერმანელი მოლაშქრენი და უკან დააბრუნა, თან აურაცხელი საჩუქრები გაატანა ქერმანის შაჰთან. დამშვიდდა თითქოს აზადბახთი, მაგრამ შვილის დარდი არ აძლევდა მოსვენებას, ჭის პირას რომ მიატოვა. მშობლები დარწმუნებულები იყვნენ, ბავშვს ან მხეცი შეჭამდა, ან სიცხე მოკლავდა აქამდეო.

მაგრამ მოხდა ისე, რომ ღმერთმა დაიფარა ბავშვი. იმ უდაბნოში ავაზაკთა ერთი ბრბო დაეხეტებოდა და ქარავნებს ძარცვავდა. ბელადად ერთი მამაცი კაცი ჰყავდათ, სახელად ფაროხსავარი. ერთხელ მათმა გზამ სწორედ ჭასთან ჩაიარა და ფაროხსავარმა ბავშვი შენიშნა. იგი სწრაფად ჩამოქვეითდა, ბავშვი ხელში აიყვანა და ჩაილაპარაკა: რა ლამაზია, ნამდვილად უფლისწული იქნებაო. მარგალიტის მძივმა კიდევ უფრო განუმტკიცა ეს აზრი. ფაროხსავარმა ბავშვი იშვილა და სახელად ხოდადადი დაარქვა. სამშობლოში დაბრუნებისას მან იგი გააძიძავა. რა მოიზარდა ხოდადადი, ასწავლა მამობილმა წესი და რიგი, სიბრძნე და სიქველე. ისეთი ვაჟკაცი დადგა, ხუთას მეტოქეს ამარცხებდა. ფაროხსავარს ისე შეუყვარდა შვილობილი, წუთსაც ვერ ძლებდა უმისოდ, სულ თან დაჰყავდა სალაშქროდ და ქარავნების საძარცვავად. მაგრამ ხოდადადს ეს საქმე სამარცხვინოდ მიაჩნდა და მოქარავნებიც ძალზე ეცოდებოდა.

ბოლოს იგი მამობილს შეევედრა:

– თქვენ რომ სამეკობროდ ნახვალთ, მე აქ დავრჩები, ქონებას და ციხეს ვუპატრონებო!

ფაროხსავარმა მიუგო:

– შვილო, უშენოდ ნათელი დღე მიბნელდება. თუ ქარავნების ძარცვა არ გსურს, ისე წამოგყევი, კუთხეში მიდექ სადმე, რათა შენის ხილვით ძალა მომემატოს ხოლმეო.

ერთი სიტყვით, თუმცა ხოდადადი დაჰყვებოდა მეკობრეებს, მაგრამ ძარცვაში მონაწილეობას არ იღებდა, ტყვედ თუ ვინმე ჩავარდებოდა, მათაც ათავისუფლებდა.

ერთ დღეს ავაზაკები ისეთ ქარავანს დაესხნენ თავს, რომელთა გამყოლნი მათზე ვაჟკაცნი და მჯობნი აღმოჩნდნენ. ფაროხსავარი დაიჭრა და ის იყო, ტყვედ უნდა ჩავარდნილიყო, რომ ხოდა-

დადს გულმა ველარ გაუძლო, შორიდან ერთი დაიღრიალა და მტრებს დაერია. ჭაბუკმა დიდძალი მოქარავენე გაჟლიტა, მაგრამ უეცრად მის ცხენს ფეხი თავვის სოროში ჩაუვარდა, წაიფორხილა და მხედარი ძირს დასცა. მტრებმა დრო იხელთეს და შეკრეს ხოდადადი. მალე ფაროხსავარიც დაატყვევეს. შებოჭილი ყაჩაღები ქალაქში ჩაიყვანეს და შაჰ აზადბახთს მიჰგვარეს.

აზადბახთმა თვალი მოჰკრა თუ არა ხოდადადს, მისი სიყვარული მყის გულში ჩაუვარდა. უმზერდა ვაჟკაცს და ფიქრობდა: ჩემი შვილი ცოცხალი რომ დარჩენილიყო, ახლა ასეთი იქნებოდაო. თვალი რომ ვერ მოსწყვიტა, შაჰმა ხოდადადი გამოიხმო და სახელი იკითხა. ხოდადადიო, – მიუგო. შაჰმა წარბი შეიკრა:

– ასეთი გარეგნობა და სილამაზე მოუცია ღმერთს შენთვის, შენ კი ქურდობა და ძარცვა დაგინწყიაო.

ხოდადადი ატირდა:

– ღმერთმა ხომ უწყის, როგორ მძულდა ეს საქმე და ლუკმა ყელში არ გადამდიოდაო!

ფადიშაჰმა იგრძნო, რომ ჭაბუკი მართალს ამბობდა:

– კარგი, სიცოცხლეს შეგინარჩუნებ, ოღონდ მე უნდა მემსახუროო.

ხოდადადმა მორჩილების ნიშნად მიწას აკოცა, მონობის საყურე ყურში გაირჭო და მეფეს ქება-დიდება უძღვნა. შაჰის ბრძანებით მას ხელები შეუხსნეს და მდიდრულად შემოსეს.

– სახელად შენთვის ბახთიარი დამიდგენიაო, – დასძინა შაჰმა, – დღეის იქით ბედი შენი დაგმოყვრებოდესო!

ბახთიარს ამირახორობა უბოძეს, ხოლო დანარჩენ ქურდებს პირობა ჩამოართვეს, რომ აღარ იმეკობრებდნენ და ამ სამეფოში აღარ დარჩებოდნენ.

ერთი სიტყვით, ბახთიარი დღე და ღამეს ასწორებდა შაჰის სამსახურში. სა-

მეფო თავლა მან სანიმუშოდ მოაწესრიგა, ცხენები დაასუქა და გაამრავლა. როდესაც შაჰმა ეს იხილა, გაიფიქრა, ასეთ კაცს თავლა კი არა, ხაზინა უნდა ჩავაბაროო. მართლაც, მეფემ ბახთიარი სასახლეში დაიბარა, სალაროს გასაღები და ბეჭედი გადასცა და უბრძანა:

– დღეიდან შენთვის ხაზინადარობა მიბოძებიაო!

ბახთიარმა მეფეს ქება-დიდება შეასხა. დღითიდღე უძლიერდებოდა ფადიშაჰს მისი სიყვარული, ყოველ წამს თავისთან იბარებდა, მისი რჩევის გარეშე ნაბიჯსაც არ დგამდა, სულში იძვრებდა.

მეფე აზადბახთს ათი ვეზირი ჰყავდა. მათ ეს დაახლოება არაფრად ეჭამნიკათ, გულში ბახთიარის მტრობა განიზრახეს და ერთმანეთში მოითათბირეს, რამე უნდა ვიღონოთ, რათა ეს ქურდის შვილი მეფეს მოვაცილოთო.

მოხდა ისე, რომ ერთ დღეს ბახთიარი სალაროში განისვენებდა, ნება-ნება შარაბს შეექცეოდა. უეცრად ძილმა თავი წარსტაცა. ღამის ნამაზის დრო გადავიდა, მეკარეებმა სასახლის კარი ჩარაზეს და დაიშალნენ. ბახთიარს რომ გამოეღვიძა, უკიდურესი სიმთვრალისაგან გზა ვერ გაიგნო, ბარბაცით გაუყვა და საკუთარი ოთახის ნაცვლად სამეფო განსასვენებელში ამოჰყო თავი. სპილოს ძვლის ტახტზე აბრეშუმით განყოფილი ლოგინი იყო გაშლილი. გონებანართმეულმა ბახთიარმა ხმალი წინ დაიდო, ამ საწოლში გაიმხლართა და ტკბილად დაიძინა.

რა მეფემ თავის საწოლში ბახთიარი აღმოაჩინა, გაოცებულმა და განრისხებულმა შეუძახა:

– ჰეი, ბედკრულო, აქ რას აკეთებო?

ბახთიარი ძლივს წამოდგა, უაზროდ ხელი ჰკრა მეფეს, ტახტიდან გადმოვარდა და კვლავ ძილს მისცა თავი. შაჰმა მსახურთ ბახთიარის გაბანვრა უბ-

რძანა, თვით კი ხმალმოდერებული შევარდა დედოფალთან:

– ახლავე მითხარ, რა უნდოდა შენთან იმ უკეთურს?!

დედოფალმა გაოცებით მიუგო:

– მეფეთმეფეო, ვინ გაუძლოს ამ შეკითხვის შხამსა და სამსალას? მე მცირედი ბრალიც არ მიმიძღვის და, თუ უცოდველს მომკლავ, შენვე ინანებ!

მეფის ბრძანებით იგიც შეჰკრეს.

ფადიშაჰმა ღამე თეთრად გაათენა, ალიონზე დივანს მიმართა, ვეზირებიც მსწრაფლ გამოცხადდნენ, ქება მოახსენეს და თაყვანი სცეს. მეფე დუმდა, ჭმუნვის ნაკვალევს სახე დაედალა. პირველმა ვეზირმა, რომელიც მასთან შეთამამებული იყო, მუხლი მოიდრიკა და მეფეს შეჰკადრა: რატომ მოგიწყენია, მიზეზი გვიბრძანეო. რა შეიტყო საქმის ვითარება, ვეზირმა გაიფიქრა: ასი სულიც რომ ჰქონდეს ბახთიარს, ვედარცერთი ვერ უნდა გადაურჩესო. შემდეგ მეფეს მიუგო:

– კაცი რომ უდაბნოში გაიზრდება, ქაურდობასა და სისხლის ღვრას მიეჩვევა, მისგან რას უნდა მოელოდე? ადრევე ვგრძნობდი ამას, ოღონდ ვერ შემოგკადრე, ახლა იგი ისეთი წამებით უნდა მოგვკლათ, რომ ყველასთვის სამაგალითო იყოსო!

შაჰმა ბახთიარის შემოყვანა ბრძანა. შემდეგ ასე მიმართა:

– შე უბედურო და არამზადავ! მე გულით მიგიღე, დაგიახლოვე, შენ კი გულში ღალატი გაივლე, ჩემი ჰარამის ხელყოფა განიზრახე და ხმალმოდებული ჩემს სანოლში მოხვედი!

საცოდავმა ბახთიარმა ეს რომ გაიგონა, ატირდა და მოახსენა:

– არაფერი მახსოვს, იქნებ სიმთვრალის გამო ამოვიღე ხმალი, ღვინომ თუ ავბედობამ მომიყვანა თქვენთან, მეტი არაფერი ვიციო.

ვეზირი წამოდგა და მეფეს შეჰკადრა:

– თუ ნებას მომცემთ, ჰარამში შევალ, დედოფალსაც დავეკითხები.

მეფემ დასტური მისცა. ვეზირი შევიდა ჰარამში, დედოფალს ეახლა და მოახსენა:

– ჰე, შვილო ჩემო, ეს რა ესმით ყურთა ჩემთა შენ შესახებ! – შემდეგ განუმარტა გაოგნებულ დედოფალს, რომ მეფე ბახთიარის გამო შენზეც განრისხებულია, თუ მისი გულის მოგება გსურს, ისე მოიქეც, როგორც მე გირჩევო. დედოფალი დათანხმდა. ვეზირმა განაგრძო:

– რა მეფე გიხმობს, მოახსენე, ეს ქურდის შვილი რომ დაიახლოვე და გაათავზედე, იცი, რამდენჯერ მომიგზავნა კაცი, ჩემი უნდა გახდეთ? თუ არ დამთანხმდები, მოვალ, შენ დაგიმორჩილებ, მეფეს თავს მოვკვეთ და მთელ სამეფოსაც დავეპატრონებიო. ასე რომ ეტყვი, მეფე ბახთიარს დასჯის, შენ კი გამართლდებიო.

დედოფალმა ეს რომ გაიგონა, შეყოყმანდა:

– ეს ცოდვა ჩემს თავზე როგორ ავილო და სხვას ცილი როგორ დავნამოო?

ვეზირმა დაამშვიდა:

– მას უდანაშაულოთა სისხლი მრავლად დაუღვრია, ამდენად, მისი სისხლის დაღვრა ალალია, შენი ცოდვა განკითხვის დღეს ჩემს კისერზე იყოსო.

ერთი სიტყვით, დედოფალი დაყაბულდა.

ვეზირი მეფესთან სახედალრეჯილი შემობრუნდა.

– რა შეიტყვეო? – ჰკითხა მეფემ.

– ნუ მკითხავ, მეფეო, – მიუგო ცბიერმა ვეზირმა, – თქმა არ ძალმიძსო.

მაშინ შაჰმა დედოფალი იხმო და მან ისე, როგორც ვეზირმა დაარიგა, ყოველივე მოახსენა. მეფემ შენდობა სთხოვა დედოფალს.

– მართალი ხარ, ჩემი ბრალია, ეს უთვისტომო ავაზაკი რომ შინ შემოვიყ-

ვანე და დღეს ასეთი ლალატით გადამიხადაო.

შემდეგ ხელფეხშეხორკილი ბახთიარი ციხეს გააგზავნა, რათა აღსასრულის ჟამს ისეთი სამაგიერო მიეზღო,

სხვებისათვის სამაგალითო ყოფილიყო. ვეზირიც გამობრუნდა და სულ იმას ფიქრობდა, სხვა რა ვიღონო, რათა ბახთიარის სიკვდილი დავაჩქაროო.

კარი მემორე

ბედუკულმართი ვაჭრის ამბავი

რა დილა გათენდა, მეფესთან მეორე ვეზირი მივიდა და რჩევა-დარიგება დაუწყო:

– მეფეო, რას შეგიკეტია ციხეში ის ქურდის ნაშიერი, აღმართე ხმალი შენი მის მოსაკლავად და სხვათა შესაშინებლადო!

მეფის ბრძანებით ბახთიარი მოიყვანეს და ჯალათიც განემზადა, რათა მისი სიცოცხლის ხის ფესვი მიწიდან ამოეგლიჯა. ბახთიარმა ენა ამოიდგა:

– დღეგრძელი იყოს ფადიშაჰი! აჰა, მოვედი იქ, სადაც სულს უნდა გავეყარო, რადგან უზენაეს მსაჯულს უბრძანებია, ვინც სიკვდილის წინ თავის უცოდველობას ვერ დაამტკიცებს, სისხლი უნდა დაღვაროს! ღმერთმა იცის, მე ამ ცილისნამებაში უბრალო და მართალი ვარ, მაგრამ ჩემი საქმე იმ დიდვაჭრის თავგადასავალს ემსგავსება, რომელსაც ბედმა ზურგი შეაქცია, რამდენსაც არ ეცადა, სანადელს ვერ მიაღწიაო.

შაჰმა ბრძანა: როგორ იყო ეგ ამბავიო?

ბახთიარმა შაჰი დალოცა და დაიწყო ამბავი.

როგორც გადამოგვცემენ, ქალაქ ბასრაში იყო ერთი დიდვაჭარი, ურიცხვი ქონების პატრონი. ბედად მას ჩარხი უკუღმა დაუტრიალდა, ნათელი დღე დაუბნელდა, ავი ეტლი ამობრწყინდა მისი ზეცის თაღზე. სულ მცირე ხანში ვაჭარს

მთელი ქონება შემოეფანტა, ვაჭრობაში სარგებლის ნაცვლად მხოლოდ ზარალს პოულობდა. მოხდა ისე, რომ იმ წელს პური მეტად გაძვირდა. დიდვაჭარმა იფიქრა: მოგზაურობას ჩემთვის ზიანის მეტი არაფერი მოაქვს. ის არ აჯობებს, დარჩენილი ფულით ხორბალი ვიყიდო და, მომავალ წელს ფასი რომ დაედება, მით სარგებელი ვნახოო!

მართლაც, ვაჭარმა ერთი ბელელი დაიქირავა, რაც თანხა ჰქონდა, ხორბალი იყიდა და იმის ლოდინში იყო, როდის გაძვირდება პური, მოგება მოვიხვეჭოო. მაგრამ იმ წელს პურის მოსავალი უზვი მოვიდა, ხორბალი გაიაფდა. ვაჭარმა გადანყვიტა, ისევ მომდევნო წლამდე მოვიციდი, ვინძლო გაძვირდესო. ავი ბედის წყალობით იმ წელს დიდი წვიმები მოვიდა, ბელელში წყალი ჩავიდა, ხორბალი დასველდა და ჭია გაუჩნდა. დამპალ ხორბალს მყრალი სუნი აუვიდა. ხალხი შენუხდა. დიდვაჭარი იძულებული გახდა, ბელელი გაენმინდა და ხორბალი გადაეყარა. ასე გაკოტრდა და გაღატაკდა სავსებით ჩვენი სოვდაგარი.

მაგრამ იგი სულით მხნე იყო. უქმად ყოფნით რა გამოვაო, – გაიფიქრა ვაჭარმა, სახლი გაყიდა და ერთ ქარავანს აედევნა ბედის საძებნელად. გზამ ზღვაზე გაიყვანა იგი, გემში ჩაჯდა და სამი დღე და ღამე იარა. უეცრად ქარიშხალი ამოვარდა, გემი ჩაიძირა, ხალხი

დაიღუპა. დიდვაჭარი ერთ ფიცარს ჩა-
ებლაუჭა. ქარი იმ ფიცარს უგზო-უკ-
ვლოდ აცურებდა და რის ვაივაგლახით
ბოლოს ნაპირზე გამორიცა. მშიერ-ტიტ-
ველი ვაჭარი უდაბნოს გაჰყვა. ერთი
ფარსანგი რომ გაიარა, შორით სოფელი
გამოჩნდა. მსწრაფლ გაეშურა იქით და
რა მიაღწია, მშვენიერი ნალკოტი იხილა,
ხილით სავსე ბაღებით დამშვენებული.
იმ სოფელს ერთი მდიდარი და გულუხვი
დეჰყანი განაგებდა.

რა დანახა დეჰყანმა დიდვაჭარი,
მიხვდა, რომ უცხო და ყარიბი ვინმე უნ-
და ყოფილიყო. ბრძანა სადილის მირ-
თმევა და რა დანაყრდა, საუბარი გაუბა.
დიდვაჭარმა წვრილად მოუთხრო თავს
გარდასული. დეჰყანს გული მოუკლა
მისმა უბედობამ. მან თავით ფეხამდე
შემოსა ვაჭარი, დაუყვავა და ანუგეშა:
ნუ იდარდებ, ჩემთან დარჩი და კვლავ
გაგამდიდრებო. ვაჭარმა მადლობის
ხოტბა შეასხა თავის კეთილისმყოფელს.
დეჰყანმა დიდვაჭარი მოურავად დანიშ-
ნა, მოსავლის მოვლა-პატრონობა დაავა-
ლა და მოგების მეთაფი წილი დაუდო.
გახარებული ვაჭარი დიდის გულისყუ-
რით შეუდგა საქმის შესრულებას.

სულ მალე მოსავლის აღების დროც
დადგა. ვაჭარმა იანგარიშა და ნახა, მისი
მეთაფი წილი საკმაოდ უხვი გამოვიდა.
იფიქრა, მოდი, ჩემს წილს ახლავე ავი-
ლებ. თუ დეჰყანმა იგი მიბოძა, ისევ და-
ვაბრუნებ, თუ არადა, კუთვნილი შემ-
რჩებაო. იფიქრა და შეასრულა კიდევ:
მოსავალი აიღო, მეთაფი იანგარიშა,
ხორბალი მოაგროვა და ერთ გამოქვა-
ბულში შეინახა. შემთხვევით ამ გამოქვა-
ბულს ქურდი წაადგა, ღამე იდროვა და
მთელი ხორბალი გაზიდა.

როდესაც დეჰყანმა ანგარიში ჩაი-
ბარა და ნუსხა ჩაათვალიერა, დიდად
კმაყოფილმა მოურავის მეთაფს კიდევ
წაუმატა და ისე დაასაჩუქრა, დიდვაჭა-
რი სინდისმა შეანუხა და მოწინებით გა-

მოუტყდა ბატონს:

– არ მეგონა, ჩემს წილს თუ მომ-
ცემდი, თავად ავიღე და გადავმალე, ახ-
ლავე მოგართმევო.

დეჰყანმა კაცი გააყოლა. მივიდნენ,
მაგრამ გამოქვაბულში ერთი მარცვა-
ლიც კი აღარ დახვდათ. გაოცებულმა
დიდვაჭარმა სინანულით თითზე იკბინა.
ეს ამბავი დეჰყანმა შეიტყო, აღშფოთდა,
მოურავზე გული აიყარა და სოფლიდან
მისი გაძევება ბრძანა. რაც მანამდე
ეპოძებინათ ვაჭრისთვის, ისიც წაარ-
თვეს.

საცოდავი და ბეჩავი დიდვაჭარი
კვლავ გზას გაუდგა. ბევრი იარა თუ
ცოტა იარა, ერთი ზღვის ნაპირს მიაღ-
წია. იქ მარგალიტის მაძიებელი მყვინ-
თავები იხილა. ერთ-ერთმა მათგანმა
იცნო ვაჭარი და გამოესაუბრა. ვაჭარმა
თავისი ამბავი მოუთხრო, მყვინთავებს
შეეცოდათ და უთხრეს:

– ახლა ზღვაში ჩავდივართ, რასაც
ამ ჯერზე ღმერთი გვიბოძებს, შენ მოგ-
ცემთო!

ექვსივე მყვინთავი ზღვაში შეცურ-
და და თითომ თითო მარგალიტი ამოი-
ტანა ისეთი, რომლის მსგავსი მეფის ხა-
ზინაშიც კი არ მოიპოვებოდა. მისცეს
მარგალიტები ვაჭარს და გულმხიარული
გზას გაუყენეს.

ზღვას რომ საკმაოდ დასცილდა,
უეცრად დიდვაჭარს რამდენიმე ქურდი
დაემგზავრა. მათი შიშით ვაჭარმა სამი
მარგალიტი პირში ჩაიდო და იქ დამალა.
ქურდებს გუმანიც არ ჰქონდათ, ამ მათ-
ხოვარს, რომელიც მათ პურს ჭამდა, რა-
იმე თუ ექნებოდა. მცირე გზა რომ გაიარეს,
დიდვაჭარმა რაღაცის თქმა მოი-
სურვა და პირიდან ძვირფასი თვლები
გადმოსცვივდა. გაოცებული ქურდები
ჯერ მარგალიტებს ეცნენ, შემდეგ – ვა-
ჭარს. იმდენი აჯანჯლარეს, ეგებ კიდევ
დავაგდებინოთ ან ვათქმევინოთ რამეო,
რომ საბრალო სოვდაგარს გული წაუვი-

და. ქურდებმა იგი იქვე გზაზე დააგდეს და თვით მიიმალნენ.

ერთი საათი გავიდა. ვაჭარი გონს მოეგო. მაშინვე დანარჩენი სამი მარგალიტი მოისინჯა, ძონძებში გახვეული რომ ჰქონდა. რა იხილა ისინი ადგილზე, გამხიარულდა, ძალა მოიკრიბა და გზა განაგრძო. ბოლოს ერთ ქალაქს მიაღწია. აქ გადწყვიტა ვაჭარმა, მოდი, მარგალიტებს გავყიდი და გავმდიდრდებიო. გავიდა ბაზარში, ოქრომჭედლის დუქანი მოძებნა და თავისი განძი ჯავარფურუშს აჩვენა. ჯავარფურუშს მარგალიტების დანახვაზე სულმა წასძლია, საცოდავ ვაჭარს საყელოში ხელი სტაცა და შეჰყვირა:

– ცხადია, მოპარული ნივთია! მიშველეთ, ამ კაცმა გამძარცვა! რა უყავი დანარჩენი?!

ამ ყვირილსა და განევ-გამონევაზე ხალხი შეგრივდა. ორივე მოდავე ფადიშაჰს მიჰგვარეს. არ გაჭრა ვაჭრის ვაებამ, არაფერი ვიცო. ჯავარფურუში ამტკიცებდა, ამ კაცმა სახელი გამიტეხა, თვალ-მარგალიტით სავსე ზანდუკი მომპარა და, თუ მეფის ნება იქნება, ამ სამი მარგალიტის გარდა დანარჩენებსაც მოვატანიებო. რადგან იმ ქალაქში მარგალიტებით მოვაჭრეს პატიოსან კაცად იცნობდნენ, მისი სიტყვა ირწმუნეს. შაჰის ბრძანებით, ხელფეხშეკრული ვაჭარი საპყრობილეში ჩააგდეს.

გავიდა ორი წელი. შემთხვევით ამ ქალაქში მოხვდნენ სწორედ ის მყვინთავები, რომელთაც უბედური დიდვაჭარი მარგალიტებით დაასაჩუქრეს. მათ ქალაქის დათვალეობა მოისურვეს, დაიარეს თავით ბოლომდე, შემდეგ თქვეს, მოდი, პატიმრებიც ვნახოთო. ექვსივე საპყრობილეში შევიდა. უცებ კუთხეში მიყუჟულ დიდვაჭარს მოჰკრეს თვალი. საბრალოს ჯაჭვის მძიმე კირთი ჰქონდა აკიდებული. გაოცებულმა მყვინთავებმა

ამბავი ჰკითხეს. ყოველივე მოუთხრო დიდვაჭარმა. მისი საცოდაობით მყვინთავებს გული დაენვათ და უთხრეს:

– ნუ ინალვლი, ჩვენ გიშველითო.

მყვინთავები სასწრაფოდ გამოვიდნენ ციხიდან და მეფის სასახლეს მიაშურეს. მათი უფროსი შეთამამებული იყო ფადიშაჰთან, რადგან ბავშვობაში ერთად იზრდებოდნენ. წარუდგნენ თუ არა შაჰს, მან მაშინვე მოახსენა დიდვაჭრის უბედობა: ის მარგალიტები ჩვენ მივეცით და ჯავარფურუშმა ცილი დასწამაო. შაჰის ფირმანით დიდვაჭარი უმალ გაათავისუფლეს და აცახცახებული ჯავარფურუში მეფეს მიჰგვარეს. მან რისხვით შეუძახა: რას ერჩოდი ამ მართალ კაცსო? ჯავარფურუშს ენა წაერთვა. მეფემ მისი დასჯა ბრძანა და საქვეყნოდ, ყველას გასაგონად გამოაცხადა:

– ვინც უცხოს და ყარიბს დაჩაგრავს, ასე დაემართებაო!

ამის შემდეგ დიდვაჭარს ჯავარფურუშის მთელი ქონება უბოძეს. უფრო მეტიც მოხდა, მეფემ მას სასახლეში დარჩენა და თვისი სამსახური შესთავაზა, რადგანაც იფიქრა, ამ კაცს ნუთისოფლის ავი და კარგი, ტკბილი და მწარე გაუსინჯავს და გამომადგებაო. ვაჭარი სასწრაფოდ აბანოში განბანეს, მდიდრულად შემოსეს და ხაზინა ჩააბარეს. დაინყო ვაჭარმა მეჭურჭლეთუხუცესობა.

მეფეს ერთი ვეზირი ჰყავდა. დიდვაჭრის აღზევებამ მას შური და მტრობა აღუძრა. მარჯვე დროს ეძებდა, რათა მეფესთან დაესმინა და შეერისხა მოცილე. ერთ დღეს ვაჭარი ხაზინაში იყო. იმ ხაზინის კედელს იქით მეფის ასულის მოსასვენებელი ოთახი მდებარეობდა. ექვს თვეში ერთხელ მოინახულებდა ხოლმე შაჰი ასულს. იმხანად ოთახი ცარიელი იყო, რადგან მეფის ასული აგერ ერთი თვე იყო, სასეირნოდ ბრძანდებოდა. ბე-

დად, თავეს სწორედ ამ ტიხარში დაედო სორო. ჰოდა, როგორც მოგახსენეთ, დიდვაჭარი სალაროში ტრიალებდა, შემდეგ კედელზე ლურსმნის მიჭედება განიზრახა, რაგინდარას დაეკიდებო. ქვა რომ დაჰკრა, იქიდან, სადაც სორო იყო, ერთი აგური გადმოვარდა და მეორე ოთახი გამოჩნდა. შეშინებულმა ვაჭარმა ტალახი მოზილა და ხვრელის ამოლესვა დაიწყო.

სად იყო და სად არა, ვეზირმა გამოიარა, დაინახა, ხელმოსვრილი ვაჭარი ხვრელს ავსებდა. მაშინვე ფადიშაჰთან მიიღბინა და დააბეზლა: ხაზინადარმა კედელი გაარღვია, შენს ასულს ესაუბრებოდა, მე რომ დამინახა, შიშისაგან ხვრელის ამოშენება დაიწყო. გაოცებულმა შაჰმა ხაზინას მიმართა, ნახა, რომ ვაჭარს ხელები მართლაც ტალახით ჰქონდა მოსვრილი. ჩანს, ვეზირს მართალი უთქვამსო, გაიფიქრა მან და ჯალათს უბრძანა, ვაჭარს ორივე თვალი დასთხარეო.

შემდეგ შაჰი ასულთან გაეშურა,

მაგრამ მის ოთახში კაციშვილი არ დახვდა. მეფეს მოახსენეს, უკვე რამდენი ხანია, თქვენი ასული ქალაქგარეთ გავიდა, ბალებში ნებივრობსო. მეფემ ხაზინა დაათვალიერა, თავის სორო იხილა და მიხვდა, რომ ვაჭარი სრულიად უდანამაულო იყო. საშინლად შეწუხდა ფადიშაჰი, ორპირი ვეზირი დასაჯა, უბედური დიდვაჭარი კი უხვად დააჯილდოვა, მაგრამ დაგვიანებულ სინანულს, აბა, რა ფასი ჰქონდა?!

რა დაასრულა ეს ამბავი ბახთიარმა, დასძინა:

– თუ დიდებული ფადიშაჰი არ აჩქარდება და განმიკითხავს, სანანებელი აღარ დაურჩება. ჯერ შეიცადეთ და ნუ დამსჯით, ეგებ ჩემი უცოდველობაც გამჟღავნდესო.

დადუმდა ბახთიარი. დღე მიიწურა. დაფიქრდა მეფე, მოეწონა ბახთიარის სიტყვები და ბრძანა, კვლავ ციხეში წაეყვანათ დაბორკილებული.

კარი მესამე

ჰალაბის მეფის ამბავი

მესამე დღეს ფადიშაჰს მესამე ვეზირი ეახლა, თავყანი სცა და მოახსენა:

– მეფეთ მეფეო, მეშინია, რომ ბახთიარის ამბავი ქვეყანას არ მოედოს. ამით ხომ ბოროტმოქმედებს წავახალისებთ, სხვა მეფეთაგან კი საყვედურსა და გულისწყრომას დავიმსახურებთ. ბახთიარის სიცოცხლე მხოლოდ ჩვენი სახელის გატეხის მიზეზიაო.

შაჰმა უმალ ბრძანა ბახთიარის მოყვანა და ჯალათის მიერ სასჯელის აღსრულება.

როდესაც ბახთიარს სიკვდილის წინ თვალის ახვევა დაუპირეს, მან შეჰყვირა:

– ო, დიდებული ხელმწიფე! კარგად მოგეხსენებათ, თქვენს წინაპრებს საპყრობილე მისთვის დაუნესებიათ, რომ დამნაშავეს მიუჩინონ იქ ადგილი. ხოლო, თუ იგი უცოდველია, მისი სიმართლე მცირე ხნის შემდეგ თავს იჩენს ხოლმე. საპყრობილეს მფლობელს აჩქარება არ მართებს, რადგან აჩქარების ნაყოფი ტანჯვა და სინანულია. განა ასე არ დაემართა ჰალაბის ხელმწიფეს, რომელმაც აჩქარებით სამეფო დაკარგა, გაუბედურდა და მტერიც გაახარა!

ფადიშაჰმა ჰკითხა, ჰალაბის ხელმწიფე ვინ იყო და ან რატომ აჩქარდა.

ბახთიარი მეფის წინაშე დაეცა, მიწას ემთხვია და მოახსენა:

დიდი ხნის წინათ ცხოვრობდა ჰალაბის ხელმწიფე, მოსამართლე და მორჩმული, ღარიბთა და უპოვართა გამკითხავი. კაციშვილს მისგან ავი არ ენახა. ხელმწიფეს ერთი ვაჟი ჰყავდა, სახელად ბეჰზადი, ზრდილი და განათლებული. ერთი ნაკლი ჰქონდა უფლისწულს, მეტად სულსწრაფი და აჩქარებული იყო, თუ რამ გულში ჩუვარდებოდა, დაუყოვნებლივ სურდა მისი ასრულება.

ერთხელ ბეჰზადი თავის ძმაბიჭებთან დროს ატარებდა, ერთმანეთს სხვადასხვა ამბავს მოუთხრობდნენ. ერთმა მათგანმა თქვა:

– ამ ორიოდე წლის წინ ვაჭრობას მივდევი, დიდძალი ქონება დავაგროვე. ერთხელ დატვირთული ქარავნით რუმს მივმართე. ქალაქს რომ მივუახლოვდი, თავს მეკობრენი დამეხსნენ და ერთიანად გამძარცვეს. გაუბედურებულმა გზა გავაგრძელე. დამალამდა. უცებ ფეხის ხმა შემომესმა. შევმინდი და ხეს ამოვეფარე. გავიდა ხანი და გაოცებულმა სიმღერა გავიგონე. შემდეგ მაშხალეებმა განათეს იქაურობა და მთვარეზე უფრო ელვარე სახის მსახურნი გამოჩნდნენ, მხევალნი საკმეველს აკმევედნენ, მთელ მინდორს სურნელი მოეფინა.

გაიარეს თუ არა, ტახტრევანიც გამოჩნდა, ქაფურის შანდლებით გაციხკროვნებული. ტახტრევანს კალთები აკეცილი ჰქონდა, შიგ ერთი ასული იჯდა, რომლის სილამაზის სხივი შანდლებს აფერმკრთალებდა. თვალთ დამიბნელდა, ცრემლი წამსკდა. გონს რომ მოვედი, იქ უკვე აღარავინ იყო.

უცნობი ასულის სილამაზემ ბეჰზადი ააფორიაქა.

ნადიმმა განაგრძო:

– მოსვენება დამეკარგა. იმ ღამეს, განთიადამდე, ქალაქის სანახებს მივალ-

ნიე. იქ შევიტყვე ერთი რუმელისაგან, რომ ღამე თურმე კეისრის ასული მიწახავს, რომელსაც ქალაქგარეთ კოშკი ჰქონდა და იქ გასართობად დაიარებოდა.

რა ეს ამბავი სრულად მოისმინა, გამიჯნურებული ბეჰზადი ვეზირთან მივიდა და უბრძანა:

– მიდი და მამაჩემს მოახსენე, შენ, ალბათ, შვილზე ხელი აგიღია და აღარ გედარდება, თორემ აქამდე თანამეცხედრე რატომ არა ჰყავს, ბავშვი ხომ არ არის-თქო. თუ ჩემი სიკეთე სურს, ქორწინებაზე იფიქროს.

ვეზირმა თავი მდაბლად დაუკრა, მონა-მორჩილი ვარო, მეფეს სასახლეში ეახლა და ყოველივე დანაბარები შვილისა გადასცა.

მიხვდა მეფე, სიყვარულის ჟამი რომ დაუდგა მის ვაჟს და ვეზირის პირით შეუთვალა: შემატყობინე, ვისი სურვილი გადაგავს, ეგ რთული საქმეა და ასე ადვილად არ მოგვარდებაო. რა ისმინა ვეზირისაგან მამის სიტყვები უფლისწულმა, კვლავ შეუთვალა: რუმის კეისარს ასული ჰყავს, სახელად ნეგარინი, სასწრაფოდ ელჩები გაუგზავნე მამამისს და ჩემთვის ის ითხოვეო. ვეზირი ისევ მეფესთან გაბრუნდა. ხელმწიფე დააფიქრა და შეაწუხა შვილის სურვილმა. კარგად იცოდა, რუმის კეისარი მას, ჰალაბის მეფეს, თავს არ გაუყადრებდა, მით უმეტეს, რომ ისინი რჯულითაც განსხვავდებოდნენ.

მაგრამ ბეჰზადს არაფრის გაგონება არ სურდა, ეს საქმე აუცილებლად უნდა მოხდესო. ხელმწიფეს გაგიჟებით უყვარდა შვილი და სხვა რა გზა ჰქონდა, მიუგზავნა ელჩები რუმის კეისარს და ასული რძლად ითხოვა. როდესაც წარგზავნილები კეისარს ეახლნენ და ჰალაბის ხელმწიფის თხოვნა მოახსენეს, კეისარი განრისხდა:

– მაგას, ვგონებ, თვალში ვეპატარავები. ჩემი ასულის ქებინი, ას ორმოცდაათი ათასი დინარი, გაიღოს ჯერ და ქალი მერე ითხოვოსო!

როდესაც ეს პირობა ჰალაბის ხელმწიფეს გადასცეს, მან ბეჭადს უთხრა:

– ხომ გითხარი, კეისარი არ დაგვთანხმდება-მეთქი! შენ კი არ დამიჯერე.

ვაჟმა მიუგო:

– კეისარი დაგვთანხმდა, მაგრამ ას ორმოცდაათი დინარი უნდა გავუგზავნოთო.

მეფეს გაეცინა:

– მე ასეთი თანხა არ გამაჩნია, ხაზინაში სულ ათასი დინარი მაქვსო.

ვაჟმა უთხრა:

– რაც გაგვაჩნია, გავყიდოთო.

გაყიდეს მონა-მხევლები და მთელი ქონება, ორმოცდაათი ათასი დინარი დაუგროვდა მამა-შვილს. უფლისწულის დაჟინებით მეფე იძულებული გახდა, სამეფოს ნაწილიც გაეყიდა, მოსახლეობა გაეძარცვა და კიდევ სამოცდაათი ათასი დინარი მით მოეპოვებინა. ასოცი ათასი დინარი ელჩების ხელით კეისარს მიართვეს, დანარჩენს მალე მოგანვდით, ოღონდ ქორწინების თანხმობა განაცხადეთო.

კეისარმა მართლაც წყალობა გაიღო, საჩუქარს დაყაბულდა და თანხმობაც შემოუთვალა. გახარებულმა ბეჭადმა ახლა დარჩენილ თანხას დაუნყო ძებნა, რათა ქორწილი დაეჩქარებინა. ხელმწიფე გაჯიუტდა:

– შენ გამო გავლატაკდი, ხალხს ველარ შევავინროვებ, სამეფოს მთლად ვერ დავკარგავო.

ბეჭადმა გადაწყვიტა, შენ სამეფოს უპატრონე, მე ნავალ და ვიშოვიო. ბევრს ემუდარა მამა, ერთი წელი მოიცადე, ქვეშევრდომნი წელს მოიმაგრებენ და ლალას ავკრეფთო, მაგრამ ვაჟი ვერ დაითანხმა. ერთი წელი კი არა, არც ნა-

ხევარი, არც სამი დღე არ მოიცადა უფლისწულმა. განრისხდა ხელმწიფე: სადაც გასურს, იქ ნაბრძანდით!

ბეჭადმა ორი ერთგული მონა თან გაიყოლა და გზას გაუდგა. შეიარაღებულმა ჭაბუკებმა ქარავნების ძარცვით განიზრახეს საჭირო თანხის შოვნა. ერთ დღეს ისინი დიდ და მდიდარ ქარავანს წააწყდნენ. ქარავანი რუმს მიემართებოდა. ქარავანბაში გავლენიანი კაცი იყო, კეისართან დაახლოებული, მისი მსახურნი განთქმულნი იყვნენ სიმამაცით, ამიტომაც ვერავინ ბედავდა მათზე თავდასხმას. როდესაც ბეჭადი და მისი მხლებლები ყიჟინით ეძგერნენ ქარავანს, შეიარაღებული მოქარავნენი მედგრად დაუხვდნენ. გაიმართა ფიცხელი ბრძოლა. სულ მალე მეკობრენი შეკრეს და მძიმე ბორკილები დაადეს. ქარავანბაშიმ გადაწყვიტა, კეისარს უნდა მივგვარო ისინიო.

სამი დღე ისვენებდა ქარავანი ერთ სადგომში. ჭკვიანმა ქარავანბაშიმ შეიტყო, რომ ბეჭადს თავს მეფური შარავანდედი ედგა, ამიტომ ჩაეკითხა:

– შვილო, ეს რა მოგივიდა, მითხარი შენი ამბავი სრულად და შეგინდობ, თუ არადა, კეისარს მიგვერი და ჩამოგახრჩობენო.

ბეჭადს სხვა რა ჩარა ჰქონდა, ყოველივე უამბო. დიდვაჭარს გული მოუღობო ბეჭადის თავგადასავალმა და უთხრა:

– ნუ იდარდებ, მაგ ოცდაათ ათას დინარს მე დაგიმატებ, კეისართანაც მიგიყვან და ასულს ჩაგაბარებ, ოღონდ იმ პირობით, რომ გახელმწიფდები, ჩემს ვალს დამიბრუნებო.

გახარებულმა ბეჭადმა მტკიცე ფიცით შეჰფიცა.

მეორე დღეს ხელფეხახსნილი ბეჭადი მდიდრულად შემოსეს, მსახურებით გარშემორტყმულს ოცდაათი ათასი დინარი ჩააბარეს და დიდვაჭართან ერ-

თად კეისარს წარუდგინეს. ჯერ დიდვაჭარი ეახლა კეისარს, ფული გადასცა და ბეჭზადის ამბავი მოახსენა, შემდეგ უფლისწულიც შემოიყვანეს. კეისარს ჭაბუკი მოეწონა, გვერდით მოისვა და ჰკითხა:

– რა გსურს, რით გასიამოვნო?

ბეჭზადმა მოკრძალებით მიუგო:

– ამქვეყნად მხოლოდ ნეგარინზე ვოცნებობო.

კეისარმა დასტური ბრძანა, ოღონდ ათი დღე მოითმინე, ვიდრე საქორწილოდ მოვამზადებთო. ბეჭზადმა შეიცხადა, მოთმინების თავი სადა მაქვს, ერთ დღესაც ვერ მოვიცდითო.

კეისარმა თავისი პირობა აღარ გადათქვა, დაჰყვა ბეჭზადის ნებას და წალკოტში მეფლისის განყოფილება ბრძანა. ბეჭზადი დიდებულთა თანხლებით ბაღში გაიყვანეს. იქვე მახლობლად თაბხანეში მოახლენი ნეგარინს რთავდნენ და კაზმავდნენ. სულწასულმა უფლისწულმა კედელში ხვრელი მოძებნა და იქიდან დაუწყა ჭვრეტა თავის სატრფოს. უეცრად პატარძალმა თვალი მოჰკრა, რომ ხვრელიდან ვიღაც იყურებოდა. მას უცხო მამაკაცი ეგონა და უბრძანა მოახლეს, რკინის მაკრატელი ჩაეცა თავხედისთვის თვალეში. ბეჭზადმა ერთი შეწყვირა და უგონოდ დაეცა. ორივე თვალი ამოთხრილი ჰქონდა.

ბეჭზადის ყვირილზე ხალხი შეგროვდა. რა თვალდათხრილი ბეჭზადი

იხილეს, მინაზე საცოდავად რომ გორავდა, შეიქნა გლოვა და ტირილი. ლხინი ჭირად შეიცვალა. ეს ამბავი კეისარს მოახსენეს. მან შეიცოდა საბრალო ბეჭზადი, მაგრამ შემდეგ დაასკვნა:

– რაც მოუვიდა ამ ჭაბუკს, თავისივე აჩქარებისა და სულწასულობის ბრალია. ახლა კი უსინათლო სიძე მე არ გამომადგებაო!

ბეჭზადი სამშობლოში გაისტუმრეს. რა იხილეს ბრმა უფლისწული, ზარი და გლოვა ატყდა ჰალაბის სამეფოში, მაგრამ რას იზამდნენ? სამეფო სხვას მისცეს, ბეჭზადმა კი დარჩენილი დღეები ტანჯვა-ვაებაში გაატარა.

ბახთიარმა დაასრულა არაკი და დასძინა:

– ბეჭზადს ერთი დღე რომ მოეთმინა, ასულსაც მას მისცემდნენ, სამეფოსაც არ დაკარგავდა და ამდენ ჭირვარამსაც არ ნახავდა. ახლა თუ ფადიშაჰი ჩემს მოკვლას არ იჩქარებს და ციხის კარების გაღებას სამართლიანად მიიჩნევს, ჩემი უდანაშაულობა სულ მალე გამჟღავნდება. ხოლო თუ მოგკვდი, გვიანლა იქნება სინანული და გულისტკივილსაც სარგებელი აღარ ექნება.

მეფეს მოეწონა ბახთიარის სიტყვები, კვლავ გადაიფიქრა მისი დასჯა და საპყრობილეში გაგზავნა.

პარი მეოთხე აბუ-საბირის ამბავი

ირიჭრაჟა თუ არა, მეოთხე ვეზირი ეახლა შაჰს და მოახსენა:

– დღეგრძელი იყოს მეფეთ მეფე! მოთმინება მეფეთ მოსაწონი და საქება-

რი თვისებაა, რადგან ქვეყანას მშვიდობით წარმართავს მხოლოდ დინჯი და დაკვირვებული ხელმწიფე. მაგრამ ყველაფერს თავისი საზღვარი აქვს და საზ-

ღვარგადასული მოთმინება შეიძლება სირცხვილის მიზეზი შეიქნას. წყალი ხომ წყაროა სინმინდისა და შვებისა, თუ ზედმეტს დალევ, ზიანს მოგიტანს. ვშიშობ, ამდენს რომ უთმენ იმ ავაზაკის შვილს, სამეფოს რაიმე არ დაუშავოსო.

შაჰმა ბრძანა, ბახთიარი გამოეყვანათ და სიკვდილით დაესაჯათ. კვლავ ამოიღვა ენა ბახთიარმა:

– გაგიხანგრძლივდეს ჟამი სიცოცხლისა, მეფეო! უმჯობესია, ნუ იჩქარებ მსჯავრის გამოტანისას. აჩქარებას სინაწული მოსდევს ხშირად და მოუთმენლობას – დამცირება. მოთმინებითა დამეფო მოიპოვების და უბედურება განიდევნების. ისევე, როგორც შეემთხვა აბუ-საბირს, რომელმაც ტახტი და სამეფო მოიპოვა.

მეფე აზადბახთმა ჰკითხა: აბუ-საბირი ვინ იყო ან ეგ ამბავი როგორ მოხდაო?

ბახთიარმა დაიწყო:

ასე მოგვითხრობენ მეზღაპრენი, რომ ოდესღაც ცხოვრობდა ერთი კაცი, სახელად აბუ-საბირი. ორი რამ გააჩნდა მას მხოლოდ: დიდი ოჯახი და მოთმინება. სხვა არაფერი. მაგრამ სიღარიბე მას არ აწუხებდა, ცხოვრობდა ტკბილად და უზრუნველად. სოფლის მცხოვრებნი ხშირად მიმართავდნენ რჩევისათვის ამ პატიოსან დერვიშს.

ერთხელ სოფელს მეფის გზირმა ჩამოუარა ხარკის ასაკრეფად. მან უწყალოდ ააწიოკა დიდი და პატარა, მოინდომა დადგენილ თანხაზე მეტის აღება და შავ ღლეში ჩააგდო ხალხი. სხვა გზა აღარ დარჩა, შეიყარა რამდენიმე ჭაბუკი, თავს დაესხა გზირს, მოკლა და გაიქცა. სოფლელები აბუ-საბირთან მივიდნენ, მეფესთან წამოგყევი, ყველაფერი მოვახსენოთ, ეგების ჩვენი სიღატაკის გამო ეს შეცოდება შეგვინდოსო. აბუ-საბირმა შორს დაიჭირა:

– მე მოთმინების ღვინო დამიღვია

და მაგ ამბავში არ გავრეულვარო.

აბუ-საბირის იმედი რომ გადაუწყდათ, აღარავინ ნავიდა მეფესთან.

გზირის ამბავმა, როგორც იყო, მეფის ყურამდე მიაღწია. მან თავისი მონები გაგზავნა და სოფლელებს თუ რამ ებადათ, სულ წაართვა. ამ უბედურებას მეორე დაერთო: ლომმა დაიბუდა სოფლის სანახებში და მუსრი გაავლო კაცსა თუ პირუტყვს. მისი შიშით ხალხი გარეთ ვერ გამოდიოდა, ხვნასა და თესვას თავი დაანება. კვლავ აბუ-საბირს მიმართეს სოფლელებმა:

– გვიშველე, შიმშილისა და ლომის შიშით აყრა და სხვაგან გადასახლება გადავწყვიტეთ, შენ რას იტყვიო?

აბუ-საბირმა იგივე პასუხი გასცა:

– მოთმინების გარდა, მე სხვა ხელობა არ გამაჩნია, მაგ სიტყვებს კი ნუ გამაგონებთო!

იმედგადაწყვეტილი ხალხი ისევ თავის სახლებს დაუბრუნდა.

მოხდა ისე, რომ მეფე იმ სოფლის მახლობლად ნადირობდა. სოფლის მცხოვრებნი ეახლნენ მას და ყოველივე მოახსენეს:

– ჯერ იყო და თქვენმა გზირმა დაგვაქცია, თავზეხელაღებულმა ბიჭებმა იგი მოკლეს და გაიქცნენ, ჩვენ კი გვაზღვევინეს და აგვანოკეს. ახლა აგერ სამი წელია, ლომმა დაგვიკარგა მოსვენება, სახნავად ვერ გამოვსულვართ გარეთ, შვილები და საქონელი გაგვიჟლიტაო.

მეფეს შეეცოდა ისინი და უბრძანა:

– აქამდე რად არ შემატყობინეთ თქვენი უდანაშაულობა, არ დაგსჯიდით, ან ლომის ამბავი რად არ გამაგებინეთ, დაგიცავდითო.

სოფლელებმა აბუ-საბირი დაასმინეს მეფესთან:

– ჩვენს სოფელში ერთი კაცია, მოთმინების მეტი არაფერი იცის. ჩვენ მოვდიოდით თქვენთან და მან არ გვირჩიაო.

განრისხდა მეფე და ბრძანა აბუ-საბირის სოფლიდან გაძევება, შემდეგ გაგზავნა ორმოცდაათი ვაჟკაცი და ლომი დააჭერინა.

მოკვეთილი აბუ-საბირი და მისი ცოლ-შვილი გზას გაუდგა. ცოტა იარეს თუ ბევრი იარეს, უცრად ქურდებს გადაეყარნენ. საცოდავებს არაფერი გააჩნდათ. ქურდებმა იფიქრეს, შვილები მაინც წავგვაროთ, მონებად გავყიდოთო. იფიქრეს და აასრულეს კიდეც, მოსტაცეს აბუ-საბირს ვაჟები. საცოდავი მამა გამწარებული კვნესოდა: ვაი, რა დავიდაგე, მაგრამ უნდა მოვითმინო, იქნებ მოთმინებამ აავსოს ჩემი დავსებული სანთელიო.

ერთი სიტყვით, მთელი ღამე ორივემ შიმშილსა და გლოვაში გაატარა. დილით ერთი სოფელი გამოჩნდა, აბუ-საბირმა ცოლი შორიასლო დამალა, თვით კი სოფელს მიმართა, სადმე საჭმელს მაინც ვიშოვიო. აბუ-საბირის წასვლა და ავაზაკის გამოჩენა ერთი იყო. რა იხილა ქურდმა ღამაში ქალი, თანაც მიხვდა, რომ ის აქაური არ იყო, ხელში ჩაგდება განიზრახა. მან ერთი მაგრად შეუყვირა, შეაშინა, დაავლო ქალსა და მის ბარგს ხელი და წაათრია. ცოლმა ისლა მოახერხა, რომ თითით ქვიშაზე ორიოდე სიტყვით დაუნერა ქმარს, რაც გარდახდა.

გავიდა ხანი. დაბრუნდა აბუ-საბირი და ცოლი ვერსად ნახა. ბოლოს მისი ნაწერი წაიკითხა, ტირილი აუვარდა და ღმერთს შეევედრა:

– ღმერთო, შენ დაიფარე ის სუსტი არსება, მე კი მოთმენის ძალა მომეციო!

გაუდგა გზას აბუ-საბირი და მიადგა ქალაქს, სადაც ერთი ბოროტი ფადიშაჰი მეფობდა. იმჟამად ფადიშაჰი კოშკს აგებდა, ვისაც ნახავდა, ყველას იჭერდა და მშენებლობაზე აგზავნიდა. აბუ-საბირსაც ეს დღე ეწია, შეიპყრეს, მძიმე ტვირთი აჰკიდეს და კოშკის კიბეს შეუ-

ყენეს. წელი მოსწყდა საცოდავ აბუ-საბირს, მაგრამ მოთმინების გზას დაადგა.

მოხდა ისე, რომ იმ დღეს მეფე პირადად მობრძანდა მშენებლობაზე. შემთხვევით მან ყური მოჰკრა აბუ-საბირისა და ერთი კაცის საუბარს. აბუ-საბირმა ჰკითხა თავისი ბედის მოზიარეს:

– აქ კაცს თუ განიკითხავს ვინმეო? იმ კაცმა მიუგო:

– სამი თვეა, აქა ვარ, ცოლ-შვილის არაფერი ვიცი და ერთხელაც არ გამიკითხეს, ერთი ღამით არ გამიშვეს შინო.

აბუ-საბირმა დაამშვიდა:

– მოითმინე, დიდებულ ღმერთს უყვარს მომთმენი ხალხი, მალე გიხსნის ამ უბედურებისაგანო.

ყოველივე ეს გაიგონა ფადიშაჰმა.

ცოტა ხნის შემდეგ მოხდა ისე, რომ დასუსტებული აბუ-საბირი კიბიდან გადმოვარდა და კინალამ ხელ-ფეხი მოიტეხა. ფადიშაჰი განურისხდა:

– ეი, ყარიბო, რას თვალთმაქცობ! განა არ ვიცი, კიბიდან განგებ გადმოვარდი, მუშაობა არ გინდა, სხვებსაც აქეზებდი, მოითმინეთ, თქვენც გეშველებათო.

ფადიშაჰმა ბრძანა აბუ-საბირის გაჯოხვა და ციხეში ჩაგდება. აბუ-საბირმა მუხლებზე დაიყრდნო თავი და ღმერთს შეაცქერდა იმედით.

ღამით მოულოდნელად ბოროტ მეფეს მუცელი ასტკივდა და მეორე დღეს გარდაიცვალა. რადგან მას მემკვიდრე არ დარჩა, ქალაქის მოსახლეობა შეიკრიბა და მის სიკვდილსა და ახალი მეფის არჩევაზე ბჭობდა. მათ დაასკვნეს, ალბათ, მეფე ჩაგრულთა ვედრებამ მოკლა, ციხეში უნდა მივიდეთ, პატიმრებს სამი კითხვა დავუსვათ, ვინც სწორად უპასუხებს, მეფედ ის ავირჩიოთო. მართლაც ასე მოიქცნენ. აბუ-საბირის პასუხი ყველას მოეწონა. იგი ციხიდან გამოიყვანეს, აბანოში განბანეს, სამეფო სა-

მოსით შემოსეს, ცხენზე შესვეს და სასახლეში მიიყვანეს. გამეფდა აბუ-საბირი, ყველა მორჩილად მსახურებდა მას. მანაც ისე წაიყვანა საქმე, რომ ხალხი დიდად კმაყოფილი იყო. ბოროტებამ დატოვა ის ქალაქი და მისი სამართალი საქვეყნოდ გაისმა.

ერთხელ სასახლეში ორი მოდავე მოვიდა და სამართალი ითხოვა. ერთი ვაჭარი იყო, მეორე კი ის ავაზაკი, რომელმაც აბუ-საბირს შვილები წაართვა. აბუ-საბირმა მაშინვე იცნო იგი, მაგრამ არ შეიმჩნია, ვნახოთ, რას იტყვიანო. ვაჭარმა მოახსენა:

– ამ კაცმა ორი მონა მომყიდა, ისინი კი არ მემორჩილებიან, ჩვენ მონები არა ვართ, ამან მოგვიტაცაო. ახლა თქვენი უბრწყინვალესობის წინაშე მოვიყვანე, უბრძანეთ, მონების საფასური უკან დამიბრუნოსო.

აბუ-საბირი ქურდს მიუბრუნდა, შენ რას იტყვიო?! ქურდმა თავი იმართლა: ეს კაცი მონებს ცუდად ექცეოდა, ამიტომ იგონებენ თავისუფლებასო.

მაშინ მეფემ ბრძანა, რათა ის მონები მოეყვანათ. აბუ-საბირმა მაშინვე იცნო შვილები, მათ კი ის ვერ იცნეს და შიშისაგან ტირილი დაიწყეს. აბუ-საბირმა მათ ვინაობა ჰკითხა, შემდეგ კი ჰარამში შეიყვანა. ვაჭარს მისი ბრძანებით ხაზინიდან მისცეს კუთვნილი თანხა, ქურდი კი საპყრობილეში შეაგდეს.

გავიდა რამდენიმე დღე და ამჯერად ქალი და კაცი მოადგნენ სასახლეს და სამართალი ითხოვეს. ქალი აბუ-საბირის ცოლი იყო, კაცი კი ის ავაზაკი, რომელმაც იგი გაიტაცა. კაცი ჩიოდა,

ჩემი ცოლი არ მემორჩილებო.

აბუ-საბირის შეკითხვაზე, ქმარს რად არ უჯერებო, ქალმა უპასუხა:

– ეს ჩემი ქმარი არ არის, ძალით წამომიყვანა და მე ჩემს ნამდვილ ქმარს აბუ-საბირს ვერ ვუღალატებო.

აბუ-საბირმა ქალი სასახლეში შეიყვანა, ქურდი კი შეიპყრო.

შემდეგ მეფემ იხმო მთელი ქალაქის მოსახლეობა, დიდნი და მცირენი. გამოიყვანეს საპყრობილედან ქურდები და მოუთხრო ყველას აბუ-საბირმა თავს გარდასული:

– მხოლოდ მოთმინება ავირჩიე ჩემს იარაღად და მაღალმა ღმერთმა წყალობის დღე გამითენაო! – შვილები დედ-მამას გადაეხვივნენ. ქურდები ძელზე ჩამოკიდეს. აბუ-საბირი დიდხანს მეფობდა სვებედნიერი, ხოლო მისი სიკვდილის შემდეგ ტახტზე მისი მემკვიდრენი ავიდნენ.

ბახთიარმა დაასრულა არაკი და დასძინა:

– მხოლოდ მოთმინებით მოიპოვა აბუ-საბირმა ტახტი და სამეფო. ნამდვილად ვიცი, მალე შეიტყობ ჩემს უცოდველობასო.

აზადბახთი კარგ გუნებაზე დადგა და ბახთიარი აღარ დასაჯა, კვლავ საპყრობილეში გაგზავნა.

კარი მქსუთი იემენის შაჰის ამბავი

მეხუთე დღეს მეფეს მეხუთე ვეზირი ეახლა და მოახსენა:

– ვშიშობ, ავაზაკნი ჩვენს სამეფოში თავს მშვენივრად გრძნობენ, რადგან

მეფე იმდენად გულჩვილია, ბახთიარიც კი ვერ დაუსჯია და მალე სამეფოსაც დაკარგავსო.

აზადბახთმა მაშინვე იხმო ჯალათი და ბახთიარიც მოაყვანინა. ბახთიარმა ენა ამოიდგა და ამეტყველდა:

– დღეგრძელო მეფეო, თუ რამდენიმე დღესაც არ აჰყვები ცილისმნამებლებს და არ მომკლავ, გავმართლდები და მით დიდ სიხარულს მოგგვრი, ისევე, როგორც იემენის შაჰმა გაიხარა, როდესაც თავის მონას შეუწდო.

მეფემ ჰკითხა: ეგ როგორღა მოხდაო? ბახთიარმა დაიწყო:

ასე მოგვითხრობენ და გადმოგვცემენ, რომ იემენის სამეფოში იყო ერთი ბოროტი ფადიშაჰი, რისხვა მსახურთა და ახლობელთა. იგი უხვად ღვრიდა უდანაშაულოთა სისხლს. შაჰს ერთი მონა ჰყავდა, სახელად აბრაჰე; ზანგთა მეფის შვილი იყო, მონობაში შემთხვევით ჩავარდნილიყო და ამის შესახებ არავინ არაფერი იცოდა. შაჰს მეტად უყვარდა აბრაჰე და საჭურველმტვირთველად ჰყავდა.

ერთ დღეს იემენის შაჰი სანადიროდ გაემგზავრა. უეცრად ქურციკი წამოუხტა. შაჰი მას ცხენით გამოეკიდა და ისარი სტყორცნა. ასცდა შაჰის ნასროლი. უკან აბრაჰე მოჰყვებოდა, მანაც ჰკრა ისარი ქურციკს, მაგრამ საბედისწეროდ მისმა ისარმა შაჰს ყური წააგლიჯა. იფეთქა სისხლმა. გამწარებულმა შაჰმა მონის სიკვდილი ბრძანა. აბრაჰე შეევედრა:

– შაჰმა ხომ იცის, ამ ცოდვაში ბრალი არა მაქვს. ისარი ქურციკს ვტყორცნე. თუ შაჰი ამ დანაშაულს შემინდობს, თვით მიიღებს ცოდვათა შენდობას და მაღალი ღმერთის მფარველობასა და წყალობასაო.

რა ისმინა მეფემ ღვთის წყალობა, შეცოდებათა შენდობის იმედით აპატია

აბრაჰეს უნებლიე მარცხი და სასახლეში დაბრუნდა.

ახლა ზანგთა მეფის ამბავი ისმინეთ. მას შემდეგ, რაც შვილი დაკარგა, ზანგთა მეფეს მისი ძებნა არ შეუწყვეტია. შიკრიკები ჰყავდა ყოველ მხარეს დაგზავნილი, მაგრამ ამაოდ. ბოლოს, სწორედ იმ ხანებში, როდესაც აბრაჰეს ნადირობისას მარცხი შეემთხვა, ზანგთა მეფემ შეიტყო მისი ადგილსამყოფელი. მან იხმო ვეზირი და ეთათბირა, თუ როგორ დაეხსნა ვაჟი იემენის შაჰის მონობისაგან. ვეზირმა ურჩია:

– მათავარი ის არის, იემენის შაჰმა არ გაიგოს აბრაჰეს ვინაობა, თორემ საქმე გართულდება. უმჯობესია, ვინმე ვაჭარი მივუგზავნოთ და მან ფარულად გამოაპაროს თქვენი შვილი იემენიდანო.

ეს რჩევა მეფეს მეტად მოეწონა. მისი ბრძანებით იხმეს ერთი გამოცდილი ვაჭარი, უხვად დატვირთეს საქონლით, აუხსნეს დავალება და გზას გაუყენეს. რა ვაჭარი იემენს ჩავიდა, მოძებნა აბრაჰე და მამის დანაბარები გადასცა. ვაჟი სიხარულით ცას ეწია. იმავე ღამეს აბრაჰე ვაჭართან ერთად ფარულად გაიქცა და სწრაფი ჭენებით სულ მალე სამშობლოს მიაღწია. ვაჟის მშვენივით გახარებულმა ზანგთა მეფემ ურიცხვი საბოძვარი გასცა.

მეორე დღეს იემენის შაჰმა აბრაჰე მოიკითხა, მაგრამ მონა ვერსად აღმოაჩინეს. გულნატკენმა შაჰმა გასამხიარულებლად ზღვაში გასეირნება ისურვა. მეზღვაურებმა გემი გააწყვეს, შაჰი და მისი მხლებლები ზედ ავიდნენ, ღვინით დატვირთულ სუფრას მიუსხდნენ და ღვინი დაიწყეს. უეცრად დღე ჩამობნელდა, ამოვარდა სასტიკი ქარი, ტალღა ტალღას ასკდებოდა. ქარმა გემი გაიტაცა, უზარმაზარ ტალღას შეახეთქა. გაისმა საშინელი ლანალუნის ხმა და გემი ნამსხვრევებად იქცა. იემენის შაჰმა

ძლივს მოასწრო და ერთ ფიცარს მაგრად ჩაებლაუჭა.

ხუთი დღე და ხუთი ღამე ათრია ღელვამ ფიცარი და ბოლოს ნაპირზე გამორიყა. ხალხი შემოესია ღონენართმეულ შაჰს, რომელსაც ხმის ამოღების თავიც არ ჰქონდა. საცოდავს წყლულები შეუხვავს და მცირეოდენი ერბო პირში ჩაასხეს, რათა ყელი დარბილებოდა. როგორც იქნა, შაჰმა ძლივს იკითხა, სად ვიმყოფებიო. უთხრეს, რომ ეს ზანგთა ქვეყანაა და სატახტო ქალაქამდე ხუთი ფარსანგიაო. შაჰი ტაატიტ გაუყვა გზას.

ქალაქს რომ მიაღწია, უკვე საღამო იყო. ბაზრის კარი დაკეტილი დახვდა, ბინა ვერსად დაიდო. ბოლოს ერთი აივნის ქვეშ მოკალათდა და ძილს მიეცა. თურმე ის სახლი ერთ დიდვაჭარს ეკუთვნოდა. იმ ღამეს ქურდები შეიპარნენ, აივანზე მძინარე ვაჭარს და მსახურებს ყელი გამოსჭრეს და სახლი გაძარცვეს. აივნიდან ჩამოწვეთილმა სისხლმა სამოსი შეუსვარა იემენის შაჰს, მაგრამ მან ეს ძილში ვერ შეიტყო.

უეცრად ატყდა წივილ-კივილი, დილამ შუქი მოჰფინა საზარელ მკვლელობას. როდესაც სისხლში ამოსვრილი შაჰი წამოხტა, იგი უმაღლესი შეიპყრეს, როგორც ვაჭრის მკვლელი და მეფესთან წაიყვანეს. ზანგთა მეფემ უბრძანა:

– ჰეი, ყარიბო, სხვა ჩემზე სუსტი ვერავინ ნახე, აქ რომ გაბედულ სისხლის დაღვრა? ჩქარა გამოტყდი, ქონებას რა უყავი, ან შენი მეგობრები რა იქნენო?

შაჰმა აუხსნა:

– უბედური ვაჭარი ვარ, გემი ზღვაში ჩამეძირა, უგზო-უკვლოდ ვეხეტებოდი და ამ აივნის ქვეშ ჩამეძინა. ახლა კი შემიპყრეს, გინდა თუ არა, ქურდი ხარო.

მეფემ შენიშნა:

– ტანისამოსი სისხლიანი რადა გაქვსო? – არ ვიცო, მიუგო შაჰმა.

განრისხდა ზანგთა მეფე და მისი

სიკვდილი ბრძანა. იემენის შაჰი შეევედრა:

– მეფეო, ნუ იჩქარი ჩემს სიკვდილს, ერთხელაც იქნება, დარწმუნდები, რა უდანაშაულო ვარო.

დიდებულებმაც ურჩიეს მეფეს მოცდა, რადგან, ღმერთმა ნუ ქნას, ეს რომ მოვკლათ, მისი თანამზრახველნიც გაგვექცევინ და ველარც ნაქურდალს მივაკვლევთო. მაშინვე საპყრობილეში უკრეს თავი უცოდველ შაჰს.

ციხის მახლობლად ერთი მინდორი იყო, შუაში წყარო ჩამოუდიოდა. პატიმრები ყოველდღე იქ სეირნობდნენ და ხელ-პირს იბანდნენ. ასეთი წესი იყო: კვირაში ერთხელ მეფე მობრძანდებოდა და საჩივრებს იმ მინდორში განიხილავდა. დიდი და მცირე თავს იყრიდა ხოლმე პატიმართა სასეირნო ადგილას.

ერთ დღეს მეფე წესისამებრ მინდორს გავიდა. აბრაჰეც თან ახლდა. გამოიყვანეს პატიმრები. ვერც აბრაჰემ და ვერც იემენის შაჰმა ერთმანეთი ვერ იცნეს. უეცრად ერთი ყვავი მოფრინდა და კედელზე ჩამოჯდა. იემენის შაჰმა რაღაც ძვალი აიღო და ჩაიფიქრა: თუ ამ ყვავს ჩამოვაგდებ, ციხიდან თავს დავიხსნიო. სტყორცნა, მაგრამ ყვავს ასცდა ძვალი და აბრაჰეს ყურში მოხვდა. უფლისწული ცხენიდან გადმოვარდა.

ატყდა აურზაური. დამნაშავე პატიმარი შეიპყრეს და მეფეს მიჰგვარეს. აბრაჰემ შეჰყვირა:

– ძაღლო, ჩიოდი, სხვამ იქურდა, მე უდანაშაულო ვარო. ახლა ხომ გამოჩნდა შენი სიცრუე!

უბრძანეს ჯალათს, მისთვის ყელი გამოეჭრა. იემენის შაჰმა ხმა აღიმალლა:

– მოსამართლე მეფეო, სწორად განსაჯე, განა ყურს ყელი შეესაბამება? ყურის წილ ყური მომჭერიო.

მეფემ უსმინა მას, მაგრამ როცა ჯალათმა ბრძანების შესრულება დააპირა, აღმოჩნდა, რომ პატიმარს მხოლოდ

ერთი ყური ება. გაოცდა მეფე: ეს ადრეც ქურდობდა, ალბათ, ერთი ყური უკვე გაატანა ქარსო. აბრაჰემ კი დაუმატა:

– თუ გსურს, რომ შეგინდო, მართალი გვითხარ, რა შეგემთხვაო?

იემენის შაჰმა ყოველივე წვრილად მოახსენა:

– დღეგრძელი იყავ, მეფეო, და უწყოდე, რომ მე იემენის შაჰი ვარ. ერთი მონა მყავდა, აბრაჰე ერქვა, ნადირობისას ისარი ქურციკს სტყორცნა, შემთხვევით მე მომხვდა და ყური მომკვეთა. პატიება მთხოვა და შევეუნდე, რადგან მიყვარდა. შემდეგ ის მონა დამეკარგა. ერთხელ გემით ვსეირნობდი, ვლხინობდი. ქარიშხალმა გემი ჩამიძირა, მე ერთ ფიცარს შევრჩი. ტალღამ გამომრიყა და ამ ქალაქს მოვალნიე. ერთი აივნის ქვეშ ჩამეძინა, მერე ცილი დამწამეს და ციხეში მოვხვდი. ბედუკულმართობის გამო ძვალი ვისროლე დ ასეთ ცოდვაში ჩავდექიო.

ზანგთა მეფემ რა ეს მოისმინა, თვალი აუცრემლდა. შემდეგ აბრაჰეს მიუბრუნდა:

– აბა, ამ კაცს კარგად დააკვირდი, ხომ არ გეცნობაო?

რა დაკვირდა, იცნო აბრაჰემ და

ფერხთ ჩაუვარდა იემენის შაჰს. შემდეგ ორივემ შენდობა ითხოვეს ერთმანეთისაგან. სასწრაფოდ შესვეს იემენის შაჰი ცხენზე და აბანოში გააგზავნეს, შემდეგ მდიდრულად შემოსეს და მეფის სასახლეში მიიწვიეს. ზანგთა მეფემ იგი უხვად დააჯილდოვა მონებით, მხეველებითა და ცხენებით.

ორი თვე სტუმრად ჰავდათ იემენის შაჰი და აბრაჰე დღედაღამ ემსახურებოდა მას. ამასობაში ვაჭრის მკვლეელი ქურდები იპოვეს. ზანგთა მეფემ ათასგვარი პატივითა და დიდძალი ლაშქრით სტუმარი სამშობლოში გაამგზავრა. აბრაჰემ რამდენსამე გადასავალზე გააცილა იგი. შაჰი მშვიდობით ჩავიდა იემენს და ტახტზე აბრძანდა.

ბახთიარმა დაასკვნა:

– იემენის შაჰს რომ აბრაჰესათვის შეცოდება არ შეენდო, საბოლოოდ ბედს ვერ ეწეოდა. ვიცი, ბოლოს ჩემი უდანაშაულობაც გაირკვევა და ესოდენი ჭირი ლხინად შემეცვლებაო!

მეფეს მოეწონა ბახთიარის სიტყვა და გამხიარულდა. ბახთიარი კვლავ საპყრობილეში ნაიყვანეს.

კარი მქეძსა მეფე დადგარის ამბავი

მექვსე დღეს მეექვსე ვეზირი ეახლა აზადბახთს, მუხლი მოიყარა და მოახსენა:

– მეფეო, ვინც კი შენამდე ყოფილა, მტრის გარჩევა სცოდნია და არც მისი დასჯა დაუყოვნებია. მტერი, რაგინდ სუსტი იყოს, მაინც საშიშად და მძლავრად მიაჩნიათ. და მტრობა ამ ქურდის შვილზე უფრო აშკარად ვის გაუმჟღავნებია? მისი საპატიმროში მო-

თავსება საკმარისი არაა, იგი უნდა აღიგავოს პირისაგან მიწისა.

მეფემ ბრძანა ბახთიარის მოყვანა. ჯალათმა ხმალი ამოიწვდინა.

ამ დროს ამეტყველდა ბახთიარი:

– მეფეო, მიმძიმს ხმის ამოღება, მაგრამ ასე უდანაშაულოდ რომ მოგკვდე, არ მინდა, რადგან ჩემი სისხლი ჩემსავეკისერზე იქნება. თანაც, თუ აჩქარებით მომკლავ, ვინძლო მერე არ ინანო, რო-

გორც მეფე დადგარმა ინანა ქამგარის სიკვდილი. მე არც გაქცევის თავი მაქვს და არც წინააღმდეგობის ძალა. როცა გინდა, მაშინ მომკლავ, მაგრამ მკვდარს კი ველარ გამაცოცხლებ. ბოლო უამს და-ნანებას სარგებელი არა აქვსო.

აზადბახთმა ჰკითხა: მეფე დადგარის არაკი რომელიაო? ბახთიარმა დაიწყო:

როგორც მოგვითხრობენ, იყო ერთი მეფე, სახელად დადგარი. მას ორი ვეზირი ჰყავდა, ერთს ერქვა ქამგარი, მეორეს – ქარდარი. ქამგარს ერთი ასული ჰყავდა, გაზაფხულის სადარი. ერთხელ მეფე დადგარი სანადიროდ გაემგზავრა, ქამგარი თან გაიყოლა, ქარდარი კი თავის ნაცვლად დატოვა სასახლეში.

ერთ დღეს ქარდარი რაღაც საქმის გამო ქამგარის სახლში მოხვდა. მოულოდნელად ბაღში მან თვალი მოჰკრა მშვენიერ ასულს, რომელიც პერანგის ამარა ჩრდილში ნებივრობდა. რა ქარდარმა მისი მშვენიერება იხილა, გულში სიყვარულის ცეცხლმა იფეთქა და წამსვე გრძნობა დაჰკარგა. გონს რომ მოეგო, გარეთ გამოვიდა დაფიქრებული, სულ იმის ცდაში იყო, როგორ აესრულებინა გულისწადილი.

ქარდარმა კარგად იცოდა, რომ ამაყი ქამგარი მას ქალს არ გაატანდა. უმჯობესია, ფიქრობდა იგი, მეფე რომ დაბრუნდება, მის წინაშე შევაქებ ასულის სილამაზეს. მეფე უთუოდ მოიხიბლება და შეირთავს კიდევ. შემდეგ, დრო რომ გაივლის, ასულს რაიმე ცილს დავწამებ. რა მეფე მის დასჯას განიზრახავს, შევეხვეწებები, მიბოძოს მისი თავი და ამრიგად მივალწევ მიზანსო.

მართლაც, მეფე რომ დაბრუნდა, ქარდარი წინ მიეგება. მეფემ ქალაქის ამბები იკითხა. ქარდარმა მოახსენა:

– მეფის დღეგრძელობით, ყოველივე რიგზეა, ოღონდ ერთი ისეთი რამ ვნახე, რაც არც მენახა და არც მსმენო-

და მანამდეო.

მეფე გაოცდა, ასეთი რა იყო? ვეზირმა ასულის ამბავი ამცნო და გარეგნობა აუნერა. მეფეს უნახავად შეუყვარდა ვეზირის მშვენიერი ასული. მან სასწრაფოდ იხმო ქამგარი, თავისი სურვილი შეატყობინა, თანაც დასძინა:

– ამას იმიტომაც მოგახსენებ, რომ ჩემის სიძეობით შენი ღირსება ამაღლდება, ჩემს შემდეგ სამეფოს შენ გაუძღვებიო.

ქამგარმა მოახსენა:

– დიდო მეფეო, მე მრავალი ასული მყავს და ყველა სიხარულით ინატრებს თქვენს მონობას, მაგრამ, თქვენ რომ ბრძანებთ, ის უკვე სრულწლოვანია და ჩემი მორჩილების ჩრდილიდან გამოსული. თუ ნებას მომცემთ, გადავცემ ყოველივეს, მივიღებ მის თანხმობას და შემდეგ იმსახურეთ თქვენი მონა-მორჩილიო.

მეფე დათანხმდა.

რა ქამგარმა მეფის დანაბარები თავის ასულს გადასცა, ქალი უარზე დადგა:

– რა მაქვს მეფესთან საერთო, მე მხოლოდ მაღალ ღმერთს ვემორჩილები. არ იცი, ბრძენთ რა უთქვამთ: მეფეთა სამსახური მდინარეა აბობოქრებული და ცეცხლია აბრიალებულიო.

ქამგარი დაფიქრდა: რაიმე უნდა მოვიფიქროთ, პირდაპირ უარი რომ მიიღოს, ჩემს სისხლს დაღვრის მეფეო. ასულმა ურჩია:

– ამჟამად უმჯობესია, მეფეს ჩვენი თანხმობა გადასცე და რამდენიმე დღე გამოითხოვე მოსამზადებლად. ამასობაში ფარულად უნდა გავიპაროთ და ამ სამეფოდან გადავიკარგოთო.

მაშინვე ეახლა მეფეს ქამგარი და მონინებით შეჰკადრა:

– ჩემი ასული ბედნიერი იქნება, თუ შენს მონად იმსახურებ, ოღონდ ათი დღე უნდა გვადროვო.

მეფე სიხარულით დათანხმდა. ქამგარმა თავისი საქმე მოაგვარა და იმავლამით გაიპარნენ ის და ასული მისი. მეორე დღეს მეფემ რომ ეს შეიტყო, ორასი მსახური დაადევნა გაქცეულებს. მდევრებმა მდინარის პირას იპოვეს ისინი, მაგრად შებოჭეს და მეფეს მიჰგვარეს.

– სად გარბოდი, შე უბედურო! – შეჰყვირა განრისხებულმა მეფემ, დაჰკრა კვერთხი ვეზირს და სული გააფრთხოვინა. შემდეგ ვეზირის ასულს მიუბრუნდა, მაგრამ მისმა სილამაზემ გული დაუტყვევა. აღარ დასაჯა და სასახლეში გაგზავნა. ასულს თავისი მოახლენი თან ჰყავდა, გარდა ერთი მსახური ბიჭისა. ამ მსახურმა წერილი მისწერა ასულს, მეფეს შემავედრე, მეც შენს თავს მათხოვსო. მეფემ შეიწყნარა ასულის თხოვნა და ის შინაყმაც მიჰგვარეს მას სასახლეში. ასული დღედაღამ ლოცვაში იყო, ღმერთს ევედრებოდა შველას.

ქარდარს უკვე მოსვენება და მოთმინება დაეკარგა, მაგრამ უეცრად მეფის მტრებმა წამოყვეს თავი. მეფემ სასწრაფოდ შეყარა ლაშქარი, ქვეყანა ქარდარს ჩააბარა და საომრად გაემართა. ქარდარის ფიქრს მხოლოდ ასულის დარდი ღრღნიდა. იგი ხელსაყრელ ჟამს უცდიდა. ერთხელ ბანზე გამოსულმა ქარდარმა ქვემოთ აივანზე წამოწოლილ ასულს მოჰკრა თვალი. მან კენჭი სტყორცნა ქალიშვილს. ასულმა აიხედა, მიესალმა ვეზირს, მაგრამ არაფერი უთქვამს.

ქარდარმა დრო იხელთა და გული გადაუხსნა ლამაზმანს:

– რა ხანია, შენის ტრფობით ვიდაგები, ყოველ წუთს შენზე ვოცნებობ, როდის გამომიწვდი ხელს? თუ გსურს, ერთად გავიქცეთ ამ ქვეყნიდან, ქონება იმდენი მაქვს, ორივეს გვეყოფა და არაფერს მოგაკლებს. თუ არადა, მეფეს მოვწამლავ, ტახტზე შენ აგიყვანო.

ასულმა აღშფოთებით აღსავსე პასუხი გასცა:

– უსირცხვილოვ, შენს კეთილისმყოფელს ლალატი უხდი სამაგიეროს? მერე მე რა პასუხი უნდა გავცე ღმერთს, შენ რომ დაგთანხმდე!

ქარდარი გაოცდა: მეფემ მამა მოგიკლა და კიდევ მას იცავო?

ასულმა მიუგო:

– შენ მეფის აღზრდილი და ნაწყალობევი ხარ, მაგრამ არ უფასებ, რა გასაკვირია, თუ ვერც მეფემ დააფასა ერთგული სამსახური მამაჩემისაო?

ქარდარი მიხვდა, რომ ასულს ვერ დაიყოლიებდა. მას შეეშინდა, ვაითუ ასულმა ყოველივე მეფეს მოახსენოს, სიკვდილი არ ამცდება და რაიმე უნდა ვილონოო. ბოლოს გადაწყვიტა, დაესწრო და თვით დაესმინა ასული მეფის წინაშე. ერთი სიტყვით, ვეზირი ამ ფიქრში იყო, რომ დიდის ზარ-ზეიმით დაბრუნდა გამარჯვებული და ძღვევამოსილი მეფე. ქარდარი სხვა დიდებულებთან ერთად წინ მიეგება, მორჩილებით მიწას ემთხვია და შორიახლო გაჰყვა თავის მბრძანებელს.

ვეზირი ქვეყნის ამბებს მოახსენებდა მეფეს, მერე ფრთხილად შეაპარა:

– სვებედნიერო შაჰო, დიდნი და მცირენი შენი მონა-მორჩილნი არიან, მაგრამ ერთი ისეთი რამ გავიგე, სათქმელად მიმძიმს და თქვენს შემფოთებას ვერიდებო.

მეფემ უბრძანა:

– ახლავე მითხარ ყოველივე, ნუ მოგერიდებო!

ქარდარმა მოახსენა:

– დღეგრძელი იყოს მეფის დიდბუნებოვნება! ნათქვამია, როდესაც გველს მოკლავ, მისი წინილაც მიაყოლეო...

ერთ დღეს ჰარამის კართან ვიჯექი. საუბრის ხმა მომესმა, ორნი კამათობდნენ. ყური რომ მივუგდე, ვიცანი, ერთი

ქამგარის ასული იყო, მეორე – მისი მსახური ბიჭი. ასული მსახურს უსაყვედურებდა: მაოცებს შენი საქმე, ძლივს დავითანხმე მეფე და აქ შემოგიყვანე, შენ კი გამირბიხარ და მე უნდა გექებო. ხომ იცი, ბავშვობიდან მიყვარხარ და მამაჩემიც შენს ამბავს გადაჰყვა. ახლა იმას ვცდილობ, როგორმე მეფე მოვწამლო და შენ შეგიერთო, ჩემო თვალის ჩინზე უფრო ძვირფასო! – მეტის მოსმენა აღარ შემეძლო, წამოვედი და ამ ბოლმამ ლამის დამახრჩოსო.

რა მეფემ ვეზირისაგან ეს გაიგონა, სიბრაზისაგან აცახცახდა, ფერი წაერთვა და გაშმაგებული შევარდა სასახლეში. ხალხი მიიფანტ-მოიფანტა. მეფემ მსახური ბიჭი შემოაყვანინა და ერთის დარტყმით წელამდე ორად გაკვეთა. შემდეგ ასულს მიუბრუნდა:

– ეს შენა ხარ, ჩემი სიკვდილი რომ გადაგიწყვეტია და მსახური ამოგიჩვიე-აო?

ქალმა ხმის ამოღება სცადა, მაგრამ მეფის ღრიალმა გააწყვეტინა: ახლავე მსახურის კვალს გაგაყოლებო. ბრძანა, ისიც ორად გაეკვეთათ.

ეჯიბი შეევედრა:

– უწყი, მეფეო, ქალის მოკვლა სააუგო საქმეა, თავს ნუ შეირცხვენ! ის აჯობებს, ხელ-ფეხი შევუკრათ, აქლემს ავკიდოთ და უდაბნოში გავუშვათ. ფიქრი ნუ გაქვს, წამებით ამოხდება სულიო.

მეფეს რჩევა მოეწონა. ერთი სიტყვით, აქლემი უდაბნოს გზას გაუდგა. გავიდა რამდენიმე დღე. ასულს საშინლად მოსწყურდა და ღმერთს შესთხოვა:

– ღმერთო დიდებულო, შენ ხომ იცი, მე უბედურს ცოდვა არ მიმიძღვის. თუ სასიკვდილოდ გამიმეტე, რამდენიმე წვეთი წყალი მარგუნე, რათა პირი გავისველო და კიდევ ერთხელ ვახსენო მხოლოდ შენი სახელიო.

რა ასულმა ლოცვა დაასრულა, მაშინვე მისი აქლემი დანვა და იმ ადგი-

ლას წყარო ამოჩუხჩუხდა. ასულს ბორკილები დასცვივდა და საცოდავი ხარბად დაენაფა წყალს. შემდეგ ასული განიბანა და ლოცვად დადგა. წყაროს ნაპირებზე ბალახი ბიბინებდა. აქლემი დანაყრდა, შემდეგ კი ისე წამოიძარტა, რომ მისი ჩრდილი ქალს დასცემოდა.

მოხდა ისე, რომ სამეფო მწყემსს აქლემები დაჰკარგოდა და იმ არემარეში დაექებდა. შემთხვევით მან ასულის აქლემს მოჰკრა თვალი, თავისი ეგონა და მისკენ გამოეშურა. წყარო რომ ნახა მწყემსმა, მიხვდა, სასწაული ასულის წყალობით უნდა მომხდარიყო, თორემ აქ წყაროს რა უნდოდა. მაშინვე გაიფიქრა, მოვიცდი, ვიდრე ლოცვას დაამთავრებს და შემდეგ ვთხოვ, ეგებ ჩემი აქლემებიც მაპოვნინოსო.

ასულმა ლოცვა დაასრულა და მწყემსს მიესალმა. მოხუცმა მწყემსმა მას მამა-შვილობა შესთავაზა. ქალი დათანხმდა. მწყემსი მიხვდა, რომ ასული მშიერი იყო და პურში გამოხვეული ქათმის ნახევარი გაუნოდა. ასული რომ დანაყრდა, მწყემსმა სთხოვა, ერთი ყათარი აქლემებისა დავკარგე, მეფის შიშისაგან სული მეღვევა, ვეძებ და ვერ მიპოვია. ღმერთს შენ შეევედრე, იქნებ გისმინოს და მომაძებნინოსო. ასულმა ცას შეხედა და ხელები აღაპყრო: ღმერთო, აქლემები ამ საცოდავისა არ არის, იგი სხვას ემსახურება, წყალობა ჰყავ და აქლემები გამოაჩინეო.

ასულს ჯერ ლოცვა დასრულებული არ ჰქონდა, რომ შორით აქლემთა ქარავანი გამოჩნდა. მწყემსი ის იყო, უნდა გაჰკიდებოდა ქარავანს, რომ აქლემები თვითონ გამოემართნენ მათკენ. გახარებულმა მოხუცმა ღმერთს მადლობა შესწირა და ასულს მიუბრუნდა:

– რა გინდა ამ უდაბნოში, სადაც მრავლად დაძრწიან საზარელი მხეცები. წამოდი ჩემთან, კუთხეს მიგიჩენ, მოგივლი და გიპატრონებო.

ქალი მაშინვე დათანხმდა.

მწყემსმა ასული თავის აქლემზე შესვა, ქარავანი გაამწკრივა და ქალაქისკენ დაიძრა. ძილისპირული ნამაზის შემდეგ სახლს მიაღწიეს. ქალი მთელ დროს ღვთისმოსაობაში ატარებდა. ერთ დღეს მწყემსი მეფეს ეახლა და სხვა ამბებთან ერთად ასულის თავგადასავალიც მოახსენა. ისიც დასძინა, ამჟამად ჩემთან არისო. მეფეს გულმა უგრძნო და ტურფა ასულის ნახვა ისურვა.

მწყემსი და მეფე ქალის სადგომთან შეჩერდნენ, ვიდრე ის ლოცვას დაასრულებდა. ქალი გამოვიდა, მეფემ უმალ იცნო ქამგარის ასული, გადაეხვია და პატიება სთხოვა. ასულმა მიუგო:

ყოველივეს დავივიწყებ იმ პირობით, თუ ამ ოთახში დაიმალები და, როდესაც ქარდარს მოვიწვევ, მის ნაუბარს მოისმენ და ჩემს უცოდველობაში დარწმუნდებიო.

მეფე დაჰყვა მის ნება-სურვილს.

ქალმა მაშინვე უბრძანა მწყემსს:

– ნადი ქარდართან და მოახსენე, ქამგარის ასული ჩემთან არის და შენი ნახვა სურს-თქო.

მცირე ხანში მობრუნდა შიკრიკი და მზაკვარი ვეზირიც თან მოჰყვა. ქარდარმა საყვედურით აავსო ასული:

– ო, ქვეყნის სულო და გულო! აკი გეუბნებოდი, მეფემ მამამენს რა უყო, შენ რას გიზამს-მეთქი! არ გერჩია, დაჰყოლოდი ჩემს რჩევას, გავქცეულიყავით ერთად, ანდა მეფე მოგვეწამლა? შენ არ

მისმინე, აქაოდა, სირცხვილიაო, ჩვენი მწყალობელიაო. ხედავ, უმანკოსა და უცოდველს რა დღე გაყარა? დაკარგვის შემდეგ ათი მსახური დაგადევნე, ვერსად გიპოვეს. ახლა ტანჯვა-წამება ღვთისით უნდა შეგიცვალო. ოლონდ ჩემი გახდი, შენი მონა-მორჩილი და არშიყი ვიქნები სიკვდილამდე. იმდენი ქონება მაქვს, ჩიტის რძეს არ მოგაკლებო.

ის იყო, ვეზირი ასულს ფეხებში ჩავარდნას უპირებდა, რომ თმენადაკარგული მეფე გამოვარდა სამალავიდან და დაშნის ერთი დაკვრით თავი წააგდებინა მოლაღატეს. ასული დიდის ზარ-ზეიმით სასახლეში წაიყვანეს. ბევრს ნანობდა მეფე, რატომ მოვკალი ერთგული ვეზირი ქამგარიო, თვალს ვერ უსწორებდა მის ასულს, მაგრამ ნაგვიანებ სინანულს, აბა, რა სარგებლობა აქვს!

ბახთიარმა ამბავი დაასრულა და შემდეგ დაუმატა:

– მეფეს რომ მოეთმინა და ქამგარი არ მოეკლა, თანაც ქარდარის შეგონებით ასული უდაბნოში არ გაეძევებინა, ამ სირცხვილსა და სინდისის ქენჯნას გადარჩებოდა. შენც, მეფეო, ჩემ სიკვდილს თუ არ დააჩქარებ და კვლავ ციხეში მამყოფებ, მალე დარწმუნდები, რა უდანაშაულო ვარო!

აზადბახთის ბრძანებით ბახთიარი საპყრობილეში წაიყვანეს.

კარი მეშვიდე

ერაყის მეფისა და ჰაბაშის შაჰის ამბავი

გათენდა დილა და მეშვიდე ვეზირი ეახლა მეფეს:

– მეფეო, ველარ ვუძლებ ამდენ საყვედურს, კაცი და ქალი, შინ თუ გარეთ ბახთიარზე ლაპარაკობს.

აზადბახთს სიბრაზისაგან ფერი წაუვიდა და დედოფალს მიუბრუნდა:

– რას იტყვი, მოვკლათ ბახთიარიო?

დედოფალმა დასტური ბრძანა. მო-

იყვანეს ბახთიარი, ჯალათი მზად იყო განაჩენის აღასარულებლად. კვლავ ამოიღვა ენა ბახთიარმა:

– დღეგრძელი იყავ, მეფეო! მე უცოდველი, ვიდრე ცოცხალი ვარ, ყოველ წამს შეგიძლია მომკლა, თუ მოისურვებ. მაგრამ, თუ მოგკვდი, ველარ გამაცოცხლებო.

მეფე განრისხდა:

– როგორ თუ უცოდველი, დედოფალიც მემონმება, რომ შენ სწორედ სიკვდილის ღირსი ხარო!

ბახთიარმა შეჰკადრა:

– ქალს როგორ დაეჯერება, საკუთარი მიზნისთვის რას არ იტყვის, რას არ ჩაიდენს! არა გსმენია, ერაცის მეფემ როგორ მიათხოვა ქალიშვილი ჰაბაშის შაჰს, მერე, შაჰმა ცოლზე გული რომ აიყარა, ქალმა მზაკვრობით და მოხერხებით სიკვდილიც აიცილა და შაჰის გული ისევ მოინადირა? თუ მეფე ისურვებს, მცირეოდენს მოვახსენებ ქალთა ცხოვრებისა და ეშმაკობის შესახებ.

აზადბახთმა ნება დართო და ბახთიარმა დაიწყო ამბავი:

მოგვითხრობენ, რომ ჰაბაშის ქვეყანაში იყო ერთი შაჰი, ლაშქარმრავალი, მდიდარი და დოვლათიანი. მტერი არსით უჩნდა, ლაშქარი უქმად იყო და შიმშილობდა. რადგან შაჰის სიძუნუნეს ბოლო არ უჩანდა, მოლაშქრეებმა ვეზირს მიმართეს, გვიშველე რამეო. ვეზირს შეეცოდა ისინი და შეჰპირდა:

– თქვენ წყნარად იყავით, მე ვიცი თქვენი ხსნის გზა. ისეთი რამ უნდა ვიღონო, რომ შაჰს თქვენი თავი დასჭირდეს და რაც გერგებათ, გადაჭარბებით მიიღებთო.

მოლაშქრეებმა ვეზირს მადლობა მოახსენეს და გაბრუნდნენ.

ვეზირმა კარგად იცოდა, რომ შაჰი ლამაზი ქალების ტრფიალი იყო. იფიქრა: ერაცის მეფეს მშვენებით განთქმული ასული ჰყავს, მოდი, შევაქებ მის სი-

ტურფეს შაჰის თანდასწრებით, იქნებ შეუყვარდეს და ელჩები მიუგზავნოსო. ერაცის მეფეს გაგიჟებით უყვარს თავისი ქალიშვილი და, ალბათ, ვერ შეეღვება. შაჰი განრისხდება, ტრფობა გაუასკეცდება და ერაცის დალაშქრას მოისურვებს, ჯარის გულის მოსაგებად კი უხვად გასცემს ოქროსა და ვერცხლსო.

ეს რომ მოიფიქრა და გადანყვიტა, ვეზირი შაჰს ეახლა, ხან მთისა თქვა, ხან – ბარის, ბოლოს კი სიტყვას ერაცის მეფის ასულის სილამაზეც მოაყოლა. შაჰს უმაღლ ტრფობის ცეცხლი მოედო და გახელდა:

– ჰე, ვეზირო, მირჩიე რამე, თორემ გულს თმენის ძალა არა აქვს და თვალს – ლოდინისაო. ვეზირმა ის უთხრა, რაც გადაეწყვიტა. სასწრაფოდ გაგზავნეს ერაცში გამოცდილი და მჭევრმეტყველი ელჩი.

რა ეჩმა ერაცს მიაღწია და შაჰის დანაბარები გადასცა ერაცის მეფეს, იგი საშინლად აღელდა:

– ჰაბაშის შაჰს გადაეცით, ქალს არ გავატან და შეურაცხყოფას ნულარ მაყენებსო!

როდესაც ჰაბაშის შაჰმა ამგვარი პასუხი მიიღო, განრისხდა და ფიცი დადო, ისეთ დიდ ლაშქარს მივუსევ ერაცს, მიწასთან გავასწორებო! მან სასწრაფოდ გახსნა ხაზინის კარი და ურიცხვი ქონება დაურიგა ქვემევრდომებსა და მოლაშქრეებს. ლომგული რაინდები საომრად შეიკაზმნენ და ერაცს მიმართეს. ერაცის მეფემ თავისი ლაშქარი შეაგება მტერს და გაიმართა ფიცხელი ბრძოლა. ერაცელები დამარცხდნენ.

ჰაბაშელები წინ მიიწევდნენ და ზედიზედ ამარცხებდნენ ერაცის მეფის მიერ გამოგზავნილ ახალ-ახალ რაზმებს. სასონარკვეთილი მეფე ვეზირს დაეთათბირა. ვეზირმა ურჩია:

– განა ღირს, ქალის გულისთვის ამდენი სისხლი დავღვაროთ! ბოლოს და

ბოლოს ყოველმა უნდა ნახოს თავისი ტოლი და სწორი. უმჯობესია, მალემსრბოლი ვაფრინოთ შაჰთან, დავეზავოთ და ასული მივცეთ, ისიც ხომ ქვეყნის გამგებელიაო.

მეფეს თუმცა ასული სულზე მეტად უყვარდა, სხვა გზა არ ჰქონდა, დაჰყვა ვეზირის რჩევას და ელჩები მიუგზავნა მონინალმდეგეს. დაზავების შემდეგ სანდო პირებმა ჰაბაშის შაჰს მეფის ასული მიჰგვარეს, რათა ჰაბაშში წაეყვანა და თავისი წეს-კანონების მიხედვით ცოლად შეერთო. ასეც მოხდა. ტკბილად და უზრუნველად ატარებდნენ დროს შაჰი და ერაციის მეფის ასული.

მაგრამ ასულს თურმე ადრე ჰყოლოდა ქმარი, რომლისგანაც ერთი ვაჟი შესძენოდა. შემთხვევით ეს ამბავი შეიტყო ჰაბაშის შაჰმა, გული ბოღმით აევსო, ბრძანა ვაჟის მოკვლა, ცოლს კი ზურგი შეაქცია. საცოდავი ქალი დღედაღამ კანკალებდა ჰარამის კუთხეში და ცხელი ცრემლით დასტიროდა სასიკვდილოდ განწირულ შვილს.

შაჰს ერთი დედობილი ჰყავდა, ჭკვიანი და გამოცდილი მოხუცი, რომელსაც იგი უგონებდა და რომლის სიტყვასაც არასოდეს გადადიოდა. ერთხელ დედობილი შეესწრო მტირალ ასულს, მისი საცოდაობით გული დაეწვა და ჰკითხა:

– დედაშვილობას, რა დარდს შეუპყრისხარ, მითხარი, ნუ გეშინია ჩემი და ნუ დამიმაღავ ნურაფერს, იქნებ რამე გიშველოო. დედოფალმა ირწმუნა მისი ფიცი და გული გადაუხსნა:

– დედაჩემო, ერთი ვაჟი მყავდა, უცოდველი სასიკვდილოდ გავწირე და შაჰის რისხვა დავიმსახურე.

შემდეგ ყოველივე უამბო, როგორ მოუყვანეს მალულად შვილი მამის სახლიდან, როგორ შეიტყო ეს შაჰმა და როგორ ბრძანა მისი მოკვლა.

რა დაასრულა თხრობა, უსაზღვრო სევდისაგან დედოფალმა საყელო გაიგლიჯა და უგონოდ დაეცა. დედობილმა ვარდის წყალი აპკურა ქალს და გონს მოიყვანა. ქალმა განაგრძო:

– შვილი მომიკლეს და ისიც კი არ ძალმიძს, ცრემლით დავიტირო. ოჰ, ნეტავ შაჰის გული მაინც მომიბრუნდებოდას როგორმეო!

მოხუცს გული მოუკლა მისმა უბედურებამ და ნუგეში სცა:

– ნუ ინალვლი, ამ ჭირისაგან მე დაგიხსნი, ოღონდ რასაც გეტყვი, უნდა შეასრულოო.

დედოფალი დათანხმდა. დედობილმა გაანდო მას თავისი განზრახვა:

– საღამოს, ვიდრე შაჰი ჰარამში შემოვა, დაასწარი და თავი მოიძინარე. როდესაც ის დარწმუნდება, რომ გძინავს, გულზე რაღაცას დაგადებს და იტყვის: „ამ წერილის მაღლითა და ძალით, რაც გულში გაქვს, თქვიო“. შენ იმნამსვე ენა გაშალე და ყველაფერი ისე ილაპარაკე, როგორც ახლა მომიყევი, მისხალი არ დააკლო, რადგან ცუდს აქ ვერაფერს ვხედავო.

ქალმა მიუგო, ბატონი ბრძანდებიო.

დედოფალი დარბაზში შევიდა. შაჰი განმარტოებულებულიყო და ფიქრს მისცემოდა. გამზრდელმა ჰკითხა:

– შვილო, რა განუხებს, მარტო რად ზიხარო?

შაჰმა ამოიოხრა:

– გულს ის მიკლავს, ქალი ერაციდან მოვიყვანე, თავი ვანაცვალე, ქონება შევწირე და სამაგიეროდ მისი ლალატი მოვისმინე. შვილი რომ მოვუკალ, იმ დღიდან მოსვენება დავკარგე, ვერ გამირკვევია, ვინ უფრო შესცოდა და სულ ამ ფიქრში ვარო.

მოხუცმა ქალმა უთხრა შაჰს:

– ქვეყნის მბრძანებელო! მე სოლეიმან მოციქულის თილისმა მაქვს, ბერ-

ძნული ასოებით დაწერილი. თუ გსურს, ეგ დარდი გადაიყარო, შენი ეჭვები გაფანტო და სინამდვილე შეიტყო, უნდა დაელოდო, როცა შენი ეჭვის საგანი დაიძინებს. შემდეგ ფრთხილად უნდა მიეპარო, თილისმა მკერდზე დაადო და უთხრა: „ამ თილისმის მადლითა და ღვთის სახელით მძინარემ ენა ამოიდგასო“. თუ გულში რამ საიდუმლო ექნება, ყველაფერს იტყვის წვრილად. როდესაც გამოიღვიძებს, თავისი ნათქვამი აღარ ემახსოვრება და სიმართლე გამოირკვევა. თუ შენი ნება იქნება, თილისმას მოგართმევ და ერაციის მეფის ასული იმით გამოსცადეო.

მეფე გამხიარულდა:

– დედაზე უფრო ძვირფასი იქნები, ეს გამოცანა რომ ამომახსნეინოო.

დედობილი სწრაფად გაეშურა შინისაკენ, იქ ქალაღდის ნახევი აიღო, გაუგებრად რაღაც დააჩხაპნა, ძაფით შეკრა და ცვილით შეგლისა. შემდეგ მოუტანა ეს თილისმა შაჰს და უთხრა:

– განიბანე, ახალი სამოსით შეიმოსე და დაელოდე, როდესაც ყველა დაიძინებსო.

შუალამისას, როდესაც დედოფალს თითქოს ჩაეძინა, მეფე ჩუმად მივიდა მასთან, ქალაღდი გულზე დაადო და ის წარმოთქვა, რაც გამზრდელმა ასწავლა. დედოფალმა ყველაფერი გაიგო. ის იყო მეფემ დაასრულა თავის სიტყვები, რომ ენა ამოიდგა და სრული სიმართლე მოახსენა შაჰს, რაც თავს გარდასვლოდა. რა შაჰმა ეს ამბავი მოისმინა, ატირდა, მეუღლე გულში ჩაიკრა და სახე დაუკოცნა. დედოფალმა თითქოს ახლა გამოიღვიძა. შაჰმა, რაც მისგან მოისმინა, განუმეორა, თან უსაყვედურა:

– სულო ჩემო, რატომ არაფერი თქვი და არ განმარტე შენი საიდუმლოება? რად არ მითხარი, რომ ეგ ვაჟი შენი შვილი იყო, მეც ვიშვილებდი მას და აღარაფერი შემანუხებდაო. ერთი სიტ-

ყვით, ბევრი იგლოვეს და ივაგლახეს, მთელ ღამეს დაკარგულ მემკვიდრეს დასტიროდნენ.

რა დილა გათენდა, შაჰმა იხმო ის ეჯიბი, რომელსაც დედოფლის ვაჟის მოკვლა უბრძანა და ჰკითხა:

– სად დაკრძალე ის საცოდავი ბიჭი? უნდა მივიდეთ, დავიტიროთ და მის სულს შენდობა ვთხოვოთ. ის იყო, თურმე, ჩვენი ნალკოტის ვარდი და ხეივნის საროო.

ეჯიბი მუხლებზე დაეცა და შენდობა ითხოვა:

– ნუ განრისხდები, შაჰინშაჰო, ის ვაჟი ცოცხალია. იმ დღეს, შენ რომ მისი მოკვლა მიბრძანე, გულმა მიგრძნო, უდანაშაულო რომ იყო, შევხედე, სახეზე ნათელი გადასდიოდა, შემეყვარდა და შინ მივიყვანეო.

რა შაჰმა ეს სასიხარულო ცნობა შეიტყო, გვირგვინი მოიგლიჯა, ხალათი შემოიძარცვა და ეჯიბი დააჯილდოვა სახელდახელოდ, ჯოჯოხეთიდან დამიხსენიო. დედოფალიც ფერხთ ჩაუვარდა ბედნიერებისაგან გულშემოყრილი. შემდეგ ეჯიბი სასწრაფოდ ცხენზე შესვეს და ვაჟის მოსაყვანად გაგზავნეს. შაჰმა გულში ჩაიკრა შვილობილი, დედა ფეხებს უკოცნიდა, ყველანი ტიროდნენ და იცინოდნენ. გახარებულმა მშობლებმა ღმერთს მადლობა შესწირეს, გასცეს უანგარიშო ოქრო-ვერცხლი და ცხოვრობდნენ ტკბილად, სვებედნიერად.

ბახთიარმა დაასრულა ამბავი:

– ასეთი მოხერხებულნი და ეშმაკნი არიან ქალები, მეფეო. ხომ ნახე, იმ დედობილმა რაც მოიმოქმედა. ეჯიბსაც ვაჟის მოკვლა რომ არ დაეყოვნებინა, ჯილდოს და პატივს ვერ მიიღებდა, ხოლო მეფე-დედოფალს სინანულის ტკივილი მოუღებდა ბოლოს. თუ შენც ასევე

არ იჩქარებ ჩემს მოკვლას და არ დაღვრი ჩემს სისხლს, ერთ მშვენიერ დღეს დარწმუნდები, რა უცოდველი ვარ. ხოლო თუ მომკლავ, სინანული არ აგცდებ-

ბაო.

რა ბახთიარი დადუმდა, მეფემ ბრძანა, უკვე გვიან არისო, და იგი კვლავ საპყრობილეში წაიყვანეს.

ქარი მერვე

მარგალიტებით მოვაჭრის ამბავი

მერვე დღეს მერვე ვეზირი ეახლა აზადბახთს და მოახსენა:

– დღეგრძელი იყავ, მეფეო! ბრძენთაგან გამიგონია, სამეფო ხე არის და მისი ფესვები – სიმკაცრეო. თუ მეფე ბახთიარს მკაცრად არ დასჯის, ვშიშობ, მის სამეფოს ფესვი გაუხმება და წესრიგს ველარ დაამყარებსო.

მეფე დაეთანხმა და ბახთიარის მოყვანა ბრძანა. ჯალათი უკვე მზად იყო. ბახთიარმა მეფეს შეჰკადრა:

– დღეგრძელი იყოს შენი სიცოცხლე! ჩემი საქმე მშვიდად განსაჯე და ნუ აჩქარდები. სულ მალე იჩენს თავს მარადისი და ჭეშმარიტი ბედკეთილობა! თუ ისულსწრაფებ, ნაყოფად დარდსა და ტკივილს მოიწვევ, ისე, როგორც ერთ მარგალიტებით მოვაჭრეს მოუვიდაო.

მეფემ ჰკითხა: მარგალიტებით მოვაჭრე ვინ იყო ან რა მოუვიდაო?

ბახთიარმა დაიწყო:

ძველისძველ დავთრებში ჩაუნერი-ათ და ხალხს გადმოუცია, რომ იყო ერთი მარგალიტებით მოვაჭრე კაცი ანუ ჯავარფურუში. იგი უზომოდ მდიდარი იყო, ლამაზი და კდემამოსილი ცოლი ჰყავდა. ქალი დაორსულდა. უეცრად იმ ქვეყნის მეფემ იხმო თავის კარზე ჯავარფურუში, რათა მარგალიტები დაეხარისხებინა და შეეფასებინა. ხოჯას სხვა გზა არ ჰქონდა, უნდა წასულიყო. რა გაემზადა, ცოლს დაუბარა:

– ჩემო ქალბატონო, კეთილი ლოც-

ვით მომიგონებდე! თუ მაღალი ღმერთი ვაჟს მიბოძებს, მას რუზბეჰი დაარქვი, თუ ასულს – რაც გსურდესო.

ეს თქვა, დაემშვიდობა ცოლს და გზას გაუდგა. რა მივიდა მეფესთან, ისე მოხდენილად აღასრულა ლოცვა-კურთხევის წესი, რომ მეფეს ესაიამოვნა, მოისვა ჯავარფურუში გვერდით და ზანდუკები მოატანინა. ჯავარფურუშმა მარგალიტების გადარჩევა დაიწყო, თან მეფეს ტკბილად ესაუბრებოდა. ძალიან მოიხიბლა მეფე.

ასე გავიდა ერთი წელი. ჯავარფურუშის მეუღლეს ტყუპი ვაჟი შეეძინა, იტყოდი, ორი მთვარე ამობრწყინდა აღმოსავლეთითო. ერთს რუზბეჰი დაარქვეს, მეორეს – ბეჰრუზი. როდესაც მარგალიტებით მოვაჭრემ ეს ბედნიერება შეიტყო, მეფისგან წასვლის ნებართვა ითხოვა, მაგრამ უარი მიიღო. გავიდა კიდევ რვა წელი. ვაჟები წამოიზარდნენ, წერა-კითხვა ისწავლეს და მამას ცრემლნარევი წერილი მისწერეს, შენი ნახვა გვენატრებაო. ჯავარფურუშმა წერილი მიართვა მეფეს, შვილების მდგომარეობა აუნერა, მაგრამ გაშვებაზე მაინც ვერ დაითანხმა. ოლონდ მეფემ მას ქონება უბოძა და ნება დართო, შვილები აქ მოიყვანე და ყველანი ჩემს კარზე იყავითო.

სხვა რა ჩარა ჰქონდა მარგალიტებით მოვაჭრეს, მისწერა საპასუხო წერილი თავის ოჯახს, თქვენ უნდა მოხვიდეთ ჩემთანო. როდესაც მისმა ცოლმა

ეს წერილი მიიღო, გაყიდა ყველაფერი და გზას დაადგა. შვიდი დღის მგზავრობის შემდეგ ზღვის ნაპირს მიადგნენ. ნამაზის ჟამი იყო. დედამ გადანყვიტა, აქ გაეთიათ ღამე. ბარგი გადმოიღეს. რუხბეჭი და ბეჭურუზი ზღვის ნაპირს გაუყვნენ, ცოტას ვითამაშებთო.

მოხდა ისე, რომ ვაჭარმა შეიტყო ცოლ-შვილის გამომგზავრება და მათ შესახვედრად გამოეშურა. ზღვას რომ მიაღწია, მან განბანვა მოისურვა, ტანისამოსი ერთ ადგილს შეინახა და წყალში შევიდა. რა გამოვიდა, ჩაიცვა და წამოვიდა. შემთხვევით ერთი ქისა ოქრო დაუვარდა. ერთგან შეისვენა, მოშივდა და სუფრა გაშალა. ჯერ პირველი ლუკმაც არ ჩაედო, რომ უცებ ვაჭარმა იტაცა ხელი და ნახა, ქისა ოქრო დაჰკარგვია. სწრაფად მიბრუნდა იქ, სადაც იბანავა, ბევრი ეძება, მაგრამ ვერაფერი იპოვა.

ამასობაში ძმებმა სირბილითა და ყიჟინით აიკლეს ზღვის ნაპირი. შემთხვევით მარგალიტებით მოვაჭრეს ნაწყენდნენ. მან ბიჭებს შეუძახა: აქ ქისა ოქრო იყო, სად წაიღეთო?! ძმებმა გაიოცეს, ჩვენ არაფერი ვიცითო. განრისხებულმა ვაჭარმა ბავშვები ზღვაში ისროლა და ძებნა განაგრძო.

დაბნელდა. შვილებს რომ შეაგვიანდათ, დედამ დაუძახა: ბიჭებო! უკვე გვიანაა, ჩქარა მობრუნდითო. არავინ გაეხმიანა. გაიგონა და იცნო ჯავარფურუშმა მისი ხმა, ცოლს შეეგება და საჩქაროდ შვილები მოიკითხა. ქალმა მიუგო:

– კარგა ხანის, ზღვისკენ წავიდნენ სათამაშოდო.

ვაჭარმა ეს რომ გაიგონა, ოხვრა აღმოხდა, ტანსაცმელი შემოიგლიჯა და აყვირდა:

– ვაიმე, ჩემი შვილები წყალში გადაიყრიაო!

შემდეგ ყოველივე ცოლს უამბო.

ცოლ-ქმარი ატირდა და აქვითინდა. მოიარეს მთელი სანაპირო, მაგრამ შვი-

ლების კვალსაც ვერ მიაგნეს. როცა იმედი გადაუნყდათ, წაიშინეს თავში ხელი უბედურმა მშობლებმა და გრძობა დაკარგეს. მეორე დღეს გადანყვიტეს: ამ ორგულ ქვეყანაში რალა გაგვახარებს, მოდი, უდაბნოს შევეფაროთ, ვნახოთ, საწუთროს ჟამთა სვლა რას მოგვიტანსო. ეს თქვეს და გულდაკოდილნი, სვედამხობილნი, ფეხათრეულნი, ცრემლდაფრქვეულნი გზას დაადგნენ.

ჯავარფურუში და მისი ცოლი დარწმუნებულნი იყვნენ შვილების დაღუპვაში, მაგრამ მოწყალე ღმერთმა გადაარჩინა ბიჭები, წყალმა მხოლოდ დააცილა ძმები ერთმანეთს. მოხდა ისე, რომ იმხანად ერთი მეფე ნადირობდა ზღვის ნაპირზე. უეცრად მან ტალღებს შორის მოტივტივე ბეჭურუს მოჰკრა თვალი. როდესაც მსახურებმა ბავშვი ნაპირზე გამოიყვანეს, საცოდავს ვარდისფერი სახე ზაფრანასავით გაყვითლებოდა. მეფის შეკითხვას, აქ საიდან მოხვდიო, ბიჭმა უპასუხა:

– ორნი ძმანი ვიყავით, ნაპირზე ვთამაშობდით, ვილაც კაცმა წყალში გვისროლა და ტალღამ მე აქეთ წამომიღო, სხვა არაფერი ვიცო.

მეფე უშვილო იყო, მოეწონა ბეჭურუზი, იშვილა და შინ წამოიყვანა. ქვეშევრდომნი მოწინებით შეეგებნენ უფლისწულს. უეცრად მეფე ავად გახდა, ბეჭურუზი თავის მემკვიდრედ დასვა და გარდაიცვალა. გამეფდა ბეჭურუზი და თავისი სამართლიანობით ყველას ლოცვა-კურთხევა დაიმსახურა. მის სახელი მთელ ქვეყანას მოედო.

ხოლო რუხბეჭი, რომელიც ტალღამ სხვა მხარეს გამორიყა ნაპირზე, ქურდებმა იპოვეს. მათ გადანყვიტეს, მოდი, წავიყვანოთ და მონად გავყიდოთო. ბიჭი თან წამოიყვანეს თავის სადგომში, მოუარეს და ტანჯვის ჭრილობები მოუშუმეს.

ახლა ძველ სიტყვას დავუბრუნდეთ.. ჯავარფურუში და მისი ცოლი ერთ

ქალაქს მიადგნენ. ქალაქი მშვენიერი იყო, მორთული და მოკაზმული. მოენონა ცოლ-ქმარს ეს ადგილი, იფიქრეს: ხეტი-ალს ჩვენთვის სარგებლობა არ მოუტანია, სიცოცხლის უკანასკნელი დღეები, მოდი, აქ გავატაროთ ღვთის მორჩილება და ლოცვაშიო. მართლაც, იყიდეს სახლი და ამ ქალაქში დაეფუძნენ. ერთ დღეს ვაჭარმა თქვა: მონა გვჭირდება, რომ გვემსახუროსო, – და ბაზრისაკენ გაეშურა მსახურის საყიდლად.

მოხდა ისე, რომ სწორედ იმ დღეს ქურდებს რუზბეჰი ბაზარში გამოეყვანათ გასაყიდად. ვაჭარმა ის რომ ნახა, ვერ იცნო, მაგრამ გულმა გაუნია მისკენ, იყიდა და შინ წამოიყვანა. როცა დაბრუნდა, ცოლს დაუძახა:

– მოდი, ნახე, მსახური მოგიყვანე, საქმეში დაგეხმარებაო.

ცოლი ოთახიდან გამოვიდა, რუზბეჰს შეხედა, ერთი იკივლა და გული წაუვიდა. გაოცებულმა ქმარმა ვარდის წყალი აპკურა და ძლივს მოაბრუნა, შემდეგ ჰკითხა:

– რა მოხდა, გრძნობა რატომ დაკარგეო?

ცოლმა მიუგო:

– ეს შენი ნაყიდი მონა ჩვენი შვილი რუზბეჰიაო.

სამივენი აცრემლებულნი ეხვეოდნენ და კოცნიდნენ ერთმანეთს, თან ღმერთს მადლობას სწირავდნენ.

რუზბეჰმა უამბო მშობლებს, რაც თავს გადახდა. მამამ შვილს მარგალიტებით ვაჭრობა შეასწავლა და სულ მალე რუზბეჰმა შორს გაითქვა სახელი თავისი ოსტატობით. გავიდა დრო, რუზბეჰი გამდიდრდა, მრავალი მარგალიტი შეიძინა და ერთ დღეს მამას უთხრა:

– მარგალიტების ყიდვა მიაღვიდე, აქ ყოფნა მომწყინდა. ამბობენ, მავან ქალაქში ერთი სამართლიანი, ბრძენი მეფე ცხოვრობსო. თუ ნებას მომცემ,

მარგალიტებს მას მივყიდი და სხვა საქონელს აქეთ წამოვიღებო.

მამამ ნება დართო. ოლონდ სთხოვა, მალე დაბრუნდი, ნუ დაიგვიანებო. რუზბეჰი გზას გაუდგა და მიაღწია იმ ქვეყანას, სადაც, ღვთის განგებით, მისი ძმა ბეჰრუზი მეფობდა. რუზბეჰმა, ცხადია, არაფერი იცოდა. მან მეფეს დიდძალი ძღვენი შეუგზავნა. მეფემ იგი თავისთან იხმო. ძმებმა ვერ იცნეს ერთმანეთი. ბეჰრუზმა მოისვა ვაჭარი გვერდით, მოენონა მისი ქცევა და მეტად შეიყვარა. რუზბეჰმა მიართვა მას თავისი მარგალიტები. მეფემ ისინი ერთიანად შეისყიდა და იმდენი ოქრო მისცა, რომ ვაჭარმა დიდი მოგება ნახა.

მეფე და ახალგაზრდა ჯავარფურუში ისე შეეთვისნენ ერთმანეთს, დღეღამად ერთად იყვნენ ძმებზე თუ ღმერთს. უეცრად მეფეს მტერი გამოუჩინდა. მან ლაშქარი შეაგება, თვითონ კი რუზბეჰთან ერთობოდა. ერთხელ მეფეს მეტი დაღვევა მოუვიდა, კისერი მოსწყდა და ჩაეძინა. ნადიმთაგან არავინ იყო რუზბეჰის გარდა. მან გადანყვიტა, მეფეს მცველად მე ვეყოლებიო, ამოიღო ხმალი და ბეჰრუზის სასთუმალთან დადგა.

რა გათენდა, რამდენიმე მოლაშქრე მეფესთან შემოვიდა. ნახეს, ხმალამონვდილი რუზბეჰი თავს ადგა მეფეს. იყვირეს მსახურებმა და რუზბეჰი შეიპყრეს. როდესაც მეფემ გაიღვიძა და იკითხა, რა ამბავიაო, უპასუხეს:

– ამ კაცმა ხმალი ამოიღო და მეფის მოკვლა განიზრახა, ცოტა რომ დაგვეგვიანა, ღმერთმა იცის, რა მოხდებოდაო.

მეფეს რუზბეჰის დასჯა სურდა, მაგრამ დილა იყო, ცისკრის ნამაზის ჟამი. ლოცვის შემდეგ კი მას მოახსენეს, რომ ურიცხვი მტერი წინ მოიწევს და, თვით მეფე თუ არ ჩაუდგება სათავეში

ლაშქარს, გამარჯვება გაძნელდებაო.

მეფემ გადაწყვიტა, მოვიცილებ ამ შინაურ მტერს და ისე წავალ საომრადო. მოვიდა ჯალათი, რუზბეჰს თვალები აუხვია და ხმალი ამოინვდინა, მაგრამ ამ დროს მეფემ გაიფიქრა: ეს ამბავი გამოსარკვევია, ცოდვა არ დავიდო, ცოცხალი კაცის მოკვლა ყოველთვის შეიძლება. უმჯობესია, იგი საპყრობილეში გავგზავნო. რუზბეჰი ციხეში ჩააგდეს. მეფე ამხედრდა და საომრად გაეშურა. მტრებმა რომ იხილეს, იარაღი დაყარეს და პატიება ითხოვეს. მეფემ შეუნდო ყველას და ქალაქში დაბრუნდა. გაიმართა დიდი ლხინი და მეჯლისი. ლხინსა და დროსტარებაში მეფეს რუზბეჰი სულ მთლად გადაავიწყდა.

გავიდა ორი წელი. რუზბეჰი ციხეში იტანჯებოდა, მამამისი კი – თავის სახლში. ბოლოს მამამ იმ ქალაქის ბაზრის კაცებსა და ზარაფებს წერილი მისწერა. მალე პასუხიც მიიღო: შენი შვილი აგერ ორი წელია, საპყრობილეშიაო. ამ წერილმა მშობლებს ძველი ჭრილობები განუახლა. გამწარებულებმა გადაწყვიტეს, თვით ხლებოდნენ მეფეს და შვილი დაეხსნათ. ათასი ვაი-ვაგლახითა და გაჭირვებით აიყარნენ მოხუცები, გადაიარეს მთა და ველი, კლდე და უდაბნო და ძლივს ჩააღწიეს იმ ქალაქს, სადაც მათი შვილი იტანჯებოდა.

ქალაქს რომ ჩავიდნენ, ტკივილით აღსავსე წერილი შეადგინეს ჯავარფურშმა და მისმა მეუღლემ და მეფეს გაუგზავნეს. წერილში აღწერილი იყო მთელი მათი სვეგამწარებული ცხოვრება: „უნყოდეს მაღალმა ხელმწიფემ, ერთი პატარა და ბედისაგან დაჩაგრული ხალხი ვართ, არც დღისით ვიცით სიმშვიდე, არც ღამით. რამდენი წელია, ასე ვიტანჯებით. ორი ვაჟი გვყავდა, რუზბეჰი და ბეჰრუზი. ზეცის განგებამ ორივე ზღვაში გადაისროლა. დიდი გლოვისა და ზარის შემდეგ ჭეშმარიტმა ღმერთმა რუზ-

ბეჰი დაგვიბრუნა, ჭრილობას მაღამო მოუვლინა. თქვენი დიდებისა და სამართლიანობის ხმა რომ გაისმა, რუზბეჰმა ისურვა, ფეხთა მტვერი დაეკოცნა მეფეთმეფისა და თქვენკენ გამოეშურა. ახლა შევიტყვეთ, ციხეში ჩაგიგდიათ, გაგიჟებულებმა დავყარეთ ყველაფერი და მოვედით მოიმედენი. შეგვიწყალებ, დაგვიბრუნე შვილი, მეფეო!“

როდესაც ბეჰრუზს ეს წერილი წაუკითხეს, გაოგნებულმა იმის თქმა და მოახერხა: ნამდვილად სიზმარში ვარო. გაშალა ბარათი, კითხულობდა და ტიროდა მოთქმით: უეჭველია, ესენი ჩემი მშობლები არიან, ის, კი, ციხეში რომ ჩავამწყვდიე, ჩემი ძმააო!

ბრძანა მეფემ სასწრაფოდ დედამისი მოყვანა. რა შემოვიდნენ, დედა იცნო, ტახტიდან ძირს ჩამოიჭრა და ფერხთ ჩაუვარდა, გორავდა და თმებს იგლეჯდა, ვიდრე მათ არ წამოაყენეს. შემდეგ ერთმანეთს გადაეხვივნენ. ბეჰრუზმა მშობლები ტახტზე დასვა, თვით კი მოწინებით გვერდით მიუჯდა. ცოტა ხანში რუზბეჰი მოიყვანეს და მისი მიზეზით სხვა პატიმრებიც გაათავისუფლეს. ბეჰრუზმა ძმას ნახევარი სამეფო მისცა, ორივენი მშობლებს ემსახურებოდნენ და ყველანი ცხოვრობდნენ ტკბილად და ნებიერად.

ბახთიარმა დაასკვნა:

– ჯავარფურშში, ვაჟების მამა, რომ არ აჩქარებულებო და შვილები წყალში არ გადაეგდო, ამდენს არ იწვავებოდა. ხოლო ბეჰრუზს რომ არ მოეთმინა და ძმა მოეკლა, მშობლების წინაშე სირცხვილი მოუღებოდა ბოლოს. ამგვარადვე, ჩემს სიკვდილს თუ არ დააყოვნებს მეფე, უცოდველობა რომ გაირკვევა ჩემი, სამაგალითო და საარაკო დარჩება ხალხშიო.

კმაყოფილმა აზადბახთმა ბახთიარი საპყრობილეში გააბრუნა.

კარი მეცხრე აბუ-თამამის ამბავი

ირიჟრაჟა თუ არა, მეცხრე ვეზირი ეახლა მეფეს და მოახსენა:

– მეფემ არც უნყის, ალბათ, რომ ამბოხებამ იჩინა თავი ბახთიარის გამო, რომელსაც ასე გულდასმით უგდებს ყურს. ხალხი დრტვინავს, ჩვენც მეზღაპრეობა უნდა ვისწავლოთ და შეცოდებას შეგვიწოდებენო. მეფეო, ამ სახელგატეხილ ბახთიართან საუბარი არ შეგფერის.

მეფემ ბრძანა ბახთიარის თრევიტ მოყვანა. ჯალათიც გამოჩნდა.

ბახთიარმა კრძალვით შეჰკადრა აზადბახთს:

– მეფეო, ორი დღეც შემინდე და შემინახე, ვიდრე მალალი ღმერთი ამ წყვედიადში სინათლის სხივს არ შემოანათებს. დუშმანთა გუნდი ამიმხედრდა და შურის კოცონი ააგიზგიზა. შური ხომ ისეთი ცეცხლია, რასაც მოედება, ყველაფერს მოსპობს. შურით იყო, უდანაშაულო აბუ-თამამი მოშურნეებმა და მახეზღარებმა სიცოცხლეს რომ გამოასალმეს. როცა შეიტყო მისი სიმართლე, ინანა მეფემ, რად მოვკალიო, მაგრამ რა სარგებელი ჰქონდა ამ სინანულს?! თუ დამრთავ ნებას, მოგახსენებ აბუ-თამამისა და მისი მოშურნეების არაკს, რადგან, მე რომ მოვკვდე, ჩემი ნათქვამი მაინც დარჩეს ამა ქვეყნადო.

მეფემ ბრძანა, აბუ-თამამი ვინ იყო, ან შურმა რა კვალი დააჩნია მის სიცოცხლესო?

ბახთიარმა დაიწყო:

ღმერთმა დაამხოს თქვენი მოშურნე! გადმოგვცემენ, რომ იყო ერთი მდიდარი და მორჭმული კაცი, სახელად აბუ-თამამი. ცხოვრობდა იგი ერთ ქალაქში, რომელსაც ბოროტი და სისხლისმსმელი შაჰი განაგებდა. ისეთი

ხარბი და ვერცხლისმოყვარული იყო შაჰი, ერთი დინარისათვის დაუნდობლად კაცს მოკლავდა და მის ქონებას მიიტაცებდა. მისი შიშით აბუ-თამამს სახლში მაძლრად პური ვერ ეჭამა.

ბოლოს ველარ აიტანა აბუ-თამამმა, რაც ებადა, გაყიდა და ფარულად გადაიხვეწა იმ ქალაქიდან. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, ალანის ქალაქს მიაღწია. კაცის თვალი უკეთესს ვერ ნახავდა: ქალაქი იყო აშენებული და დამშვენებული, ბალებში ჩაფლული, გარს მდინარეები ჩაუდიოდა. იმ ქალაქს ერთი ემირი მართავდა, ჭაბუკი ზრდილი, სამართლიანი, ქვეშევრდომთა მფარველი. მოენონა აბუ-თამამს ეს ადგილი, შეიძინა სახლი და ფართოდ გაუღო სტუმრობის კარი დიდსა თუ მცირეს. ქალაქის მკვიდრს, ვინც მასთან სტუმრად მოხვდებოდა, ჯილდოს გარეშე არ უშვებდა, უხვად ასაჩუქრებდა.

მის სახლში უცხოთა და ღარიბთა ასევე გულგახსნილად იღებდნენ, დააპურებდნენ, შემოსავდნენ და გზას ისე გაუყენებდნენ. ეს არ იკმარა აბუ-თამამმა, ხიდები, მეჩეთები და ხანაგები ააგო ქალაქში. ბოლოს მისმა ამბავმა ემირის ყურამდე მიაღწია. მან ეჯიბი მიუგზავნა აბუ-თამამს, გავიგე, ჩვენს ქალაქში დასახლდი, ღარიბ ხალხს ეხმარები და ქველმოქმედებას ეწევი, მობრძანდი სასახლეში, ხილვა მსურს შენო.

აბუ-თამამმა რა ისმინა ემირის ხასთაგან დანაბარები, მიწას ემთხვია და თქვა: მორჩილი ვარო. მაშინ ღირსეული ძღვენით ხელდამშვენებული აბუ-თამამი ემირს ეახლა, მიწას აკოცა, სამსახურად დადგა და ხოტბა შეასხა მბრძანებელს. ემირს მოენონა აბუ-თამამის ქცევა, ტანტზე მოისვა, დაუყვავა და ხშირი

სტუმრობა შესთავაზა სამეგობროდ. გახარებული აბუ-თამამი შინ გამობრუნდა.

ამის შემდეგ აბუ-თამამი თითქმის ყოველდღე აკითხავდა ემირს, მათი მეგობრობა სულ უფრო მტკიცდებოდა და მალე ემირმა ისე შეიყვარა აბუ-თამამი, რომ მის გარდა არავის ეთათბირებოდა. ემირის ორ ვეზირს შური აღედრა და გადაწყვიტეს: რადგან ემირი ამ უცხოელის მეტს ყურს არავის უგდებს, რაიმე უნდა ვიღონოთ და ჩვენი შემარცხვენიელი ამ ქვეყნიდან გავაძევოთო.

უფროსმა ვეზირმა თქვა: ჩვენი ემირი ქალების მოყვარულია. თურქესტანის შაჰს ერთი ასული ჰყავს, მეტად ლამაზი და გულწარმტაცი. ასული შაჰს ისე უყვარს, თვალს ვერ აცილებს და ვერ ეღევა. თუ ვინმე ხელისმძაძიებული ქალის სათხოვრად ელჩს მიუგზავნის, მაშინვე მოკლავს, ქალს არ ვათხოვებ და არც გავათხოვებო. ყველაფერს აჯობებს, მივიდეთ ემირთან და ქალი შევაქოთ. მას უმალ ტრფობის ალი მოედება. ვურჩიოთ, ელჩად აბუ-თამამი მიუგზავნოს თურქესტანის შაჰს. გაემგზავრება აბუ-თამამი ელჩად და ველარც დაბრუნდებაო.

ვეზირებმა მოითათბირეს და ასე დაასკვნეს. ემირის სასახლეს მიმართეს და იქ ენა ათასგვარად დაატკბეს და მოქარგეს თურქესტანელი ასულის ქებაში. ემირს უნახავად შეუყვარდა ასული და მისი ნდომით სული ყელში მოეჭვინა. ჰკითხა ვეზირებს, თქვენ რას მირჩევთო. მათ უთხრეს:

– თურქესტანის შაჰს ელჩი უნდა მიუგზავნოთ და ასული ვთხოვოთო.

ემირს რჩევა მოეწონა, ოღონდ დაფიქრდა, ვინ გავგზავნოო. ერთხმად ურჩიეს:

– აბუ-თამამზე უკეთესი არავინ იქნებაო.

ემირმა აბუ-თამამი იხმო, დიდი პატივი სცა და უბრძანა:

– ძმად მიმაჩინხარ, ერთი სურვილი მკლავს, უნდა დამეხმარო და შემასრულებინოო. აბუ-თამამმა მოუსმინა და მოახსენა:

– თქვენი ყმა ვარ და რასაც შევძლებ, აღვასრულებო.

შემდეგ სასახლიდან გამოვიდა, სამგზავროდ მოემზადა და თურქესტანის გზას დაადგა.

რა აბუ-თამამმა თურქესტანს მიაღწია, შაჰმა ეჯიბნი შეაგება და გულმხიარულად მიიწვია სასახლეში. აბუ-თამამმა ელჩობის მიზანი მოახსენა. თურქესტანის შაჰმა თქვა:

– ეს ქორწინება ჩემთვის საბედნიერო იქნებოდა, მაგრამ ვშიშობ, ჩემი ასული არ შეჰფერის ალანის მეფეს. შებრძანდი ჰარამში, ნახე ასული, მოისმინე მისი სიტყვა-პასუხი და, თუ საკადრისად მიიჩნევ, რალა მეთქმისო.

აბუ-თამამმა შეჰკადრა შაჰს:

– განა წესია, ჩემმა თვალმა სადღელოფლოს მშვენება იხილოს, ან ჩემმა ყურმა მისი სიტყვა ისმინოს? დედოფალი ალანის მეფის შესაფერი რომ არ ყოფილიყო, აქ ელჩად არ გამომაგზავნიდაო.

რა აბუ-თამამმა სიტყვა დაასრულა, თურქესტანის შაჰმა იგი გულში ჩაიკრა და უთხრა:

– როგორ შამარცხვინე, გვედრები, მაპატიეო!

აბუ-თამამი გაოცდა:

– მეფეთმეფეო, პატივისა და ალერსის მეტი არაფერი მინახავს. ეს წყალობაა და რასა ბრძანებთო?

შაჰმა აუხსნა:

– შენი მოკვლა მსურდა. ვინც კი ელჩს მიგზავნიდა ქალის სათხოვრად, ყველას ასე ვეუბნებოდი, მოდით ჰარამში, საპატარძლო შეამონმეთ-თქო. თუ ელჩი ჰარამისკენ გასწევდა, ნათელი იყო ჩემთვის, რომ უგონო და უზრდელი კაცია. ხოლო იმ მეფესთან. რომელსაც

სულელი და უნესო ელჩი ჰყავს, აბა, რა უნდა გვქონდეს საერთო? ელჩებს კი თავს ვკვეთდი. შენი მოკვლაც მინდოდა, მაგრამ ეგოდენი პატიოსნება და კდემე-მოსილება რომ ვიხილე შენში, დავრწმუნდი, ასულს თქვენ მოგცემდითო.

თურქესტანის შაჰმა ამ წესით ოთხასი ელჩი გამოასალმა სიცოცხლეს. აბუ-თამამის გონებისა და პატიოსნების წყალობით მისი ემირის სარკეც გაბრწყინდა. შაჰმა მაშინვე ბრძანა ასულის გამზადება, აბუ თამამს კი სამეფო ხალათი უბოძა. ორიოდე დღის შემდეგ სრული მზითევით, ლამაზი მხეველებითა და მოხდენილი მსახურებით დამშვენებულ ასულთან ერთად აბუ-თამამი ალანის მეფისაკენ გამოემართა.

ქალაქს რომ მოაღწიეს, ემირი სიხარულით ცას ენია, ვეზირები კი ბოლმამ დაახრჩო. რამდენიმე დღეს გრძელდებოდა ლხინი, ზეიმი და ქორნილი. ასული უფრო მშვენიერი აღმოჩნდა, ვიდრე ემირს სმენოდა და მოელოდა. ბედნიერმა სიძემ აბუ-თამამი ძვირფასი სამოსით დაასაჩუქრა. დედოფალიც სულ მის ქებაში იყო: მამაჩემი სხვას არავის გაატანდა ჩემს თავს, ხოლო აბუ-თამამის ერთგულება რომ იხილა, ემირის ღირსებაც ირწმუნაო.

ვეზირებს მოსვენება დაეკარგათ: ჩვენი მიზეზით აბუ-თამამი უფრო დიდ ბედს ენია. ახლა რაიმე უნდა ვილონოთ და ემირთან შევარცხვინოთ, იქნებ მაშინ გადაიკარგოსო. ბევრი იფიქრეს ვეზირებმა და მოიგონეს: მეფეს ორი მონა ჰყავს, მოვისყიდოთ და ვასწავლოთ, როდესაც ემირი ძილს დააპირებს, ერთმანეთში საუბარი გააბან და აბუ-თამამს ცილი დასწამონ, თითქოს აბუ-თამამმა არ დააფასა ემირის წყალობა, ჰარამში ღალატობს მას და ტრაბახობს, თურქესტანელი ასული აქ ჩემი ტრფობით წამოვიდაო. ემირი რომ ამას მოისმენს, აბუ-

თამამს გააძევეს ქალაქიდანო.

ვეზირებმა მონებს ხუთასი დინარი მისცეს და ამგვარად დაარიგეს. მონები მოტყუვდნენ და დათანხმდნენ. რა დამდა, ემირი დასაძინებლად გაემზადა. მონები მის ფერხთით მოკალათდნენ და საუბარი გააბეს. ემირმა ყველაფერი გაიგონა, წამოხტა და ბრძანა აბუ-თამამის მოყვანა. როდესაც აბუ-თამამი შემოვიდა, ემირმა უთხრა:

– ერთი რამ გამიძნელდა, უნდა გკითხო და მიპასუხო.

აბუ-თამამმა მიუგო:

– თუ შევძლებ, ბატონი ბრძანდებიო.

ემირმა უბრძანა:

– თუ პატრონი თავის მსახურს აქებს და ადიდებს, ყველაში გამორჩეული ჰყავს, ხოლო ის მსახური ამას არ აფასებს და ჰარამში ღალატობს, რისი ღირსიაო?

აბუ-თამამმა მოახსენა;

სიკვდილისო!

ემირმა მაშინვე ხანჯალი იშიშვლა, აბუ-თამამს თავი წააცალა და მისი სისხლი ღვარად ადინა. შემდეგ ბრძანა გვამის ქაში ჩაგდება. რამდენიმე დღე ემირს არავისი ნახვა არ სურდა.

რა შეიტყვეს ვეზირებმა, რაც მოხდა, დიდად გაიხარეს. დამნუხრებული ემირი სასახლეში განმარტოვდა, არც ჭამდა, არც ეძინა, სულ იმას ფიქრობდა, ვაითუ უცოდველი იყო და ისე მოგკალი აბუ-თამამიო. ერთხელ შემთხვევით მონების ოთახს წაადგა. მონები სწორედ აბუ-თამამის უდანაშაულობაზე საუბრობდნენ. ემირმა ეს რომ გაიგონა, აცახცახდა, მონები იხმო და უბრძანა:

– ახლავე თქვით, რომელმა ძალმა გასწავლათ ეს სიცრუე, მე ყველაფერი გავიგონეო!

შეშინებულმა მონებმა წვრილად მოახსენეს ყველაფერი, როგორც იყო.

ემირმა ორივე მოაკვლევინა. ვეზირებიც მათ კვალს გაუყენა, ბევრს იგლოვდა და ნანობდა აბუ-თამამის სიკვდილს, მაგრამ რალა სარგებლობა ჰქონდა ამ ნაგვიანევი სინანულს?

ბახთიარმა დაასრულა ამბავი და დასძინა:

– ვისაც შური კბილს დაადგამს, ასე დაემართება, როგორც აბუ-თამამს მოუვიდა. თუ მეფე არ დააჩქარებს ჩემს სიკვდილს, იქნებ ასცდეს ნაგვიანევი სინანული, რადგან ჩემი უცოდველობა სულ მალე გამოჩნდებაო.

მეფემ ბრძანა, რომ ბახთიარი კვლავ საპრობილეში წაეყვანათ.

კარი მქათი

ჰეჯაზის მეფის ამბავი

მეათე დღეს მეათე ვეზირი მივიდა მეფესთან და მოახსენა:

– მეფეო, ნება დამრთე, დედოფალს ვეახლო და ერთი შეკითხვა მივცე.

მეფემ დასტური უბოძა. ვეზირი ჰარამში შევიდა და დედოფალს მიმართა:

– ქალბატონო, ნუთუ არ გამცირებს, ყველგან რომ შენზე ჭორაობენ. რად არ სთხოვ მეფეს, რომ მოკლას ბახთიარი და შენს სახელს სინმინდე დაუბრუნოსო.

როდესაც მეფე ჰარამში ესტუმრა დედოფალს, მან საყვედურით აავსო ქმარი და აყვირდა:

– რად არ დასაჯე ის ქურდის შვილი, მეტს ვერ ავიტან დამცირებასო.

მეფემ ბრძანა: დღეს მის საქმეს ბოლოს მოვუღებო. მოიყვანეს ბახთიარი. როდესაც ჯალათი გამოჩნდა, მეფემ ბახთიარს ჰკითხა:

– რა ბევრს ჩიოდი, უდანაშაულო ვარ და გამოჩნდებაო. რომ არ გამოჩნდა? აქამდე შეგიბრალებ და ახლა კი კმარა, ამოიწურა ჩემი წყალობის ფიალა.

ბახთიარი ატირდა:

– რამდენს ვეცადე, უდანაშაულოდ არ მიხდოდა სიკვდილი, მაგრამ ჩანს, ასეთი ყოფილა მაღალი ღვთის ნება. ბედისწერას წინ ვინ აღუდგება, ჰეჯაზის

მეფემაც მოინდომა უბედურების არიდება, მაგრამ ვერ შეძლო.

აზადბახთმა ჰკითხა: ჰეჯაზის მეფე ვინ იყო და ბედი როგორ მოექცაო?

ბახთიარმა დაიწყო ამბავი:

იყო ჰეჯაზში ერთი მდიდარი და სახელოვანი მეფე, ყველაფრით სრული, ხაზინა სავსე ჰქონდა და ქვეყანა მისი მონა-მორჩილი იყო. ერთი დარდი აწუხებდა მეფეს – შვილი არ ჰყავდა. მეფე დღესა და ღამეს ლოცვაში ასწორებდა, ღმერთს მემკვიდრეს ევედრებოდა. ბოლოს გახსნა სალაროს კარი და ურიცხვი საქონელი გასცა.

უსმინა ღმერთმა. მოხდა ისე, რომ ერთი მისი მოახლე დაორსულდა. სიხარულით ცას ეწია მეფე. გავიდა ცხრა თვე. ერთ ღამეს მეფეს სიზმარში გამოეცხადა ერთი მოხუცი და უთხრა:

– რადგან ღმერთს შვილი სთხოვე, შეგეძინება, ოღონდ, ბედის განგებით, შვიდი წელი რომ შეუსრულდება, ბიჭს ლომი დაგიგლეჯს. თუ ლომს გადაურჩა, მაშინ შენივე მემკვიდრე მოგიღებს ბოლოსო. ეს თქვა, წერილი მისცა და გაქრა.

მეფეს გაეღვიძა, ნახა, ხელთ წერილი უპყრია. ბარათი წაიკითხა. იქ იგივე ეწერა, რაც მოხუცმა უთხრა. მეფემ ვე-

ზირი იხმო და რჩევა ჰკითხა. ვეზირმა უთხრა:

– ეს სიზმარი ზეცის ხმა არის და ასევე მოხდებაო.

მეფემ ბრძანა:

– ისე ვილონებ, არც ლომს შევაჭმევინებ ჩემს შვილს და არც თავს მოვაკვლევინებო.

ვეზირმა კვლავ გაიმეორა:

– შეუძლებელია, მეფეო, კაცი ბედის განგებას ვერ შეცვლის, უარესი არ დაგემართოსო.

მეფე განრისხდა:

– მე თუ ბედს დავამარცხებ, იცოდე, შენ მოგკლავო.

ვეზირი დათანხმდა.

მეორე დღეს მეფეს ულამაზესი ვაჟი შეეძინა. მეფემ იმავე დღეს მთის კალთაზე ღრმა ორმო ამოთხარა და მასში შვილი ჩასვა ძიძასთან ერთად. კვირაში ერთხელ მიდიოდა მათ სანახავად და ყველაფერი მიჰქონდა, რაც კი საჭირო იყო. გავიდა შვიდი წელი. ერთხელ ძიძამ შესჩივლა მეფეს:

– შენი ვაჟი უკვე გაიზარდა, ამოგვიყვანე, ქვეყანას შევხედოთ, მეტის მოთმენა აღარ შემიძლიაო.

მეფემ მიუგო: მოვა დრო და ამოგიყვანთო.

მოხდა ისე, რომ ერთხელ ლომი მელას მისდევდა დასაჭერად. მელა იმ ჯურღმულს გადაეგლო, ლომი კი ქვას დაეტაკა და ორმოში ჩავარდა. გამწარებულმა ლომმა მეფის ვაჟს მკლავში წაავლო კბილი და ზევით ისროლა. სისხლსა და მტვერში ამოსვრილი ბიჭი ძირს დაგორდა, ლომმა ძიძა შეჭამა და ორმოდან ამოხტა. ბედად, მეფის მალემსრბოლი იქვე ნადირობდა. ნახა, მთის ძირში სისხლში ამოსვრილი ბიჭი აგდია, წვერზე კი ლომი წამომდგარა. მიხვდა მონადირე, ბიჭი ლომის მსხვერპლი რომ იყო, წამოიყვანა შინ, უმკურნალა და მოარჩინა.

გავიდა ხანი. ბიჭს ცამეტი წელი შეუსრულდა. მამობილმა შეასწავლა მას ნადირობის წესი და რიგი.

ახლა მეფის ამბავს დავუბრუნდეთ. სწორედ იმ დროს, ლომმა ძიძა რომ შეჭამა, მეორე დღით მეფე მივიდა შვილის სანახავად, მაგრამ არავინ დახვდა. იფიქრა, ძიძა სულ იმას ამბობდა, ამომიყვანეთო. ალბათ, ამოვიდა და ჩემი შიშით გადაიკარგაო. შიკრიკები აფრინა ყოველ მხარეს, მაგრამ კვალს ვერ მიაგნეს.

რა ცამეტი წელი შეუსრულდა ბიჭს, მალემსრბოლმა იგი თან წაიყვანა სასახლეში ხელზე მოსამსახურედ. მეფეს გულში ჩაუვარდა ბიჭი და მალემსრბოლს უბრძანა, მაჩუქეო. ეწყინა მალემსრბოლს, მაგრამ სხვა რა ჩარა ჰქონდა? მეფემ ბიჭს მდიდრულად ჩააცვა და საჭურველმტვირთავად დანიშნა.

გავიდა დრო. ერთხელ მეფეს მტერი გამოუჩნდა. მეფე მედგრად დახვდა. ურიცხვი ლაშქარი შეეტაკა ერთიმეორეს. უწყალოდ სცემდნენ და გამეტებით იბრძოდნენ მოლაშქრენი. მტერმა იმძლავრა. ჰეჯაზის მეფის მოლაშქრეთაგან ნაწილმა პირი იბრუნა. მეფე უეცრად მტრის ალყაში აღმოჩნდა, თავგადადებით იბრძოდა და ხოცავდა მტერს. აივრია ყველაფერი, კაცი კაცს ველარ სცნობდა.

საჭურველმტვირთველი ჭაბუკიც მედგრად იბრძოდა, ორომტრიალში მეფე დაიკარგა. უეცრად ნახა, მტრის რიგებში ვიღაც ვეფხვივით ბრუნავდა. იფიქრა, მტერიაო, დაჰკრა ხმალი ჭაბუკმა და ხელი მოჰკვეთა. მეფემ შეხედა მას, იცნო და შეუძახა:

– ვაი, ბედკრულო, რა დაგიშავო!

ჭაბუკმა მიუგო:

– თავად ბედკრულო, არ გეყო, ამდენი ხალხი რომ ამოწყვიტეო! – მან ვერ იცნო, მეფე თუ იყო მისი.

როდესაც მეფეს ხელი მოჰკვეთეს, ძალა წაერთვა, ძლივს მიაღწია თავისიანებთან. დაღამდა, მონინააღმდეგენი გაიყარნენ. ჰეჯაზის მეფე სასახლეში მიიყვანეს. მეორე დღეს ხარკის გაღებით მოგვარდა საქმე და მტერი გაბრუნდა. მეფემ ბრძანა, რომ საჭურველთმცვირთველი შეეკრათ და საპყრობილეში შეეკეტათ. რამდენსაც არ ყვიროდა საცოდავი, ბრალი არა მაქვსო, ვერაფერს გახდა.

მაგრამ სიკვდილს უკვე გაეშალა სარეცელი მეფისათვის. რა იგრძნო ჟამი აღსასრულისა, მეფემ იხმო ვეზირი, რომელიც მას ერთ დროს შეეკამათა და თქვა:

– პირობის თანახმად, უნდა მოვკლათ იგი, რადგან არც ლომმა დაგლიჯა ჩემი ვაჟი და არც მე ვკვდები შვილის ხელით განგმირული. შვილი ძიძამ წაიყვანა. მე აღვასრულე ჩემი ფიცი, დავამარცხე ბედი და ახლა ვეზირი უნდა მოვკლაო. ხოლო ამის შემდეგ თუ მოვკვდები, არაფერიაო.

ვეზირი მოიყვანეს. მეფე მიუბრუნდა:

– დადგა შენი სიკვდილის ჟამი, რადგან ბედი უკუვაქციე და წინასწარმეტყველება არ ამისრულდაო.

ვეზირმა მიუგო:

– ეგების ძიძამ შენი შვილი მტრის ბანაკში მიიყვანა. უხმეთ იმ ჭაბუკს და გავარკვიოთ. თუ გავმტყუნდები, მომკალითო.

მეფე დათანხმდა და ბრძანა, ჭაბუკი შემოეყვანათ.

როდესაც ხელფეხშებორკილი პატიმარი შემოათრიეს, მეფემ ჰკითხა:

მამაშენი ვინ იყო?

ჭაბუკმა უპასუხა:

– მამა არ მახსოვს, დედა კი მყავდა, ჭაში მზრდიდა და ხშირად მეუბნებოდა, მამაშენი ფადიშაჰიაო. მე თვითონ მამა არ მინახავს. ერთხელ ლომი ჩამოიჭრა ჩვენს ჯურღმულში და გამძვინვარებულმა ზემოთ ამომტყორცნა. მეფის მალემსრბოლმა გადამარჩინა, წერა-კითხვა მასწავლა და ვემსახურებოდი ერთგულად, ვიდრე აქ, სასახლეში არ მოვხვდიო.

ეს რომ მოისმინა, მეფეს თმები ყალყზე დაუდგა. მაშინვე უხმო მალემსრბოლს და უბრძანა, ეს ვაჟი სად ნახეო?

მალემსრბოლმა მორჩილად მოახსენა:

– იგი ერთი მთის ძირას ვიპოვე, ლომისაგან დაშავებული ეგდო. შინ მივიყვანე, მოვუარე, რაც შემეძლო, მოვარჩინე, მაგრამ ლომის ჭანგთა ნაჭრილობევი ახლაც ეტყობაო. ადგა და ჭაბუკს გვერდი მოუშიშვლა. ყველამ დაინახა საშინელი ნაკვალევი.

მიხვდა ჰეჯაზის ხელმწიფე, რომ ეს ჭაბუკი მისი შვილი იყო. დასვა იგი ტახტზე, თავს გვირგვინი დაჰხურა და ქვეშევრდომებმა დღეგრძელობა უსურვეს უფლისწულს. მეფემ შენდობა სთხოვა ვეზირს, ცოდვები მოინანია, ანდერძი შეადგინა და სამი დღის შემდეგ გარდაიცვალა.

ბახთიარმა არაკი დაასრულა და სიტყვა გააგრძელა:

– ჰეჯაზის მეფის მსგავსად მრავალნი ცდილობენ ბედის შეტრიალებას, მაგრამ ამაოდ. მეც ბედს უნდა დავემორჩილოო.

ბახთიარი დადუმდა. აზადბახთს მისი ციხეში გაგზავნა სურდა, მაგრამ ვეზირები აყვირდნენ, თუ ბახთიარს კვლავ ციხეში მოათავსებ, ჩვენ აქ აღარ დავდგებითო!

მეფეს გზა დაებნა, შეყოყმანდა, შემდეგ ბრძანა:

– არ შემეძლია, ჩემი თვალთ ვუყურო ამ ჭაბუკის სიკვდილს, წაიყვანეთ და თქვენ დასაჯეთო!

ვეზირებმა გამოათრიეს ბახთიარი

სასახლიდან და წაათრიეს მოედნისაკენ, სადაც დამნაშავეებს თავს ჰკვეთდნენ ხოლმე. უხმეს ყოველი მხრიდან დიდსა თუ მცირეს.

მოხდა ისე, რომ შემთხვევით სწორედ იმ დღეს ფაროხსავარი ბაზარს გამოსულიყო და მოედანზე ისვენებდა (ფაროხსავარი, თუ გახსოვთ, ის ქურდი იყო, ბახთიარი რომ გამოზარდა, ტყვედ ჩავარდა და შემდეგ მეფემ გაათავისუფლა). რა იხილა ფაროხსავარმა სასიკვდილოდ განწირული ბახთიარი, უმალ მეფესთან გაიქცა და მოახსენა:

– მეფეთმეფეო, ეგ ჭაბუკი ჩემი შვილი არ არის, ერთხელ უდაბნოში ჭის პირას ვიპოვე, ეს კაბა, მე რომ მაცვია, სასთუმლად ედო. ღმერთმა იცის, ვისი შვილიაო.

მეფე გაოცდა:

– ხომ არ გაგიჟდი, სხვა რა ნიშანი იცისო?!

ფაროხსავარმა მიუგო:

– აი. ეს ათი მარგალიტი, მკლავზე რომ მაბიაო.

გამოიღო სახელოდან მძივი და მეფეს მიაართვა. ჭეშმარიტებამ თვალი მოსჭრა აზადბახთს, ატირდა და აყვირდა:

– ბახთიარი ჩემი შვილი ყოფილა, საჩქაროდ მომეც ეგ კაბა, დედოფალს უნდა შევუგზავნო, იცნობს თუ არაო.

ფაროხსავარმა ტანთ გაიხადა. როდესაც მეფემ კაბა დედოფალს აჩვენა, ვისიაო? – დედოფალმა თქვა:

– ვგონებ, ჩვენი შვილისა უნდა იყოსო!

მეფემ უთხრა:

– გინდა შვილის ნახვაო?!

ქალი აქვითინდა.

აზადბახთი სასახლიდან გამოვიდა. მისი ბრძანებით ვეზირები შეიპყრეს. მეფემ თვით ახსნა ბორკილები ბახთიარს, თან ცრემლებს ღვრიდა. ბახთიარი გაოგნებული იდგა, ვერ მიმხვდარიყო, რა ხდებოდა. შემდეგ აზადბახთმა მას სამეფო სამოსი ჩააცვა, თავისი გვირგვინი დაადგა, დედოფალთან მიიყვანა და უთხრა:

– აი, ეს არის ჩვენი შვილი, ჭის პირას რომ დავტოვეთო.

ეს რომ დედამ ისმინა, მკერდიდან რძე წამოუვიდა და კაბა დაუსველა.

ატირებული მშობლები შვილს ეხვეოდნენ, კოცნიდნენ, თან მაღალ ღმერთს მადლობას სწირავდნენ, შენი თავი რომ დაგვიბრუნაო. ბახთიარი დედას მიუბრუნდა:

– მე ხომ ბრალი არ მიმიძლოდა. ცილი რად დამწამეო?

დედოფალმა ვეზირზე ანიშნა, ამან მასწავლაო.

ვეზირებს თავი მოჰკვეთეს.

აზადბახთმა ტახტი და სამეფო ბახთიარს დაულოცა. მის მეფობაში მათხოვარიც კი შეძლებულ კაცად იქცა. ქვეშევრდომნი ლოცვა-კურთხევას უთვლიდნენ სამართლიან ხელმწიფეს. ხოლო ეს ამბავი ბახთიარისა იადგრად დარჩა, რათა სხვა მეფეებმა უდანაშაულო და მართალი ხალხის სისხლი განუსჯელად არ დაღვარონ.

სარჩევი

რედაქციისგან.....	5
მხატვრული ლიტერატურა	
ახალი სპარსული ანუ კლასიკური ჰომეზია	
ფირდოუსი, ირანული ეპოსი (როსთამის შვიდი თავგადასავალი).....	9
ქესანი, აბუ ალი იბნ-სინა, აფხალ ედ-დინ ხაყანი, ჯელალ ედ-დინ რუმი, საადი	12
სადრიდინ აინი, ბუხარა.....	17
ლიტერატურული პროზა	
მანი, ხვასთუვანივთი	21
მარზბან-ნამე.....	22
სადეჟ ჰედიანი, დამ-აქოლი	23
ირანული ფოლკლორი	
სპარსული ხალხური ჰომეზიიდან	
დუბეითები	35
ბერმუხა, ბრძოლები მნახველი	37
ხალხური პროზა	
ტაჯიკური ზღაპრები	44
ლაქი და ფაქი	46
ხელბამრჯე ცოლი	49
სიკეთის მაძიებელი	52
დევონაჰუსანი	53
ორი შეიხი და დეჰყანი.....	60
მეჰრუზონე.....	61
ანეკდოტები (ლათიფა)	
შენიშვნები ტაჯიკური ზღაპრებისთვის	70
ხალხური დანთანი	
ბახტიარ-ნამე	71

ყდაზე: თენგიზ მირზაშვილი.
ალექსანდრე გვახარიას პორტრეტი.

ტირაჟი 80 (ოთხმოცი) ცალი

რედაქტორი: 593464565; E-mail: mzivditi@yahoo.com
სწავლული მდივანი: 599160619; E-mail: nanio02@yahoo.com

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჯორჯიაშვილის ქ. №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

